

GEMEENTE MONTFERLAND

PROGRAMMABEGROTING 2024

gemeente
Montferland

Inhoudsopgave

Programmabegroting 2024	1
Inhoudsopgave	5
0. Begroting in één beeld	6
1. Samenvatting	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Financiële uitkomsten	12
2.0 Inleiding programma's.....	19
2.1.01 Relatie inwoners en bestuur	21
2.1.02 Ruimtelijke Ontwikkeling	23
2.1.03 Beheer leefomgeving	25
2.1.04 Economie en toerisme.....	28
2.1.05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	30
2.1.06 Jeugd, onderwijs en cultuur	33
2.1.07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	35
2.1.08 Werk en inkomen	37
2.2 Algemene dekkingsmiddelen	39
2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur	43
2.4 Vennootschapsbelasting.....	46
2.5 Paragrafen	47
Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	47
Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen	51
Paragraaf C. Financiering	62
Paragraaf D. Bedrijfsvoering.....	65
Paragraaf E. Verbonden partijen	68
Paragraaf F. Grondbeleid.....	82
Paragraaf G. Lokale heffingen.....	85
Paragraaf H. Transitie Sociaal Domein	92
Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)	93
3. Samenvatting voorstellen en vaststellingsbesluit.....	94
4. Bijlagen.....	95
4.1 Investeringsplan.....	95
4.2 (Vervangings)investeringen	95
4.3 Reserves en voorzieningen	97
4.4 Financiële gegevens	101
4.5 Overzicht incidentele baten en lasten	107
4.6 Taakvelden IV3	110
4.7 Raadsakkoord	114
4.8 Subsidieregister.....	117
4.9 Verplichte Beleidsindicatoren.....	119

0. Begroting in één beeld

Welkom op de begrotingswebsite van de gemeente Montferland. Voor de verkorte weergave, namelijk de begroting in één beeld, kunt u op de volgende link klikken:
[Begroting 2024 in één beeld](#)

1. Samenvatting

1.1 Inleiding

Voor u ligt de begroting 2024 en de meerjarenramingen voor de periode 2025 tot en met 2027 van de gemeente Montferland. Deze begroting is de tweede begroting in deze raadsperiode. De meerjarenbegroting is niet structureel sluitend. Voor de jaren 2026 en 2027 wordt een negatief resultaat begroot. Daarbij zijn en blijven er zorgen over de huidige en de nog te verwachte economische situatie en meer specifiek de dalende koopkracht als gevolg van stijgende prijzen.

Inflatie

Inflatie domineert nog altijd het (economische) nieuws, de oorzaken daarvan zijn divers en voor ons niet beïnvloedbaar. Een sterkere stijging van het algemene prijspeil is nadelig voor de koopkracht van huishoudens en zet tevens druk op de gemeentelijke begroting. Ondanks de weer dalende energieprijzen zorgen onder andere verhogingen van de rente, lonen en voedingsmiddelen voor nog steeds een hoge inflatie. Op de prijsstijgingen is in de Kadernota 2024 geanticipeerd door een post 'loon- en prijsstijgingen' op te nemen. Deze is verwerkt in de huidige begroting.

Het CPB, onze leidraad in deze Kadernota, gaat uit van een prijsindex van 3,9% en een loonindex van 4.7% voor 2024. In de afgelopen maanden hebben we te maken gehad met een inflatie die hoger was dan de genoemde indexcijfers. De inflatie in maart 2023 kwam in Nederland uit op 6,6%. In hoeverre deze inflatie zich doorzet in 2024 en hoe we eventueel door de Rijksoverheid gecompenseerd gaan worden is uiterst onzeker en blijft een groot financieel risico voor onze begroting.

Sociaal Domein

Vanaf juli 2022 is er begonnen met een nieuwe manier van het inkopen van zorg op basis van Lump sum. We doen dit met 8 Achterhoekse gemeenten tezamen (Sociaal Domein Achterhoek: SDA). Contractueel had de SDA de bestaande prijzen per 1 juli 2023 moeten bijstellen, mits er een goede onderbouwing is in relatie tot de variabelen die in het contract zijn opgenomen. De combinatie van variabelen zorgt ervoor dat op dit moment, na een lange periode van overleg en afstemming, de gemiddelde prijsstijging dermate is dat deze op moment van opstellen van deze begroting tot discussie heeft geleid in relatie tot de gemeentelijke meerjarenbegrotingen. Daarop zijn vanuit het SDA een tweetal onderzoeken uitgezet rondom contract en prijsstelling. De resultaten hiervan zijn in het derde kwartaal van 2023 beschikbaar voor vervolgesprekken met de zorgaanbieders.

In de raadsbrief van begin juli 2023 is het vervolgtraject aan uw gemeenteraad voorgelegd. Omdat op moment van schrijven van deze begroting de impact van de hogere prijsstijging nog niet helder is, is er een inschatting gemaakt van de aanvullende kosten. Op basis van historische gegevens en de daarbij behorende doorrekening hebben wij de budgetten Wmo en jeugdhulp in totaal verhoogd met € 900.000, nadat in de Kadernota reeds het budget met € 1.100.000 is verhoogd.

Oekraïne

De oorlog in Oekraïne heeft een grote stroom aan ontheemden teweeg gebracht. De gemeente Montferland heeft naast de realisatie van de reguliere taakstelling voor statushouders een grote inspanning geleverd in de opvang van Oekraïense ontheemden. Vanuit het Rijk zijn gelden beschikbaar gesteld om de gemeente tegemoet te komen in de extra kosten die hiervoor zijn gemaakt. Bij de jaarrekening van 2022 is, in verband met toekomstige onzekerheden in zowel baten als lasten en meerjarige verplichtingen, besloten om hiervoor een reserve te vormen.

Meerjarenbegroting 2024 - 2027

De meerjarenbegroting is niet structureel sluitend. Voor de jaren 2026 en 2027 wordt een negatief resultaat begroot. De voornaamste oorzaken hiervan zijn een stijging van de personeelskosten, prijsstijgingen en de kosten voor uitvoering van het Raadsakkoord.

In berichtgeving vanuit het Rijk is aangegeven dat vanaf 2026 het gemeentefonds niet langer via de normeringssystematiek wordt geïndexeerd. In plaats daarvan wordt alleen nog maar een (lager) nominaal accres voor de loon- en prijsontwikkelingen verstrekt. Dit, in combinatie met de opschalingskorting die vanaf 2026 weer volledig wordt doorgevoerd zorgt, ervoor dat de inkomsten in 2026 en daardoor ook het begrotingssaldo voor 2026 flink afnemen. In de media

wordt dit inmiddels aangeduid met "het ravijnjaar".

Begrotingssaldi 2024-2027

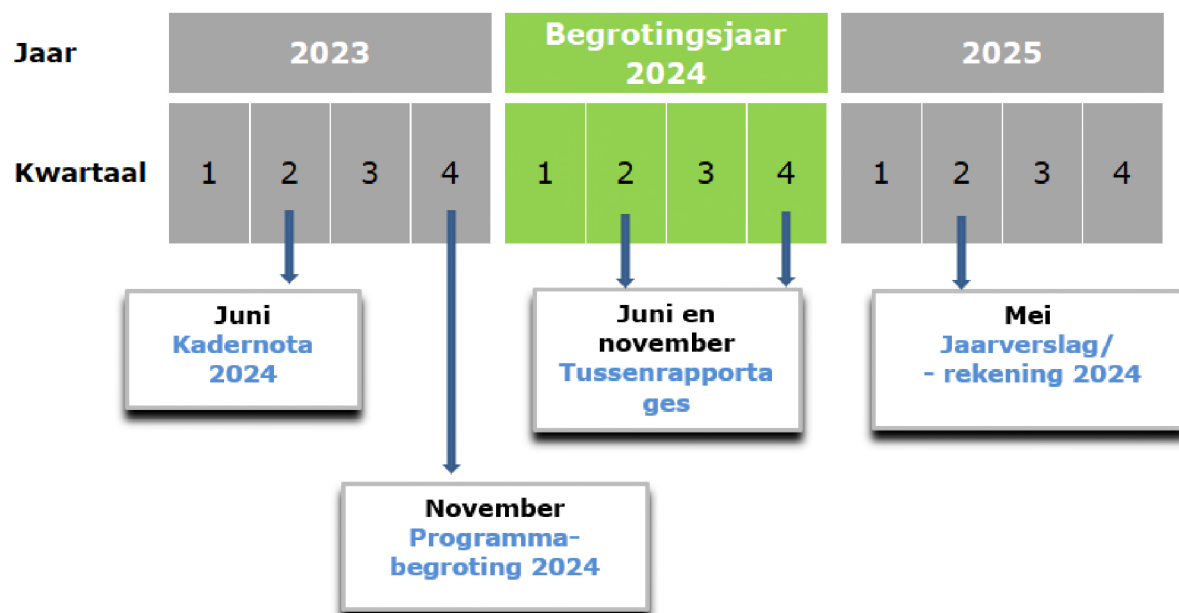
bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Begrotingssaldi incl. nieuw beleid en Raadsakkoord	20	3.600	-1.056	-1.208

Vanaf hoofdstuk 1.1.3 zal dieper op de cijfers ingegaan worden en volgt er een analyse van de begrotingssaldi.

Begrotingscyclus

In de volgende figuur is de begrotingscyclus 2024 weergegeven. De begroting die voor u ligt is gebaseerd op de meicirculaire 2023.

1.1.1 Financiële huishouding

Ons uitgangspunt is een “gezonde financiële huishouding”. Dat wil zeggen: het beschikbaar hebben van voldoende middelen voor de benoemde taken.

1.1.2 Kadernota 2024

Op 6 juli 2023 heeft u de Kadernota 2024 vastgesteld. Behalve de uitgangspunten voor de (meerjaren)begroting 2024 - 2027 zijn ook de te verwachten financiële ontwikkelingen voor de komende jaren vastgelegd.

De opgenomen voorstellen 'nieuw beleid' in de Kadernota zijn conform besluitvorming meegenomen in deze begroting. Het is aan de gemeenteraad om te bepalen welke nieuwe voorstellen aangenomen worden. Daarnaast zijn de aangenomen moties en amendementen aangaande de Kadernota 2024 financieel verwerkt in deze Programmabegroting.

Ontwikkelingen na de Kadernota 2024

Bij het opstellen van de Kadernota 2024 was nog geen overeenstemming over het Raadsakkoord. Inmiddels is vanuit het Raadsakkoord het College Uitvoeringsprogramma (CUP) gevormd. Het

Raadsakkoord heeft gezorgd voor nieuwe doelstellingen in de programma's. De activiteiten om de doelstellingen te behalen komen o.a. vanuit het CUP. De financiële uitwerking van het Raadsakkoord is verwerkt in deze begroting.

Algemene uitkering gemeentefonds

De Kadernota 2024 was nog gebaseerd op de septembercirculaire 2022. Deze begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2023.

Het kabinet heeft besloten om het gemeentefonds voor de volumeontwikkeling vanaf 2027 te indexeren op basis van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. In de meicirculaire 2023 is een beschrijving van de hoofdlijnen van een nieuwe financieringssysteem opgenomen. De nieuwe financieringssysteem houdt in dat de volumeontwikkeling van het gemeentefonds vanaf 2027 wordt gebaseerd op een historisch gemiddelde van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp). Hiervoor is in de Voorjaarsnota 2023 een budget gereserveerd van € 150 miljoen in 2027 en € 300 miljoen in 2028. In deze circulaire is de nieuwe financieringssysteem nog niet verwerkt.

Vooruitlopend op een nieuwe financieringssysteem heeft het kabinet middels de septembercirculaire 2022 in 2026 eenmalig € 1 miljard beschikbaar gesteld. Dit bedrag is in deze circulaire vanaf 2027 structureel doorgetrokken. Dit levert ons in 2027 een bedrag van € 1,7 miljoen op.

De lijn in de gemeentefondsuitkeringen vertoont tot en met 2025 een stijgende lijn, daarna valt de uitkering fors terug. Deze lijn wordt beïnvloed door grote (incidentele) posten. Tot en met 2025 is er compensatie voor de extra lasten jeugdzorg en na 2025 wordt de opschalingskorting weer volledig doorgevoerd.

In juni heeft de VNG de uitkomst van de ledenvergadering aan het Ministerie gemeld. De hoofdlijnen van de ledenvergadering is de volgende:

Vanaf 2026 kunnen gemeenten alleen hun werk goed blijven doen als aan de volgende punten gehoor wordt gegeven:

- Het structureel ophogen van het gemeentefonds en het herstellen van het accres vanaf 2026.
- Het definitief schrappen van de opschalingskorting.
- Een toereikende en stabiele indexering van het gemeentefonds om loon-, prijs en volumeontwikkelingen op te kunnen vangen, inclusief de stijging van de zorgvraag.

Inmiddels heeft de VNG een taskforce ingesteld. Deze taskforce zal nader verkennen wat de gevolgen zijn op de taken die gemeenten in medebewind uitvoeren als de korting op het gemeentefonds in stand blijft.

Netto gevolgen meicirculaire 2023 tov de Kadernota 2024

bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Netto resultaat (verbetering)	2.563	2.891	1.867	1.642

1.1.3 Begrotingssaldo 2024 - 2027

Op basis van de bekend zijnde ontwikkelingen, is de conclusie dat onze begrotingssaldi lager zijn ten opzichte van de vorige begroting.

Onderstaand overzicht geeft het meerjarig begrotingsperspectief weer (incl. Raadsakkoord en nieuw beleid).

In paragraaf 1.2 zullen we dit nader toelichten.

Begrotingssaldi 2024-2027

bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
--	------	------	------	------

Begrotingssaldi bestaand beleid	1.922	5.588	647	255
Moties en amendementen Kadernota 2024	-240			
Begrotingssaldi bestaand beleid incl. moties en amendementen Kadernota 2024	1.682	5.588	647	255
Nieuw beleid 2024-2027	-143	-394	-394	-394
Raadsakkoord	-1.519	-1.594	-1.309	-1.069
Begrotingssaldi incl. nieuw beleid en Raadsakkoord	20	3.600	-1.056	-1.208

We zien dat de jaarschijven 2024 en 2025 een positief saldo laten zien. In deze jaren kan het nieuw beleid 2024-2027 en het Raadsakkoord worden voldaan uit de geraamde overschotten op de begroting. Voor 2026 en 2027 geldt dit niet.

Hoe verhoudt dit saldo zich ten opzichte van hetgeen wij hadden verwacht?

In de Kadernota 2024 werd een meerjarig positief saldo getoond. Na uitwerking van de meicirculaire 2023 en het Raadsakkoord zijn de begrotingssaldi afgenomen. Een waarschuwing is op zijn plaats. We zien hogere uitgaven bij het bestaand beleid en personeelskosten. Ook worden wij vanuit de Rijksoverheid niet volledig gecompenseerd voor de loon- en prijsstijgingen.

Het presenteren van een niet-sluitende meerjarenraming past eigenlijk niet in het voor gemeenten gebruikelijke degelijke financieel beleid. VNG vindt dit onder de huidige omstandigheden echter een verantwoorde keuze, vooral omdat de gesprekken met het demissionaire kabinet nog niet zijn afgerond. Op deze manier worden de gevolgen van de keuzes van het kabinet zichtbaar. De gemeentelijke financiën zijn momenteel onvoldoende voor het uitvoeren van het huidige takenpakket.

Beoordeling Provincie

Om, net zoals voorgaande jaren, voor repressief toezicht in aanmerking te komen, dient:

- De begroting 2024 reëel en structureel in evenwicht te zijn;
- Als dat niet het geval is, dient aangetoond te worden dat de meerjarenraming uiterlijk in 2027 reëel (=realistische ramingen) en structureel in evenwicht is. M.i.v. 2020 is het volgende hierbij gekomen:
 - Bij de beoordeling van het structureel en reëel evenwicht, beoordelen zij of er sprake is van een opschuivend perspectief. Daarmee wordt bedoeld dat het niet is toegestaan om ieder jaar opnieuw een (meerjaren)begroting aan te bieden waarbij uitsluitend de laatste jaarschijf in evenwicht is.

Concreet: de jaarschijf 2024 moet structureel sluitend zijn, dus na eliminatie van de incidentele baten en lasten. Het alternatief is een structureel sluitende meerjarenbegroting (geënt op de jaarschijf 2027) en aantoonbaar geen sprake van opschuivend perspectief.

Presentatie meerjarig structureel begrotingssaldi

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Lasten 2024	Baten 2024	Saldo 2024	Lasten 2025	Baten 2025	Saldo 2025	Lasten 2026	Baten 2026	Saldo 2026	Lasten 2027	Baten 2027	Saldo 2027
Progr 1. Relatie inwoners en bestuur	5.362	871	-4.491	4.995	870	-4.125	5.054	870	-4.183	5.081	870	-4.211
Progr 2. Ruimtelijke ontwikkeling	1.848	226	-1.622	1.905	1.611	-294	1.771	226	-1.545	1.756	226	-1.530
Progr 3. Beheer leefomgeving	21.044	10.466	-10.578	21.743	10.801	-10.942	22.281	11.079	-11.203	21.401	10.951	-10.451
Progr 4. Economie en toerisme	422	404	-18	212	404	192	512	404	-108	512	404	-108
Progr 5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	6.499	1.215	-5.284	6.949	1.600	-5.350	6.414	1.200	-5.214	6.426	1.200	-5.226
Progr 6. Jeugd, onderwijs en cultuur	19.359	4.705	-14.653	20.748	5.197	-15.551	20.073	5.197	-14.876	20.058	4.797	-15.261
Progr 7. Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	25.933	2.404	-23.529	24.037	2.646	-21.392	23.702	4.638	-19.064	23.918	3.916	-20.002
Progr 8. Werk en inkomen	17.814	7.238	-10.576	17.644	7.238	-10.405	17.484	7.238	-10.246	17.224	7.238	-9.985
Totaal programma's	98.281	27.530	-70.751	98.232	30.367	-67.866	97.291	30.853	-66.438	96.375	29.602	-66.773
Overzicht algemene dekkingsmiddelen	2.243	86.997	84.754	2.695	88.551	85.857	2.746	81.739	78.993	2.571	81.280	78.709
Overzicht Overhead en ondersteuning	13.567	1.256	-12.311	13.289	896	-12.393	12.641	743	-11.898	12.414	743	-11.671
Bedrag heffing Vennootschapsbelasting												
Bedrag voor Onvoorzien	10		-10	10		-10	10		-10	10		-10
Subtotaal programma's incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien	114.102	115.783	1.682	114.226	119.814	5.588	112.688	113.335	647	111.370	111.625	255
Incidentele baten en lasten			865			516			15			15
Structureel begrotingssaldo			817			5.072			632			240

1.2 Financiële uitkomsten

Het begrotingsperspectief 2024 - 2027 is als volgt opgebouwd.

bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Begrotingssaldi bestaand beleid	1.922	5.588	647	255
Moties en amendementen Kadernota 2024	-240			
Begrotingssaldo bestaand beleid incl. amendement Kadernota 2024	1.682	5.588	647	255

De voornaamste uitgangspunten en enkele kanttekeningen zijn, dat:

- Het gaat om bestaand beleid (excl. nieuw beleid en Raadsakkoord);
- De lasten en baten 2025-2027 zijn geraamd in constante prijzen, prijsniveau 2024.

Moties en amendementen nav Kadernota 2024:

De aangenomen moties en amendementen 'R&T Economisch Speerpunt in Montferland' en 'Ondersteunen dorpshuizen Montferland' hebben een last van € 240.000 in 2024.

1.2.1. Bestaand beleid

De Kadernota 2024, vastgesteld op 6 juli 2023, toont een structureel positief begrotingssaldo. Het saldo voor het begrotingsjaar 2024 is lager uitgevallen dan becijferd in de Kadernota 2024. Voornaamste oorzaak hiervan zijn de hogere personeelskosten en prijsstijgingen.

In de navolgende analyse geven wij de ontwikkelingen weer sinds de vaststelling van de begroting 2023. We richten ons hierbij op de jaarschijf 2024. De conclusie is dat het saldo van het bestaande beleid verlaagd is met € 684.000.

Van begroting 2023 naar begroting 2024:

bedragen x € 1.000

Analyse	Tov Begroting 2023 (j. 2024)		
Verwacht saldo jaarschijf 2024		2.606	V
Reeds voorzien in Kadernota		793	V
<i>Nominale aanpassingen (loon- en prijsstijgingen):</i>			
Loonkosten personeel (cao, stijging premies)	-4.256		N
Dekking voor de loonkosten vanuit programmabudgetten	1.309		V
Prijsstijgingen (incl. budgetsubsidies)	-630		N
af: dekking vanuit belastingen	835		V
af: dekking compensatie gemeentefonds (hoger accres)	2.563		V
Subtotaal nominale ontwikkelingen		-179	N
<i>Algemeen</i>			
Moties en amendementen nav Begroting 2023	-47		N
Onttrekking Reserve Sociaal Domein	900		V
Bedrijfsvoeringskosten	378		V
Aframen stelpost onvoorzien Algemene uitkering	500		V
Rentetoevoeging reserves kapitaallasten	-50		N
<i>Programma 1: Relatie inwoners en bestuur</i>			

In 2024 zijn we eenmalig lid van twee regio's	-275		N
<i>Programma 3: Beheer leefomgeving</i>			
Aframing leges als gevolg van invoering Omgevingswet en WKB	-487		N
Hogere bijdrage RDL obv begroting 2024	-185		N
Daling van de papierprijs	-127		N
Minder afvalverwerking	77		V
Huur parkeerterrein naast Gouden Handen	-60		N
<i>Programma 5: Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl</i>			
Indexering exploitatiebijdrage Laco	-225		N
Rijksvaccinatieprogramma dubbel geraamd	50		V
Jeugdgezondheidszorg - Yunio	-27		N
<i>Programma 50: Overhead en ondersteuning</i>			
Reis- en verhuiskosten ihkv aantrekkelijk werkgeverschap	-126		N
Structurele lasten cloudtransitie diverse softwaretrajecten	-132		N
Eenmalige kosten cloudtransitie diverse softwaretrajecten	-87		N
<i>Programma 6: Jeugd, onderwijs en cultuur</i>			
Verhoging tarieven Lump sum per 1-7	-630		N
Huur extra ruimte binnen gezondheidscentrum POH	-20		N
<i>Programma 7: Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid</i>			
Verhoging tarieven Lump sum per 1-7	-270		N
BVO Dran	50		V
Hogere kosten wasservice ivm cao verhogingen	-300		N
Reserve huisvesting onderwijs	-176		N
<i>Programma 8: Werk en inkomen</i>			
Herijking re-integratiebudget	50		V
Overige mutaties Begroting	-28		N
Overig mutaties Kadernota	-51		N
Totaal mutaties		-1.298	N
Saldo bestaand beleid begroting 2024		1.922	V

Hieronder worden de afwijkingen toegelicht.

Nominale ontwikkelingen

Loonkosten:

De loonkosten stijgen t.o.v. de vorige begroting met € 4.256.000. De stijging heeft verschillende oorzaken, zoals uitbreiding van de formatie als gevolg van uitbreiding in de taken en werkzaamheden. De uitbreiding van de formatie wordt voor een groot deel gedekt uit de programmabudgetten. Een andere oorzaak is een correctie op de gestegen loonkosten in 2023, doordat de daadwerkelijke indexatie n.a.v. de in april 2023 tot stand gekomen CAO hoger is dan in de Kadernota 2023 het uitgangspunt was (CPB indexering). Voor 2024 is conform de Kadernota

een loonstijging van 4,7% begroot.

Prijsstijgingen:

Er is voor 2023 geen aanvullende compensatie doorgevoerd. Voor 2024 is een prijsbijstelling van 3,9% toegepast, ook voor incidentele aanpassingen.

Dekking door verhoging eigen inkomsten:

Conform de Kadernota 2024 is het tarief van de OZB met maximaal de inflatie geïndexeerd. Ook de afvalstoffenheffing en toeristenbelasting zijn conform de Kadernota verhoogd.

Compensatie gemeentefonds:

In de analyse van de meicirculaire 2023 is aangegeven dat de bruto uitkering vanuit het gemeentefonds toeneemt. Het voordeel komt voort uit de accressen.

Rentetoevoeging reserves kapitaallasten:

Conform de nota Reserves en Voorzieningen wordt aan de reserves kapitaallasten rente toegevoegd. Deze rentetoevoegingen zijn geactualiseerd. Ook is voor de eerste keer toegevoegd aan de reserve Zwemsportvoorziening.

Algemeen (alle programma's)

Moties en amendementen nav Begroting 2023:

De aangenomen moties en amendementen 'Lokobonnen', 'Grafrechten' en 'Kinderburgemeester - Watertappunten' hebben een last van € 47.000 in 2024.

Onttrekking Reserve Sociaal Domein:

Ter dekking van de tariefverhoging Lump sum (zie programma 6 en 7) wordt een bedrag van € 900.000 uit de Reserve Sociaal Domein onttrokken.

Bedrijfsvoeringskosten:

Er is een voordeel vanuit de kostenverdeling. Een groter deel van de loonkosten is toe te rekenen aan (investerings)projecten.

Aframing stelpost onvoorzien Algemene uitkering:

Voor onvoorzien loon- en prijsstijgingen is een stelpost bij de Algemene uitkering aanwezig. Deze ramen we voor 2024 af voor dekking van de prijsstijgingen.

Programma 1 Relatie inwoners en bestuur

We zijn eenmalig lid van twee regio's in 2024. Er is daarvoor € 275.000 extra geraamd.

Programma 3 Beheer leefomgeving

Verhoging bijdrage aan de RDL, aframing van leges als gevolg van invoering Omgevingswet en WKB, daling van de papierprijs en huur parkeerterrein naast Gouden Handen geven hogere lasten. Daar tegenover staat een voordeel doordat er minder afval wordt verwerkt bij de afvalverwerking.

Programma 5 Gezondheid en bevordering gezonde levensstijl

Hogere lasten door indexering van de exploitatiebijdrage aan Laco conform het contract. Tevens wordt de subsidie aan Yunio verhoogd ten behoeve van jeugdgezondheidszorg. De lasten voor het rijksvaccinatieprogramma waren dubbel geraamd. De eenmalige aframing levert een voordeel op voor de begroting.

Programma 50 Overhead en ondersteuning

Om als werkgever aantrekkelijk te blijven is gekozen voor het vergoeden van reis- en verhuiskosten. Daarnaast zijn er extra lasten voor cloudtransitie van diverse software trajecten.

Programma 6 Jeugd, onderwijs en cultuur

Hogere lasten ontstaan door de huur van een extra ruimte binnen gezondheidscentrum voor de POH. Daarnaast is een indicatie van de tariefverhoging Lump sum meegenomen in zowel programma 6 als 7. Voor beide programma's samen is een verhoging van € 900.000 opgenomen, zoals ook al vermeld in de inleiding van deze begroting.

Programma 7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

Zoals bij programma 6 genoemd is de verhoging van de Lump sum tarieven zowel in programma 6

als 7 meegenomen.

Gemeente Montferland werkt met een gemaximeerd aantal kilometers voor het vraagafhankelijk vervoer. BVO Dran houdt hier in hun begroting geen rekening mee. Er werd hiervoor een voordeel begroot.

In verband met CAO verhogingen zijn hogere kosten voorzien voor de Hulp bij het huishouden (HbH).

Toevoeging aan de reserve huisvesting onderwijshuisvesting.

Programma 8 Werk en inkomen

Door een herijking van het re-integratiebudget wordt € 50.000 afgeraamd.

1.2.2 Nieuw Beleid

Ieder jaar is er ook sprake van "nieuw beleid". Voor 2024 en verder leeft er een aantal beleidswensen vanuit het college die voortkomen uit:

- Het in werking treden van nieuwe of gewijzigde regelgeving;
- Noodzakelijk/aanvullende maatregelen om de beoogde doelstellingen te realiseren;
- Actualisatie/bijstelling van beoogde doelstellingen, bijvoorbeeld omdat deze niet meer actueel/realistisch zijn.

In onderstaand overzicht vindt u het nieuwe beleid. Wij stellen voor dit op te nemen in de begroting 2024-2027.

Voorstellen nieuw beleid 2024-2027

bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Subsidiering gezinsmaatjes	47	47	47	47
Professionalisering BOA's	19	19	19	19
Uitbreiding personele capaciteit Handhaving	0	251	251	251
Informatiebeveiliging en Wet Politiegegevens	77	77	77	77
Statushouders en vluchtelingen	pm	pm	pm	pm
Totaal nieuw beleid	143	394	394	394

Toelichting op de voorstellen nieuw beleid:

Het structureel maken van het project gezinsmaatjes. Jaarlijkse subsidie van € 47.000 aan Welcom.

Professionalisering van de taakuitvoering door de BOA's openbare ruimte. Primair wordt hierbij gefocust op 3 aspecten: operationele coördinatie, informatie-gestuurd handhaven (IGH) en zichtbaarheid van de BOA's.

Het vanaf 2025 structureel maken van uitbreiding personele capaciteit Handhaving: 1 fte toezichthouder omgevingsrecht en 2 fte juridisch medewerker handhaving. Totaal € 251.000 per jaar.

Verhoging budget informatiebeveiliging en structurele verhoging in uren om te voldoen aan de verplichtingen in de Wet Politiegegevens.

Vanwege onzekerheid over aantallen statushouders en vluchtelingen en de bijdrage van de Rijksoverheid werd een PM post opgenomen.

1.2.3 Algemene reserve

De Algemene reserve is een belangrijk component binnen onze weerstandscapaciteit.

De actuele stand van de Algemene Reserve is als volgt:

bedragen x € 1.000

	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1-1 (o.b.v. jaarrekening 2022)	8.690	11.147	10.827	10.777	10.777
Toevoegingen:					
Afwikkeling resultaat 2022	4.976				
Onttrekkingen:					
Plan van Aanpak woonzorgvisie Montferland	-50				
Plan van Aanpak Energiearmoede 2023 (22int02493)	-765				
Budget uitvoering visie 's-Heerenberg Oost 2023	-613				
Budget uitvoering visie 's-Heerenberg Oost 2022, doorgeschoven naar 2023	-229				
Motie Begroting 2022-2025 Energiebesparen door te ontzorgen	-50	-50	-50		
Resterende lasten Energiebesparen door te ontzorgen naar 2023	-11				
Motie Begroting 2022-2025 Extra capaciteit handhaving		-240			
Restant bijdrage VV Kilder	-5				
Amendement Begroting 2022-2025 A1: extra capaciteit handhaving	-240				
Bijdrage Open Club de Nevelhorst	-500				
ICT Beveiligingsplan Clearpass	-57	-30			
Totalen	11.147	10.827	10.777	10.777	10.777

In de Nota Reserves en Voorzieningen is ons uitgangspunt een ratio weerstandsvermogen van minimaal 2,0 ("uitstekend").

Met het huidige risicobedrag (zie paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing) komt dit neer op een vereist saldo van de Algemene Reserve van € 4,6. Eind 2024 bedraagt de weerstandsratio (exclusief de Nuonreserve) 5,1.

Conclusie is dat onze Algemene Reserve op dit moment van (ruim) voldoende omvang is om de op dit moment bekend zijnde risico's te kunnen afdekken. Deze conclusie geldt nog sterker indien we de reserve NUON in de beoordeling betrekken. De berekende weerstandsratio bedraagt dan 11,8.

Het verloop van de Algemene Reserve blijft grotendeels afhankelijk van onze grootste bron van inkomsten (en daarmee tevens onze grootste afhankelijkheid): de Rijksoverheid. De bijdragen van het Gemeentefonds en de algemene uitkering zijn en blijven onzekere factoren.

1.2.4 Reserve Sociaal Domein

De actuele stand van de Reserve Sociaal Domein is als volgt:

bedragen x € 1.000

	2023	2024	2025	2026	2027
Stand per 1-1 (o.g.v. jaarrekening 2022)	3.328	6.282	6.555	5.399	2.581
Toevoegingen:					
Reservering incidentele compensatie Jeugdhulp	3.699	1.222	1.222	1.222	1.222
Aanvullend incidenteel voordeel			297		
Integratie Uitkering Voogdij 18+	949				
Compensatie salarislaster zorgdomein (Wmo en Jeugd)	176				

Resultaat Jaarrekening 2022	1.000				
Het verschil tussen de opgenomen incidentele compensatie jeugdzorg in de septembercirculaire 2022 en de meicirculaire 2023 wordt in 2024 en 2025 toegevoegd aan de reserve sociaal domein		1.948	458		
Loon- en prijsbijstelling 2023 AP Jeugdhulp en Voogdij 18+			99		
Loon- en prijsbijstelling 2023 Voogdij 18+			117		
Overig	5				
Onttrekkingen:					
Het verschil tussen de opgenomen incidentele compensatie jeugdzorg in de septembercirculaire 2022 en de meicirculaire 2023 wordt in 2026 onttrokken aan de reserve sociaal domein.				-691	
Digivaardige Achterhoekers	-168	-44			
Uitbreiding POH 2022-2024		-90			
Dekking terugboeking bezuinigingen conform kadernota 2023	-201	-201	-201	-201	-201
Subsidie Welcom tbv Gezinsmaatjes	-47				
Formatie-uitbreiding tm 1-7-2024 tbv aansturing sociaal team	-121				
Dekking verhoogde kosten Lump Sum (prijsaanpassingen)	-650	-614			
Incidentele middelen ter versterking van het cluster sociale domein in zowel uitvoering als beleid	-40				
Dekking van sterk gestegen kosten binnen het sociaal domein.	-1.648	-1.648	-1.648	-1.648	-1.648
Theoretische uitnutting aangaande hervormingsagenda Jeugd		-300	-1.500	-1.500	-1.100
Totalen	6.282	6.555	5.399	2.581	854

Ontwikkelingen

Binnen het Sociaal Domein zien we dat de Rijksoverheid de afgelopen jaren met forse incidentele middelen getracht heeft de zorgverlening doorgang te laten vinden. Deze incidentele middelen zijn in de afgelopen jaren gestort in de Reserve Sociaal Domein waarmee vervolgens initiatieven ontplooid zijn. Als we kijken naar de incidentele middelen zien we dat het verschil tussen de opgenomen incidentele compensatie jeugdzorg in de septembercirculaire 2022 en de meicirculaire 2023 verrekend wordt in de reserve sociaal domein. In 2024 vond een storting plaats van € 1,948 miljoen en in 2025 van € 0,458 miljoen. In 2026, daarentegen, wordt een korting opgelegd van € 0,691 miljoen. Deze onttrekken we op voorhand. Voor jaarschijf 2025 ontvangen we daarnaast een aantal incidentele middelen ter dekking van loon- en prijsstellingen. Deze worden op voorhand aan de reserve toegevoegd.

De gemeente Montferland is per 1 juli 2022 samen met de regio Achterhoek gemeenten (SDA) gestart met nieuwe contracten met zorgaanbieders op basis van een Lump sum aanbesteding. De gemeente bepaalt het "Wat" en de zorgaanbieder bepaalt het "Hoe". Op het moment van schrijven is het eerste Lump sum-jaar afgerond. De financiële vertaling wordt op dit moment gemaakt door het regionaal contract en leveranciersmanagement (CLM). Op dit moment is nog niet zeker wat de financiële consequenties zijn voor de gemeente Montferland.

De doorrekening voor de plekprijzen 2023/2024 zijn reeds gemaakt. Op basis van deze berekeningen wordt er in 2024 incidenteel een aanvullend bedrag onttrokken van € 0,614 miljoen ter dekking van de verhoogde bijdrage.

Wanneer het regionale CLM de afrekening 2022/2023 afgerond heeft zal het resultaat verrekend worden met deze reserve.

Als laatste zien we voor de jaarschijven 2024-2027 onttrekkingen van € 0,3 miljoen oplopend naar € 1,1 miljoen voor de hervormingsagenda Jeugd. De Rijksoverheid heeft aangegeven dat de Jeugdhulp hervormd moet gaan worden. Hoe deze hervormingen eruit gaan zien is niet geheel

duidelijk. Wel is duidelijk dat de gemeente Montferland in 2024 € 0,3 miljoen, in 2025 en 2026 € 1,5 miljoen en in 2027 € 1,1 miljoen gekort gaat worden op de algemene uitkering. De Rijksoverheid heeft de gemeenten aangeven dat er handvatten gegeven worden om deze korting "terug te verdienen" waardoor de hervormingsagenda budgettair neutraal door de begroting loopt. Onze enige zekerheid is dat we minder geld in de algemene uitkering krijgen. Om dit niet direct op het exploitatieresultaat te laten drukken is ervoor gekozen om deze verlaging van de algemene uitkering te dekken uit de reserve Sociaal Domein. Wanneer de Rijksoverheid duidelijkheid geeft over de eigen bijdrage (of andere opties) zal de onttrekking worden teruggedraaid.

Het resterende saldo van deze reserve kan gebruikt worden voor nieuwe initiatieven of ter dekking van hogere kosten.

1.2.5 Woonlasten

De belastingverordeningen 2024 liggen in november 2023 aan de gemeenteraad ter vaststelling voor. De berekeningen van de belastingopbrengsten in deze begroting is gebaseerd op de tariefvoorstellen uit deze belastingverordeningen 2024. In de Kadernota 2024 is aangegeven dat de rioolheffing en de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend zijn. De OZB mag met maximaal de inflatie worden verhoogd. Voor de overige tarieven wordt uitgegaan van een indexatie van 3,9% volgens de meest recente berekeningen van het CPB.

De totale woonlasten voor een gemiddeld huishouden (afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB) stijgen in 2024 met 5,9% (€ 53) ten opzichte van de geraamde woonlasten gemiddeld huishouden voor 2023. De stijging in 2024 wordt veroorzaakt door een verhoging van de tarieven voor afvalstoffenheffing vastrecht (13,7%), de rioolheffing (4%) en OZB (7,5%).

Voor een nadere toelichting verwijzen we u graag naar de paragraaf G. Lokale heffingen.

2.0 Inleiding programma's

2.0 Inleiding programma's

Inleiding programma's

De programmabegroting voor 2024 bestaat wederom uit acht programma's:

- 1 Relatie inwoners en bestuur
- 2 Ruimtelijke ontwikkeling
- 3 Beheer leefomgeving
- 4 Economie en toerisme
- 5 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl
- 6 Jeugd, onderwijs en cultuur
- 7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid
- 8 Werk en inkomen

Verder treft u de twee verplichte overzichten aan, namelijk:

- algemene dekkingsmiddelen;
- overhead, ondersteuning organisatie en bestuur.

De bedrijfskosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de primaire taken, activiteiten en producten die gericht zijn op de externe klant. De overheadkosten mogen daar niet meer aan toegerekend worden. De overheadkosten worden verzameld en verantwoord in bovengenoemd overzicht.

Samenstelling programmabegroting

De programmabegroting heeft dit jaar een nieuwe uitstraling. De gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie hebben aangegeven dat de programmabegroting beter kan op verschillende punten. Dit was aanleiding voor een verbetertraject. Het doel hiervan is om de programmabegroting doelgerichter, compacter en leesbaarder te maken.

Hieronder volgt een opsomming van de kopjes. Er is gekozen om het kopje "Verbonden Partijen" te laten vervallen, omdat dit in de gelijk genaamde paragraaf al terugkomt.

Missie

Onder dit kopje vindt u het beoogde maatschappelijke effect, geformuleerd als een -er-doel. Deze doelen zijn nog abstract en drukken de ambitie van de gemeente uit in termen van mooier, beter, groter, schoner etc. Voorheen was dit abstracte doel onderdeel van het kopje "Context en achtergronden".

Context en achtergronden

Onder dit kopje wordt het maatschappelijk effect (het -er-doel) toegelicht, wordt er uitgelegd welke thema's eronder vallen en worden de belangrijkste ontwikkelingen aangegeven.

Kaderstellende beleidsnota's

Hier staan, zoals ook in de vorige programmabegroting, de beleidsnota's opgesomd die voor het programma relevant zijn.

1ste W-vraag "Wat willen we bereiken?"

In samenspraak met de auditcommissie is besloten meer focus aan te brengen in dit onderdeel. Kernvraag hierbij was op welke doelen de raad zou willen sturen. Het is dus niet langer de bedoeling om volledig te zijn, maar door de selectie van twee doelen per programma focus te creëren. Deze doelen zijn door de auditcommissie geselecteerd. De indicatoren zijn SMART geformuleerd en hebben duidelijke streefwaarden.

2e W-vraag "Wat gaan we daarvoor doen?"

Deze tweede vraag geeft aan wat we gaan doen met betrekking tot de doelstellingen uit de 1ste W-vraag. Dit betekent automatisch dat ook dit geen volledige opsomming is van wat er binnen dit programma gedaan wordt, maar dat het een opsomming is van wat er gedaan wordt in relatie tot de gekozen doelen.

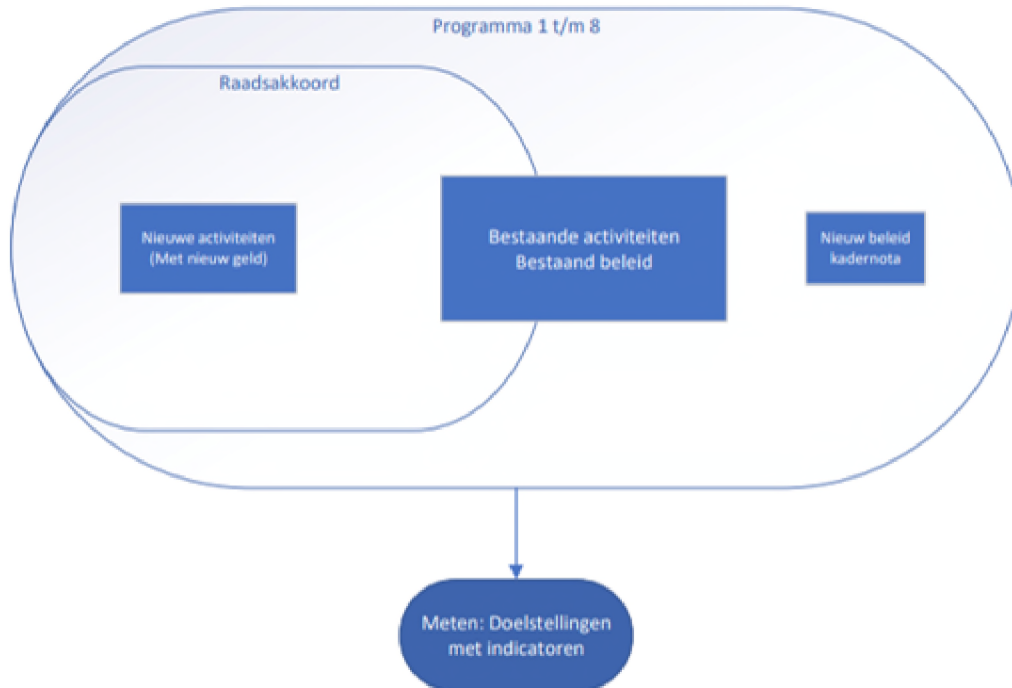
3e W-vraag "Wat mag het kosten?"

Dit onderdeel geeft de volledige kosten weer van het programma.

Raadsakkoord in relatie tot programmabegroting

Een logische vraag die hieruit volgt is hoe deze nieuwe formulering van de W-vragen in relatie staan tot het Raadsakkoord. Dit is hieronder gevisualiseerd.

Het Raadsakkoord bestaat deels uit nieuwe activiteiten maar ook uit reeds bestaande activiteiten en bestaand beleid. Er is echter ook sprake van nieuw en bestaand beleid dat niet onderdeel is van het raadsakkoord. Al deze onderdelen samen vormen de programmabegroting. Met de input van al deze onderdelen zijn de doelstellingen en indicatoren geformuleerd en geselecteerd.

Het vervolg

Het verbetertraject rondom de programmabegroting is hiermee nog niet afgerond en zal in samenwerking met de auditcommissie worden voortgezet. Allereerst worden het traject tot nu toe geëvalueerd en zullen verbeterpunten hieruit meegenomen worden voor de volgende P&C-cyclus. Daarnaast wordt ook de programma-indeling eind 2023 opnieuw bekeken en opgesteld. Ook zal op verzoek van de auditcommissie er in een volgende versie van de programmabegroting dieper in worden gegaan op de bronvermelding van de indicatoren en de wijze van meten.

2.1.01 Relatie inwoners en bestuur

01.1 Missie

We streven naar een betere relatie tussen inwoners en gemeente

01.2 Context en achtergronden

Communicatie, participatie en dienstverlening zijn belangrijke thema's die elkaar versterken. De afgelopen jaren hebben we flink op deze thema's ingezet. De komende jaren staan in het teken van verdieping. We stellen het communicatiebeleidsplan bij en werken de dienstverleningsvisie uit in een dienstverleningsconcept. Ook passen we het participatiekader toe.

a) Communicatiebeleidsplan

Het laatste communicatiebeleidsplan is uit 2019 en loopt in 2023 af. Inmiddels hebben we een participatiekader vastgesteld. Daarnaast hebben we mediabeleid en een visie op dienstverlening uitgewerkt. Het communicatiebeleidsplan vraagt dan ook om actualisering.

b) Participatiekader

Het participatiekader geeft richting aan de manier waarop we omgaan met participatie: hoe betrekken we onze inwoners bij wat we doen. Bij het participatiekader stellen we een bijbehorend plan op. We vinden het belangrijk om open te staan voor nieuwe vormen van participatie. Denk hierbij aan: uitdaagrecht, digitale participatie, burgerberaad en innovatie werkvormen. In dit plan verduidelijken we ook de positie van de dorps- en wijkraden.

c) Dienstverleningsvisie

In onze dienstverleningsvisie staat de klant centraal. Onze klanten zijn de inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties. De klant vraagt om een duidelijke, vriendelijke, bereikbare en deskundige dienstverlening. Vertrouwen is een (randvoor)waarde en werkt twee kanten op. De klant vindt de gemeente betrouwbaar. De gemeente heeft vertrouwen in de klant. Hoe dit in de praktijk eruit ziet, werken we uit in het dienstverleningsconcept.

01.3 Overzicht kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- College Uitvoerings Programma (CUP)
- Visie Dienstverlening (2023)
- Communicatiebeleidsplan 2019-2023 'Buiten is het hart van binnen'
- Eindrapport 'Participatiekader gemeente Montferland 2021'
- Mediabeleid 2021-2025

Wat willen we bereiken?

- [Voldoende ruimte geven aan de samenleving voor ideeën en initiatieven.](#)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal inwoners dat vindt dat we als gemeente voldoende ruimte geven om ideeën en initiatieven te realiseren stijgt naar 5% boven het landelijk gemiddelde in 2025.		5%	6%	7%

Wat gaan we daar voor doen?

- Plan participatiebeleid opstellen.
- Uitvoering van het participatiekader.
- Het gesprek voeren met de gemeenteraad over participatie.

- Nieuwe vormen van participatie onderzoeken, zoals uitdaagrecht, digitale participatie, burgerberaad en innovatieve werkvormen. We voeren deze vormen van participatie ook uit.
- We passen participatie toe op lopende en toekomstige projecten, plannen en beleid.
- De positie van wijk- en dorpsraden uitwerken en uitrollen.
- Onderzoeken hoe de organisatie initiatieven beter kan oppakken, zoals met een procesbegeleider.
- Drempel om initiatieven in te dienen verlagen door duidelijke communicatie over mogelijkheden en proces.
- Fonds oprichten om leefbaarheidsinitiatieven te stimuleren of ondersteunen.

Wat willen we bereiken?

- De waarden uit de dienstverleningsvisie zijn herkenbaar voor de inwoners van Montferland. Het gaat om waarden als vertrouwen, duidelijkheid, vriendelijkheid, bereikbaarheid en deskundigheid.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal inwoners dat de waarden uit de dienstverleningsvisie herkent als waarden die passen bij onze gemeente stijgt met 5 procentpunten in 2025 ten opzichte van de nulmeting in 2023.		5%	6%	7%

Wat gaan we daar voor doen?

- Verder uitrollen van Klinkende taal, een middel voor eenvoudig schrijven (taalniveau B1).
- De communicatiemiddelen uitbreiden met spraakberichten en video.
- Nadere uitwerking dienstverleningsvisie in het dienstverleningsconcept.
- Actualiseren van het communicatiebeleid.
- Meer profileren van de gemeente aan de hand van de kernwaarden uit de dienstverleningsvisie. Dit doen we door op de juiste manier een mix aan communicatiemiddelen in te zetten.

01.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-5.690	-4.508	-5.362	-4.995	-5.054	-5.081
Baten	1.397	609	871	870	870	870
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-4.293	-3.900	-4.491	-4.125	-4.183	-4.211
Onttrekkingen	58	25	0	0	0	0
Stortingen	-30	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	28	25	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-4.265	-3.875	-4.491	-4.125	-4.183	-4.211

2.1.02 Ruimtelijke Ontwikkeling

02.1 Missie

In Montferland is het prettig wonen en leven. We streven naar behoud en verbetering van de leefbaarheid.

02.2 Context en achtergronden

Ruimtelijke ontwikkeling bestaat uit een verzameling beleidsvelden. We vullen die zo goed mogelijk in voor een mooie en gezonde woon- en leefomgeving. Belangrijke onderdelen die hierbij aandacht vragen zijn: Volkshuisvesting, Natuur en landschapsontwikkeling, Klimaatadaptatie, Biodiversiteit en Mobiliteit.

Al langere tijd is er sprake van een tekort aan woningen. Voor veel mensen is het lastig een geschikte woning te vinden. We zetten in op plannen voor de bouw van gemiddeld 150 woningen per jaar. Het accent ligt op betaalbare (starters)woningen.

Een ander hoofdthema is de inrichting van de buitenruimte. We willen die natuurvriendelijker inrichten met meer variatie in dieren, planten en micro-organismen (biodiversiteit).

Ook willen we in de buitenruimte aanpassingen doen om ons voor te bereiden op de effecten van klimaatverandering. Door onze buitenruimte 'klimaatadaptiever' in te richten, hebben we minder hinder van hitte, droogte en stortbuien.

Zo werken we aan een prettige leefomgeving in een klimaat waarin we met steeds extremer weer te maken krijgen. We doen dit in bestaande wijken en in nieuwe woningbouwplannen.

02.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- Cultuurhistorisch beleid voor Montferland (2012)
- Structuurvisie Montferland (2009)
- Masterplan Didam (2016)
- Structuurvisie Didam (2009)
- Notitie Ruimte voor vernieuwing in het buitengebied (2008)
- Notitie Ruimte voor wonen in het buitengebied (2007)
- Beleidsnotitie woningbouw op inbreidingslocaties (2016)
- Nota Grondbeleid (2011)
- Nota Grip op Verandering
- Van nieuwe naobers en brood op de plank, landschapsontwikkelingsplan+ (Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek)
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012)
- Omgevingsverordening Gelderland (2023)
- Ruimte voor goed wonen; samen koersen naar een toekomstbestendige woonomgeving (provincie Gelderland)
- Liemerse Woonagenda: de koers voor 2020-2025
- Notitie woningbouwbehoefte 2019-2030 (2019)
- Woonvisie (2016 - 2020)
- Prestatieafspraken wonen Plavei en Woonzorg NL 2022
- Woondeal Regio Arnhem-Nijmegen 2.0 (2023)
- Klimaatadaptatieplan Montferland 2021-2026
- Beleids- en uitvoeringsprogramma biodiversiteit provincie Gelderland (2020)
- Biodiversiteitsplan 'Ruimte voor biodiversiteit' (2022)
- Integraal verkeers- en vervoersplan (IVVP) 2020.

Wat willen we bereiken?

- We richten de leefomgeving Klimaatadaptiever en biodiverser in. Klimaatadaptiever: minder hinder van hitte, droogte en minder kans op wateroverlast en overstromingen. Biodiverser: meer variatie aan planten, dieren en micro-organismen.

Indicator	2024	2025	2026	2027
-----------	------	------	------	------

Toename van 50 ha dat in 2026 minder gevoelig is voor extreem weer (hitte, droogte, wateroverlast, overstroming).	10	20	20	20
---	----	----	----	----

Wat gaan we daar voor doen?

- We stimuleren de versterking van landschap en biodiversiteit met landschapselementen.
- We zetten binnen de bebouwde kom volop in op vergroening, klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen.
- Klimaatadaptiever en biodiverser inrichten van de bestaande leefomgeving.
- We stimuleren de versterking van landschap en biodiversiteit door aanleg landschapselementen en gebruik van inheemse soorten.
- Landschappelijke inpassing en behoud van bestaande landschappelijke waarden en/of bomen.
- We voeren het beleidsplan Klimaatadaptatie uit.

Wat willen we bereiken?

- Voorzien in woonbehoefte (betaalbaar, starters) die op ons afkomt.

Indicator	2024	2025	2026	2027
We ondersteunen de bouw van gemiddeld 150 woningen per jaar. Tenminste 60 procent van deze woningen valt in de categorie 'betaalbaar' (max. € 355.000,-).	150	150	150	150

Wat gaan we daar voor doen?

- We faciliteren de bouw van gemiddeld 150 woningen per jaar, waarvan 60 procent 'betaalbaar' (maximaal € 355.000).
- Planvorming alternatieve woonvormen.
- Toekomstbestendig wonen leningen verstrekken.
- We faciliteren de bouw van voldoende woningen voor ouderen en inwoners met een beperking. Mogelijk stimuleren van doorstroom van oudere inwoners naar passende woningen. Bijv. een premie bij verhuizing naar een seniorenwoning of inzet verhuiscoach.

02.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-4.621	-3.105	-1.824	-1.882	-1.748	-1.748
Baten	3.110	1.515	119	1.504	119	119
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-1.511	-1.590	-1.705	-378	-1.629	-1.629
Onttrekkingen	2.486	2.087	107	107	107	107
Stortingen	-2.652	-29	-24	-23	-22	-8
Mutaties reserves	-166	2.059	84	84	85	100
Gerealiseerd resultaat	-1.677	468	-1.622	-294	-1.545	-1.530

2.1.03 Beheer leefomgeving

03.1 Missie

- We streven naar een openbare ruimte die:
 - jaarlijks veiliger wordt om aan het verkeer deel te nemen;
 - aantrekkelijker wordt om te wonen en te recreëren;
 - duurzamer wordt.
- We zetten ons in om klimaatverandering tegen te gaan. Dat doen we onder meer door energiebesparing en duurzame opwekking van energie.
- Ook zet de gemeente zich in om restafval te verminderen door afvalscheiding verder te bevorderen.

03.2 Context en achtergonden

Vanuit de Montferlandse samenleving blijven ons geluiden bereiken over verkeersonveiligheid door te hard rijden. Daarom investeren we de komende jaren extra om de verkeersveiligheid te vergroten. We voeren ook in 2024 het Integraal Verkeersveiligheidsplan (IVVP) uit. We nemen bijvoorbeeld maatregelen op de Dijksestraat in Didam en de Weemstraat in Loil.

In 2024 wordt gekeken naar de verkeersveiligheid rondom nieuwe ontwikkelingen. Voorbeelden hiervoor zijn IKC, 's-Heerenberg Oost en woningbouwplannen in Lengel.

Klimaatverandering gaat sneller dan voorspeld, zo blijkt uit de rapportages van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Daarnaast zorgen de oorlog in Oekraïne en politieke internationale spanningen voor grote wijzigingen in de beschikbaarheid en prijzen van brandstoffen en grondstoffen. Steeds meer huishoudens hebben daardoor te maken met energiearmoede. Ook nadert de capaciteit van het elektriciteitsnet zijn grenzen, waardoor er voor nieuwe ontwikkelingen/aansluitingen wachtlijsten ontstaan. Het komt zelfs steeds vaker voor dat er momenten zijn dat duurzaam opgewekte energie niet kan worden teruggeleverd aan het net. Allesomvattend wordt de urgentie om de overstap te maken van fossiele naar duurzame bronnen steeds groter.

De komende jaren gaan we verder met het bevorderen van de afvalscheiding. Dit willen we bereiken door extra communicatie en promotie. Op de nieuwe aanbestedingen zullen de afvalstromen worden gemonitord en waar nodig geoptimaliseerd.

Klimaatontwikkeling maakt het noodzakelijk om de openbare ruimte te verduurzamen. Zo bestrijden we de effecten van die klimaatontwikkeling. Bij een herinrichting van de openbare ruimte gaan we die in 2024 ook vergroenen. Zo verminderen we hittestress. We gaan ook door met het afkoppelen van hemelwater van de riolering. Daardoor neemt de kans op wateroverlast af. In 2024 koppelen we bijvoorbeeld een aantal wegen in Zeddam (omgeving Padevoortseallee) af van het riool. Ook krijgen de wegen een andere inrichting en komt er meer groen in de openbare ruimte.

Dankzij technische ontwikkelingen in de openbare verlichting kunnen we het energieverbruik verminderen. Zo dragen we bij aan een meer duurzame openbare ruimte. Ook in 2024 vervangen we traditionele verlichting door LED verlichting.

03.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- College Uitvoeringsprogramma (CUP) Montferland 2023 - 2026
- Akkoord van Groenlo (2023)
- Uitvoeringskader Montferland energieneutraal 2024-2027
- Ruimtelijk kader opwekking duurzame energie (2023)
- Regionale Energiestrategie 1.0 Achterhoek (2021)
- Transitievisie Warmte (2021)
- Klimaatadaptatieplan Montferland (2021-2026)
- Biodiversiteitsplan (2022)
- Bomenbeleidsplan (2020)
- Beleidsnota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) fysieke leefomgeving 2024 (2023 in voorbereiding)
- Gemeentelijk Water en Rioleringsplan Montferland (2022 - 2026)
- Integraal Gemeentelijk verkeer en Vervoerplan 2020 - 2024
- Hondenbeleidsplan (2013)

- Speelbeleid (2015 - 2030)
- Groenbeleidsplan 'Waardering voor groen' (2023 - 2032)
- Beleidsplan wegen (2022 - 2025)
- Beleidsplan zand- en halfverhardingswegen (2019 - 2028)
- Beleidsplan Civiele Kunstwerken (2019 - 2023)
- Beleidsplan Openbare Verlichting (2020 - 2024)

Wat willen we bereiken?

- Meer woningen met energielabel B of hoger.

Indicator	2024	2025	2026	2027
60 procent van de woningen heeft in 2026 energielabel B of hoger.	56%	58%	60%	62%

Wat gaan we daar voor doen?

- We stellen Uitvoeringskader Energieneutraal Montferland en projectagenda 2024-2027 vast.
- Aanpak energiearmoede: o.a. promoten we de tijdelijke isolatiesubsidieregeling.
- Uitvoering Transitievisie Warmte: we werken aan aardgasvrije woningen en energiebesparing.
- Regionale aanpak voor de uitvoering van het Nationaal Isolatieprogramma (energiebesparing).
- Wijkaanpak: energie besparen op wijk- en buurtniveau.
- We houden overzicht op provinciale en landelijke subsidieregelingen die we kunnen inzetten.

Wat willen we bereiken?

- Minder restafval, zodat de gemeente kan voldoen aan de VANG-doelstelling (Van Afval Naar Grondstof).

Indicator	2024	2025	2026	2027
De totale hoeveelheid restafval in kilo's per inwoner daalt met 2 procent in 2024 ten opzichte van 2022.	-2%	-2,5%	-2,8%	-3%

Wat gaan we daar voor doen?

- We geven voorlichting, zetten in op promotie en extra communicatie rondom afvalscheiding.
- We monitoren en optimaliseren de aanbestedingen.

03.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-17.567	-18.630	-21.044	-21.743	-22.281	-21.401
Baten	10.321	10.626	10.416	10.751	10.688	10.951
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-7.246	-8.005	-10.628	-10.992	-11.594	-10.451
Onttrekkingen	322	224	50	50	391	0
Stortingen	-588	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	-265	224	50	50	391	0
Gerealiseerd resultaat	-7.512	-7.780	-10.578	-10.942	-11.203	-10.451

2.1.04 Economie en toerisme

04.1 Missie

We streven naar duurzame werkgelegenheid in onze eigen gemeente.

04.2 Context en achtergronden

Meer duurzame werkgelegenheid binnen onze eigen gemeente heeft verschillende positieve maatschappelijke effecten. Mensen zijn minder tijd en geld kwijt aan reizen. De sociale binding wordt sterker. De werkloosheid neemt af en daarmee ook de armoede. Er ontstaat een betere balans in werk en privé. De gemeenschap wordt veerkrachtiger. Het is goed voor de lokale economie.

Duurzame werkgelegenheid binnen de eigen gemeente maakt een gemeenschap ook minder afhankelijk van externe invloeden. Denk hierbij aan wereldwijde economische crises, veranderingen in de marktvraag, geopolitieke spanningen en andere gebeurtenissen waar we weinig controle over hebben.

Daarnaast is werken binnen de eigen gemeente duurzamer: de ecologische voetafdruk is lager.

Om deze effecten te bereiken, is het essentieel in te zetten op:

- ondersteuning van lokale onderneming;
- ontwikkeling van infrastructuur;
- samenwerking met werkgevers;
- investeringen in onderwijs en andere vaardigheden.

Zo kunnen we in onze gemeente duurzame werkgelegenheid bevorderen. Daarmee behalen we positieve sociale en economische resultaten.

04.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- Subsidieregeling Recreatie en Toerisme Montferland 2021-2
- R&T-beleid 'Mooi Montferland - De Groene Poort van Nederland' (2020)
- Regionaal Programma Werklocaties (2021) » Economische beleidsnota tot 2030 (2018)
- Omgevingsvisie en -verordening provincie Gelderland (2018)
- Nota Grondbeleid » Structuurvisie Montferland (2009)
- Structuurvisie Industrierrein 's-Heerenberg (2019)
- Liemers Economische Visie
- Visie Regio Arnhem-Nijmegen Groene Metropoolregio (2020)

04.4 Wat willen we bereiken?

- [We knappen bedrijventerreinen op.](#)

Indicator	2024	2025	2026	2027
In 2025 is minimaal een (deel van een) bedrijventerrein opgeknapt/gerevitaliseerd.	0	1	0	1

Wat gaan we daarvoor doen?

- Revitaliseren bestaande bedrijventerreinen: - subsidiemogelijkheden onderzoeken - overleg met partners - plan van aanpak opstellen
- Verduurzamen van bedrijventerreinen is in potentie een project binnen het nieuwe Uitvoeringsprogramma en de bijbehorende projectagenda Montferland energieneutraal 2023 - 2026.

04.4 Wat willen we bereiken?

- We trekken nieuwe bedrijven aan, die aansluiten bij de beroepsbevolking/werkzoekenden binnen onze gemeente. In 2025 is het aantal bedrijfsvestigingen t.o.v. 2023 toegenomen met 1 procent. Minimaal 40% van de werknemers is afkomstig uit Montferland.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Elk jaar vestigen zich circa 10 nieuwe bedrijven in Montferland.	10	10	10	10

Wat gaan we daarvoor doen?

- Deelnemen in GMR productieve regio en/of de Achterhoek.
- Overleg voeren met partners (provincie, regio, ondernemers, verenigingen) over werkgelegenheid. De focus ligt op MKB.
- MKB deal uitvoeren.
- MKB deal doorontwikkelen.
- Aantal bedrijfsvestigingen nu is circa 4.000
- Nieuwe bedrijfskavels komen vanaf eind 2024 op de markt. Deze zullen zorgen voor nieuwe vestigingen in de gemeente.

04.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-2.521	-990	-722	-512	-512	-512
Baten	2.839	484	404	404	404	404
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	318	-506	-318	-108	-108	-108
Onttrekkingen	95	466	300	300	0	0
Stortingen	-410	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	-315	466	300	300	0	0
Gerealiseerd resultaat	4	-40	-18	192	-108	-108

2.1.05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl

5.1 Missie

Inwoners van Montferland zijn gezonder.

5.2 Context en achtergronden

Mensen in goede gezondheid zijn langer in staat om zelfstandig de regie te houden over het eigen leven. Dat betekent dat ze minder afhankelijk zijn van (dure) zorg. De eigen regie kunnen houden geeft meerwaarde aan het eigen leven én aan dat van een ander.

'Voorkomen is beter dan genezen' is een bekend spreekwoord dat zeker van toepassing is. We zetten bewegen, gezonde leefstijl en sport in om maatschappelijke effecten te bereiken. De taak van ons als gemeente ligt vooral bij preventie. Goede voorlichting en een goed functionerende gezondheidszorg dragen bij aan preventie. Dat geldt ook voor projecten die een gezonde leefstijl stimuleren.

In Montferland wonen meer mensen met een ongezonde leefstijl en slechtere gezondheid dan gemiddeld in Nederland. Mensen met een hoge sociaal economische status (SES) worden gemiddeld zeven jaar ouder. Ze leven gemiddeld ook nog eens vijftien jaar langer in goede gezondheid dan mensen met een lage SES.

Elke inwoner van Montferland verdient een kans op een goede gezondheid. Daarom richten we ons op wijken met een lagere SES om de sociaal economische gezondheidsverschillen te verkleinen. Daarbij is het van belang om aandacht te hebben voor mensen met 'beperkte gezondheidsvaardigheden'. Zij vinden het lastig om informatie over hun gezondheid te vinden, begrijpen en toe te passen. Ze hebben ook meer moeite om de weg te vinden in de zorg.

5.3 kaderstellende (beleids) nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- Verbindend Kader Sociaal Domein
- Sportnota 'Montferland Beweegt 2020-2023
- Lokaal beweeg- en sportakkoord 'Heel Montferland Beweegt
- Uitvoeringsagenda Achterhoek in Beweging 2020-2024
- Regionaal Preventie Akkoord: Gezondheid en geluk voorop in de Achterhoek 2020-2030
- Bestuursagenda GGD Noord en Oost-Gelderland: NOG Gezonder
- Beleidsplan Spelen in Montferland: Spelen, bewegen en ontmoeten voor jong en oud 2015-2030

5.4 Wat willen we bereiken?

- [De Montferlands jeugd gaat meer bewegen.](#)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Montferlandse jeugd voldoet in 2027 aan het Achterhoeks gemiddelde van de VNOG beweegnorm. (Stijging van 36% van de jeugdigen in 2021 naar 41% in 2027.)	37%	38%	39%	41%

Wat gaan we daar voor doen?

- Bestaande projecten zetten we voort of ontwikkelen we door.
- Lokaal sportakkoord herijken aan de hand van de regionale herijking. Daarop volgt de uitvoering. Aanvullend komt er een nieuwe Sportnota.
- Preventie zien we als een belangrijk speerpunt. Bewegen en sport is een bijdrage aan een gezonde leefstijl.

- Voor jeugdigen van 4-13 jaar ontwikkelen en realiseren we een pumptrackbaan met een vaste locatie.

5.4 Wat willen we bereiken?

- Minder alcohol, roken en drugsgebruik. Meer gezond eten en drinken van water in 2025.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal jonge inwoners dat alcohol heeft gebruikt, is in 2027 gedaald en daarmee gelijk aan het niveau van het Nederlands gemiddelde. (Daling van 40% van de jeugdigen in 2021 naar 31% in 2027.)	39%	37%	34%	31%

Wat gaan we daar voor doen?

- We gaan door met het voorlichtingsbeleid vanuit de VNOG op alle basis- en middelbare scholen.
- Preventie-activiteiten doorontwikkelen binnen (sport)verenigingen.
- Uitbreiden van de NIX 18 campagne.

5.4 Wat willen we bereiken?

- Het percentage jeugdigen dat rookt is in 2027 gedaald en daarmee gelijk aan het niveau van het Nederlands gemiddelde. (Daling van 10% van de jeugdigen naar 9%.)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het percentage jeugdigen dat rookt is in 2027 gedaald en daarmee gelijk aan het niveau van het Nederlands gemiddelde. (Daling van 10% van de jeugdigen naar 9%.)	10%	10%	9%	9%

Wat gaan we daar voor doen?

- We maken een inventarisatie van rookvrije (kind)omgevingen. Het gaat om sportclubs, dagattracties, speeltuinen en dergelijke. Hierop zetten we gerichte acties uit.

5.4 Wat willen we bereiken?

- Het percentage van jongeren en jongvolwassenen in Montferland dat meer water drinkt en gezonder eet, is in 2027 gestegen. (Stijging van 5% ten opzichte van het gemiddelde in 2021.)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het percentage van jongeren en jongvolwassenen in Montferland dat meer water drinkt en gezonder eet, is in 2027 gestegen. (Stijging van 5% ten opzichte van het gemiddelde in 2021.)	1%	2%	4%	5%

5.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-6.330	-6.768	-6.461	-6.911	-6.375	-6.390
Baten	1.774	1.457	1.200	1.200	1.200	1.200
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-4.556	-5.311	-5.261	-5.711	-5.176	-5.190
Onttrekkingen	1.050	554	15	400	0	0
Stortingen	-1.093	-500	-38	-38	-38	-36
Mutaties reserves	-43	54	-23	362	-38	-36
Gerealiseerd resultaat	-4.598	-5.258	-5.284	-5.350	-5.214	-5.226

2.1.06 Jeugd, onderwijs en cultuur

6.1 Missie

- Jongeren met behoefte aan hulp en ondersteuning krijgen dat zoveel mogelijk preventief en in eigen omgeving.
- Meer jongeren halen een startkwalificatie en vergroten daarmee hun kansen op de arbeidsmarkt.
- Via cultuureducatie meer kinderen in contact laten komen met culturele activiteiten en bij meer kinderen hun creatieve competenties ontwikkelen.

6.2 Context en achtergronden

Jeugd

Met de meeste jongeren in Montferland gaat het goed. Een aantal jongeren heeft (tijdelijk) extra steun en stimulans nodig. Als gemeente stimuleren en financieren we een preventief aanbod. Dat bestaat uit sportieve en culturele activiteiten. Daarnaast kopen we veel verschillende vormen van jeugdzorg in.

Sinds de coronajaren is duidelijk dat extra inzet nodig is. Een aanzienlijk deel van de jongeren voelt zich eenzaam en/of heeft psychosociale klachten. Er is aanbod aan hulp. Maar de wachtlijsten zijn lang en de jeugdzorg is op onderdelen overvol.

Als gemeente willen we zoveel mogelijk via het 'voorliggende veld' jongeren ondersteunen. We laten in dat voorliggend veld jeugdgezondheidszorg, onderwijs en culturele en sportieve activiteiten organiseren. Ook krijgen opvoeders waar nodig extra ondersteuning. Door onze jeugd geestelijk en sportief te stimuleren, voorkomen we mogelijk dat ze bij jeugdzorg terecht komen. Uiteraard blijven er altijd jongeren met meerdere problemen of uit een kwetsbare gezinssituatie een beroep doen op jeugdzorg. Ons doel is ze zo tijdig mogelijk te ondersteunen.

Onderwijs

In onze gemeente groeit een grote bevolkingsgroep taalarm op. Thuis wordt namelijk weinig met taal gedaan. Daardoor ontstaat het risico op een taalachterstand. Een goede beheersing van de Nederlandse taal is een voorwaarde om goed te kunnen meedoen in de samenleving. Als gemeente zetten we in achterstanden op te heffen. Dat geldt voor zowel leer- als sociaal emotionele achterstanden. We willen segregatie tegengaan. Bij segregatie scheiden verschillende inwonersgroepen zich van elkaar af. Elke inwoner moet kunnen meedoen. Daar zetten we actief op in.

We werken samen met de netwerkpartners om de educatieve inhoudelijke doorgaande leerlijn te versterken. Uitgangspunt is talentontwikkeling bij jongeren waarmee ze hun startkwalificatie halen. Een startkwalificatie is een diploma havo, vwo, mbo niveau 2 of hoger. Met een startkwalificatie vergroten jongeren hun kansen op de arbeidsmarkt. Door instroom van Oekraïners en vluchtelingen wordt het behouden van de huidige streefwaarde bij de startkwalificatie hierdoor een stevige uitdaging.

Een andere doel is steeds meer ouders betrekken bij de ontwikkeling van hun kinderen. We willen voor kinderen en jongeren een rijke leer- en ontwikkelomgeving maken. We gaan segregatie ook tegen bijvoorbeeld met de realisatie van een Integraal Kind Centrum in 's-Heerenberg. Alle leerlingen uit 's-Heerenberg, Lengel en Stokkum krijgen in een nieuw gebouw eigentijds onderwijs in aanwezigheid van diverse aanvullende voorzieningen zoals de bibliotheek, de kinderopvang en het consultatiebureau.

Cultuur

Het is belangrijk dat kinderen in contact komen met culturele activiteiten. Wetenschappelijk is aangetoond dat deze activiteiten een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van kinderen. Zelfs het IQ wordt erdoor verhoogd. Daarnaast zijn culturele activiteiten van belang omdat kinderen er anderen ontmoeten en hun sociale vaardigheden ontwikkelen. De coronatijd heeft het belang van cultuur nogmaals bevestigd. Het programma Jeugd Onderwijs en Cultuur heeft betrekking op onze jeugdige inwoners. Cultuur is uiteraard ook van wezenlijk belang voor de volwassen inwoners. Juist doordat mensen elkaar bij culturele activiteiten ontmoeten, kunnen we eenzaamheid voorkomen.

6.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- Subsidieregeling Jeugd en Onderwijs Montferland 2019

- Onderwijshuisvestingsvisie 2015-2023 gemeente Montferland
- Visie Muziekonderwijs Montferland 2020
- Beleidskader onderwijsachterstanden 2019-2022
- Convenant Cultuur & Onderwijs Gemeente Montferland 2023-2026

6.4 Wat willen we bereiken?

- Meer jeugdigen en hun ouders maken gebruik van een voorliggende voorziening.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal jeugdigen en hun ouders die gebruik maken van een voorliggende voorziening neemt in 2024 toe met 0,5 procent ten opzichte van 2023.	0,5%	1,0%	1,5%	2,0%

Wat gaan we daar voor doen?

- We pakken overlastgevende jeugd aan door een straathoekwerker in te zetten.
- We stimuleren nieuwe voorliggende voorzieningen.
- We passen de hervormingsagenda jeugd toe.

6.4 Wat willen we bereiken?

- Meer jongeren halen een startkwalificatie.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal jongeren met een startkwalificatie stijgt met 0,5 procent tot en met 2025 en daarna jaarlijks met 0,25% ten opzichte van voorgaand jaar.	0,50%	0,50%	0,75%	1,00%

Wat gaan we daar voor doen?

- Jaarlijks organiseren we de zomerschool.
- VoorleesExpres, Boekstartcoach op het consultatiebureau, 'Voor je en je kind' blijven inzetten om ouders te stimuleren om samen met hun kind(eren) te lezen.

6.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-18.865	-18.595	-19.460	-19.629	-20.201	-20.188
Baten	2.812	2.259	2.396	2.376	2.376	2.376
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-16.053	-16.336	-17.064	-17.253	-17.825	-17.812
Onttrekkingen	3.208	2.391	2.309	2.821	2.821	2.421
Stortingen	-4.558	-1.066	101	-1.119	127	130
Mutaties reserves	-1.350	1.325	2.411	1.702	2.948	2.551
Gerealiseerd resultaat	-17.403	-15.011	-14.653	-15.551	-14.876	-15.261

2.1.07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

7.1 Missie

- Meer inwoners zijn zolang mogelijk zelfredzaam door het versterken van de sociale basis.
- Iedere inwoner voelt zich veilig in Montferland, en, werken en recreëren is. Waar kwetsbare inwoners worden ondersteund bij hun deelname aan de samenleving.

7.2 Context en achtergronden

Montferland groeit. Het aantal inwoners blijft groeien als we uitgaan van de huidige geplande 150 nieuwbouwwoningen per jaar. We hebben meer jonge inwoners en daarmee groeit het leerlingenaantal. Maar we zien ook een stevige vergrijzing. Het aantal ouderen in onze gemeente groeit procentueel hard. De groep inwoners van 75 jaar en ouder groeit de komende jaren extra hard, wat naar verwachting een extra beroep op Wmo-zorg zal betekenen.

We zetten ons als gemeente in om goede woonplekken voor iedereen te behouden en waar mogelijk te realiseren. Het doel is dat inwoners zo lang mogelijk blijven meedoen en zich gezond en veilig voelen in de eigen omgeving. In 2023 stellen we hiervoor de visie Wonen, Welzijn en Zorg op. Aanvullend investeren we extra in een veilige leefomgeving.

Ondermijnende criminaliteit beïnvloedt het veiligheidsgevoel. Veelal is ondermijnende criminaliteit onzichtbaar. Maar de effecten ervan hebben een negatieve invloed op de veiligheid en leefbaarheid. Arbeidsuitbuiting is een voorbeeld van ondermijnende criminaliteit. Ook een wietkwekerij in een gehuurde schuur op het platteland is een voorbeeld. We pakken de handel in soft- en harddrugs aan. Het gebruik van deze middelen gedogen we niet. Een goede verbinding tussen domein veiligheid en zorg blijft belangrijk. Samenwerking tussen het domein Openbare orde en het sociaal team is nodig om de problemen goed en gezamenlijk aan te pakken.

In 2023 stellen we als gemeente een nieuw subsidiebeleid vast. We ondersteunen een groot aantal verenigingen en organisaties. Het doel is een gevarieerd sportief en cultureel aanbod te behouden voor jong en oud. We zetten subsidies in voor voorliggende voorzieningen (preventie/ voorliggend veld). We zetten ook subsidies in vanuit overlappende programma's van de nieuwe sportnota en het Gezond Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA). Op deze manier geven we richting aan acties voor de jaren 2024 - 2027.

7.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsakkoord 'Samenwerken voor de inwoners van Montferland' 2023-2026
- College Uitvoeringsprogramma (CUP) Montferland 2023 - 2026 Kadernota subsidiebeleid 2020-2024
- Verbindend Kader Sociaal Domein 2020-2024
- Samenwerken door elkaar te versterken 2019
- Integraal Veiligheidsbeleid 2023 - 2026
- Regionaal Risicoprofiel en Regionaal Beleidsplan

Wat willen we bereiken?

- [Steeds meer 65-plussers nemen deel aan activiteiten bij stichting Welcom.](#)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal 65-plussers dat deelneemt aan activiteiten bij stichting Welcom stijgt in 2024 met minimaal 2 procent ten opzichte van 2023.	2%	2%	3%	3%

Wat gaan we daar voor doen?

- Het aanbod van activiteiten van Welcom wordt in de breedte voortgezet in actieve samenwerking met onze ketenpartners. Het gaat om activiteiten om 65-plussers te activeren en culturele en creatieve activiteiten.

- Inwoners kunnen binnen Montferland naar dagactiviteiten/opvang en inloopactiviteiten volgen: - Ouderen algemeen. - Ouderen met beginnende cognitieve problematiek: laagdrempelige opvang om mantelzorgers te ontlasten.
- De huidige inzet van mantelzorgondersteuning en respijtzorg zetten we actief door in de komende jaren. De oudere mantelzorger voelt hierdoor ruimte voor eigen ontspanning en meedoen aan lokale activiteiten.
- Welzijns- en zorgactiviteiten willen we beter vindbaar en zichtbaar maken voor alle inwoners. Via de website, de lokale media en bijeenkomsten.

Wat willen we bereiken?

- **Het gevoel van veiligheid in de eigen buurt stijgt.**

Indicator	2024	2025	2026	2027
Er is een stijging van het aantal inwoners dat zich zelden of nooit onveilig voelt in hun eigen woonbuurt.	81%		82%	

*In 2025 en 2027 houden we geen enquête.

Wat gaan we daar voor doen?

- Bewustwording vergroten door in te zetten op preventie en voorlichting.
- Organiseren van informatieavonden.
- Het vergroten van de (her)kenbaarheid van Meld Misdaad Anoniem.
- In het overleg met ketenpartners signalen bespreken en integrale controles organiseren.
- Het bestuurlijk aanpakken van drugscriminaliteit.
- Geactualiseerd handhavingsbeleid (VTH beleid) opstellen.
- Inzichtelijk maken welke kosten gemoeid zijn met handhaving.
- Onderzoeken of bij handhaving mediation kan worden ingezet.
- Tijdens handhavingprocedures helder en duidelijk communiceren. Dit gebeurt op een vriendelijke en deskundige wijze.

7.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-18.291	-18.656	-19.649	-19.724	-19.960	-20.175
Baten	7.125	433	374	637	1.097	1.088
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-11.166	-18.223	-19.274	-19.087	-18.863	-19.086
Onttrekkingen	986	2.810	2.030	2.008	3.541	2.828
Stortingen	-743	-6.968	-6.285	-4.313	-3.742	-3.742
Mutaties reserves	243	-4.158	-4.255	-2.305	-201	-915
Gerealiseerd resultaat	-10.923	-22.381	-23.529	-21.392	-19.064	-20.001

2.1.08 Werk en inkomen

8.1 Missie

Meer mensen doen zo zelfstandig mogelijk mee in de Montferlandse samenleving.

8.2 Context en achtergronden

We verwachten dat het in 2024 economisch goed zal gaan. De vraag van werkgevers naar nieuwe medewerkers blijft hoog. Wel is er een mismatch tussen vraag en aanbod. Daarmee bedoelen we dat werkzoekenden niet de opleiding/kennis, ervaring of vaardigheden hebben die een werkgever vraagt. De werkgever kan de juiste medewerker niet vinden. De werkzoekende vindt niet de passende baan.

Veel inwoners van Montferland met een bijstandsuitkering hebben moeite een baan te vinden. Of ze hebben moeite om te werken. Ze hebben een 'afstand tot de arbeidsmarkt'. Voor de gemeente is het een uitdaging deze mensen naar werk te begeleiden en ze aan het werk te houden.

Daarnaast verwachten we meer vluchtelingen met een verblijfsvergunning in Montferland te huisvesten, de zogeheten statushouders. Als gemeente zijn we verplicht deze nieuwe inwoners te laten 'inburgeren' in de Montferlandse samenleving. Ook zijn we verplicht statushouders naar werk te begeleiden. Inburgering en begeleiden naar werk vragen veel tijd en inspanning. Deze ontwikkeling is nu en de komende jaren van invloed op het aantal uitkeringen.

8.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- De verordeningen Participatiewet 2017
- Het uitvoeringsplan re-integratie 2023
- Het beleidsplan integrale schuldhulpverlening 2020-2024
- Het gemeentelijke integraal handavingsplan
- Beleidskader Veranderopgave Inburgering

8.4 Wat willen we bereiken?

- Het aantal mensen met een bijstandsuitkering blijft gelijk of neemt af.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Het aantal mensen dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering op 1 januari 2025 blijft gelijk of daalt ten opzichte van het aantal op 1 januari 2024.	400	400	400	400

Wat gaan we daarvoor doen?

- Poortwachtersrol; alleen mensen die een uitkering nodig hebben, krijgen een uitkering. Anderen worden naar werk bemiddeld.
- Het inzetten van handhaving en fraudepreventie om onrechtmatig gebruik van de uitkering te voorkomen.
- We gaan aan de slag met het uitvoeringsplan re-integratie 2024.
- Het coachen en bemiddelen van de verschillende doelgroepen, waarbij re-integratievoorzieningen en opleidingen worden ingezet.
- Het inzetten van jobcoaching en loonkostensubsidie om de doelgroep met een arbeidsbeperking naar werk te bemiddelen en duurzaam aan het werk te houden.

8.4 Wat willen we bereiken?

- Mensen die onder de inburgeringswet vallen, halen binnen drie jaar een diploma.

Indicator	2024	2025	2026	2027
-----------	------	------	------	------

Van de mensen die onder de inburgeringswet 2022 vallen, behaalt 90% binnen 3 jaar een diploma. Het eerste meetmoment is in 2025, dan zijn de eerste inburgeringstrajecten onder de nieuwe wet afgerond.	nvt	90%	90%	90%
---	-----	-----	-----	-----

Wat gaan we daarvoor doen?

- We voeren het beleidskader Veranderopgave Inburgering uit.
- Brede intake, leefbaarheidstoets en het persoonlijke Plan Integratie en Participatie (PIP)
- Financiële coaching en ontzorging
- Leerroutes via de taalaanbieders
- Module Arbeidsmarkt en Participatie (MAP)
- Participatieverklaringstraject (PVT)
- Lokaal participatieaanbod
- Maatschappelijke begeleiding

8.5 Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-17.912	-18.145	-17.814	-17.644	-17.484	-17.224
Baten	6.725	7.230	7.238	7.238	7.238	7.238
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-11.187	-10.915	-10.576	-10.405	-10.246	-9.985
Onttrekkingen	219	850	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-10.968	-10.065	-10.576	-10.405	-10.246	-9.985

2.2 Algemene dekkingsmiddelen

Toelichting

Op grond van de BBV-voorschriften bevat het programmaplan ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien. In de begroting presenteren wij het overzicht tegelijk met de overige programma's.

Context en achtergronden

Onderdeel Algemene dekkingsmiddelen heeft, in tegenstelling tot de overige programma's, een algemeen karakter. Bij dit onderdeel worden de lasten, maar voornamelijk de baten geraamd van o.a. de algemene belastingen (de onroerende zaak belastingen, de hondenbelasting en toeristenbelasting) en de algemene uitkering. Tegenover deze inkomsten staan geen directe uitgaven; het zijn algemene, niet-geoordeelde, dekkingsmiddelen.

Ook de stelposten voor onvoorzien uitgaven en onderuitputting vallen onder dit onderdeel.

- Wij streven naar optimale middelenverwerving, waarbij de mate van middelenverwerving op korte termijn maar zeer beperkt kan worden beïnvloed;
- De stijging van de heffingen (i.c. de afvalstoffen- en rioolheffing) is ingekaderd door het uitgangspunt van kostendekkendheid, zoals vastgelegd in de Kadernota 2024;
- De hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is enerzijds afhankelijk van de beschikbare rijksmiddelen en anderzijds afhankelijk van de specifieke kenmerken (bijvoorbeeld het aantal inwoners);
- De inkomsten uit beleggingen zijn afhankelijk van de bedrijfsresultaten van de betreffende ondernemingen. Daarbij, en ook bij andere uitzettingen van gelden, vormt het treasurystatuut een restrictief kader.

Verbonden partijen

De gemeente is aandeelhouder in de volgende NV's:

Alliander

Netwerkbbedrijf Alliander is verantwoordelijk voor het distribueren van gas en elektriciteit en de aansluitingen van klanten op het netwerk in onze gemeente. Dit zijn wettelijk bepaalde taken.

Vitens

Vitens levert het drinkwater in onze gemeente met zorg voor de bescherming van natuur en milieu.

Bank Nederlandse Gemeenten

Dit is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De strategische doelstelling van de bank is het behoud van substantiële marktaandelen in het Nederlandse publieke en semipublieke domein en het behalen van een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

Tevens is de gemeente aandeelhouder in de volgende besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid:

Leisurelands B.V.

Ter uitvoering van de verplichting van het RAL (Recreatieschap Achterhoek Liemers) hebben wij in 2020 op basis van de gesloten overeenkomst en het besluit tot ontmanteling en liquidatie 1225 aandelen Leisurelands ontvangen. Leisurelands heeft 19 recreatiegebieden in eigendom en exploitatie in Gelderland, Overijssel en Noord-Limburg, waaronder De Nevelhorst en Stroombroek in Montferland.

Ontwikkelingen uitkering gemeentefonds

De uitkomsten van de meicirculaire 2023 zijn in deze begroting verwerkt. Het (inmiddels demissionaire) kabinet heeft besloten om het gemeentefonds voor de volumeontwikkeling vanaf 2027 te indexeren op basis van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. In de meicirculaire 2023 is een beschrijving van de hoofdlijnen van een nieuwe financieringssysteem opgenomen. De nieuwe financieringssysteem houdt in dat de volumeontwikkeling van het gemeentefonds vanaf 2027 wordt gebaseerd op een historisch gemiddelde van de ontwikkeling van

het bruto binnenlands product (bbp). Hiervoor is in de Voorjaarsnota 2023 een budget gereserveerd van € 150 miljoen in 2027 en € 300 miljoen in 2028. In de meicirculaire is de nieuwe financieringssysteematiek overigens nog niet verwerkt.

Vooruitlopend op een nieuwe financieringssysteematiek heeft het (inmiddels demissionaire) kabinet met de septembercirculaire 2022 in 2026 eenmalig € 1 miljard beschikbaar gesteld. Dit bedrag is in de meicirculaire vanaf 2027 structureel doorgetrokken. Dit levert ons vanaf 2027 aanvullend een bedrag van € 1,7 miljoen op.

Overzicht geraamde algemene dekkingsmiddelen

(Bedragen x1.000)

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Algemene uitkering	68.285	75.757	76.854	70.399	70.156
Deelnemingen/beleggingen	340	350	350	350	350
Gemeentelijke belastingen	657	597	507	417	417
OZB + WOZ	8.172	8.822	8.822	8.882	8.882
Financiering (treasury)	10	10	10	10	10
Totaal algemene dekkingsmiddelen	77.464	85.536	86.543	79.998	79.755

De gemeentelijke belastingen bestaan uit toeristenbelasting, hondenbelasting en reclamebelasting.

Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-2.020	-3.127	-2.253	-2.705	-2.756	-2.581
Baten	80.462	80.690	86.997	88.551	81.739	81.280
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	78.441	77.563	84.744	85.847	78.983	78.699
Onttrekkingen	1.049	104	0	0	0	0
Stortingen	-877	-4.976	0	0	0	0
Mutaties reserves	172	-4.872	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	78.613	72.691	84.744	85.847	78.983	78.699

Mutaties reserves

Onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen zijn de mutaties in de reserves. Daarom tonen we de onttrekkingen en toevoegingen in de reserves per programma.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Onttrekkingen						
75101 Mut. reserves progr. 1 (Relatie inwoners en bestuur)	58	25	0	0	0	0
75102 Mut. reserves progr. 2 (Ruimtelijke ontwikkeling)	2.486	2.087	107	107	107	107
75103 Mut. reserves progr. 3 (Beheer leefomgeving)	322	224	50	50	391	0
75104 Mut. reserves progr. 4 (Economie en toerisme)	95	466	300	300	0	0
75105 Mut. reserves progr. 5 (Gezondheid en bevord. gezonde leefstijl)	1.050	554	15	400	0	0
75106 Mut. reserves progr. 6 (Jeugd, onderwijs en cultuur)	3.208	2.391	2.309	2.821	2.821	2.421
75107 Mut. reserves progr. 7 (Maatsch. ondersteuning en veiligheid)	986	2.810	2.030	2.008	3.541	2.828
75108 Mut. reserves progr. 8 (Werk en inkomen)	219	850	0	0	0	0
75140 Mut. reserves progr. 40 (Algemene dekkingsmiddelen)	1.049	104	0	0	0	0
75150 Mut. reserves progr. 50 (Overhead en ondersteuning)	2.200	1.077	609	249	96	96
Totaal Onttrekkingen	11.673	10.587	5.421	5.936	6.957	5.452
Stortingen						
75101 Mut. reserves progr. 1 (Relatie inwoners en bestuur)	-30	0	0	0	0	0
75102 Mut. reserves progr. 2 (Ruimtelijke ontwikkeling)	-2.652	-29	-24	-23	-22	-8
75103 Mut. reserves progr. 3 (Beheer leefomgeving)	-588	0	0	0	0	0
75104 Mut. reserves progr. 4 (Economie en toerisme)	-410	0	0	0	0	0
75105 Mut. reserves progr. 5 (Gezondheid en	-1.093	-500	-38	-38	-38	-36

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
bevord. gezonde leefstijl)						
75106 Mut. reserves progr. 6 (Jeugd, onderwijs en cultuur)	-4.558	-1.066	101	-1.119	127	130
75107 Mut. reserves progr. 7 (Maatsch. ondersteuning en veiligheid)	-743	-6.968	-6.285	-4.313	-3.742	-3.742
75140 Mut. reserves progr. 40 (Algemene dekkingsmiddelen)	-877	-4.976	0	0	0	0
75150 Mut. reserves progr. 50 (Overhead en ondersteuning)	-1.201	-4.350	0	0	0	0
Totaal Stortingen	-12.151	-17.889	-6.245	-5.494	-3.676	-3.656
Mutaties reserves	-478	-7.301	-825	442	3.281	1.796

2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Inleiding

In het aangepaste Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn vanaf de begroting 2017 voorschriften opgenomen voor het toerekenen van kosten zoals de apparaats- en personeelskosten. Hiermee wordt getracht de financiële vergelijkbaarheid van gemeenten te verbeteren.

Uitgangspunt van de nieuwe voorschriften is dat de kosten zoveel mogelijk direct aan de programma's / taakvelden worden toegerekend. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan een taak die gericht is op de externe klant in het betreffende taakveld geregistreerd moeten worden. De bedrijfskosten die dus niet verbonden zijn aan een dergelijke taak mogen niet toegerekend worden en worden verzameld in het overzicht kosten overhead.

Overhead definitie

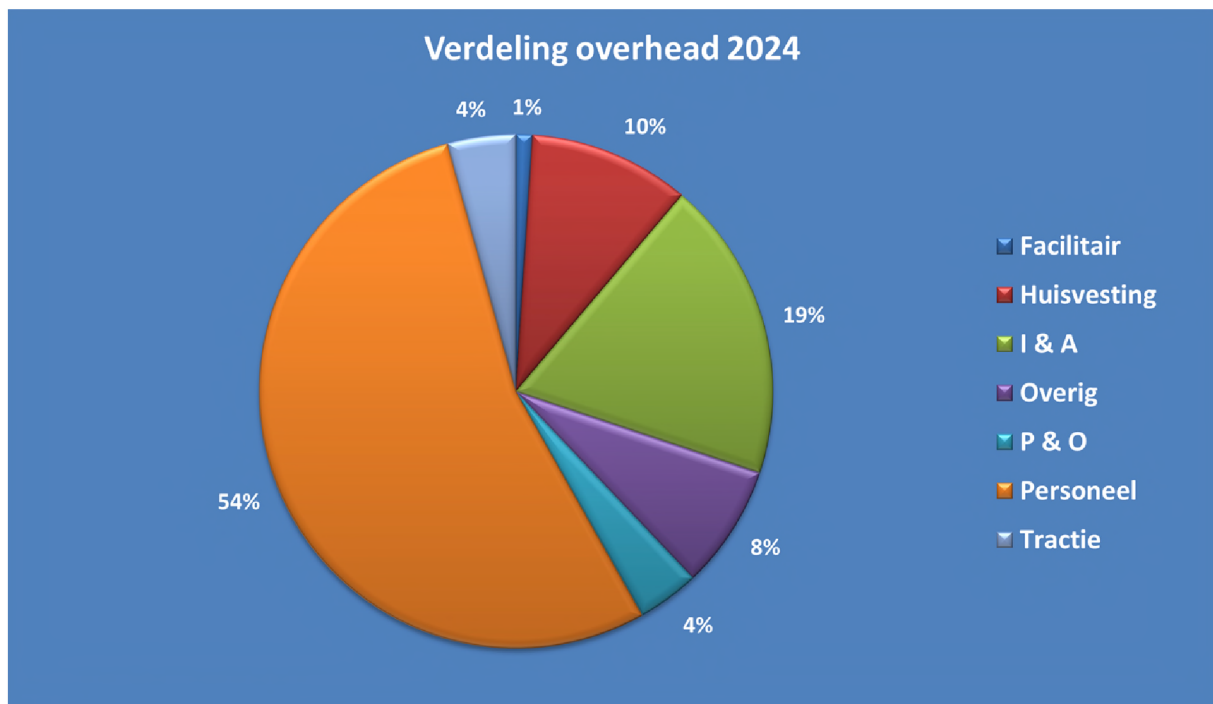
Overhead is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Alle functies die dit doel dienen behoren tot de overhead. Het betreffen de zogenaamde PIOFACH-taken (Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering, Communicatie en Huisvesting) en de taken m.b.t. bestuurszaken, bestuurs- en managementondersteuning in het primaire proces.

Overheadkosten

De op basis van de definitie bepaalde kosten van overhead in Montferland zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Kosten voor:	x € 1.000
• Eigen en ingehuurd personeel	7.394
• Facilitair	143
• Huisvesting	1.390
• ICT	2.603
• Overige	1.070
• P&O / HRM	536
• Tractie	590
Totaal	13.726

Bovenstaande tabel heeft uitsluitend betrekking op de netto lasten van de overhead, inclusief de ondersteuning. De kosten van het bestuur, die ook tot dit programma behoren, zijn hier niet in opgenomen. Zie ter vergelijking ook de tabel in het onderdeel Financiën.

Kostprijsberekening

Een gevolg van de stelselwijziging is dat op de programma's / taakvelden niet meer de integrale kosten geregistreerd worden. Tot en met de begroting 2016 werden immers de overheadkosten via een opslag verdeeld aan alle programma's / taakvelden.

Hierdoor kan per programma / taakveld niet meer de mate van kostendeckendheid vastgesteld worden en kan een dekkingsprobleem ontstaan daar waar geen overheadkosten aan grondexploitaties en investeringen doorberekend zouden kunnen worden.

Er zijn twee uitzonderingen m.b.t. de overhead opgenomen in de regelgeving, namelijk:

1. aan lokale heffingen en leges kan fictief een aandeel in de kosten van overhead opgenomen worden (extra comptabel);
2. aan de grondexploitaties, investeringen en projecten met een (subsidie)bijdrage van derden kan een aandeel in de overheadkosten toegerekend worden (intra-comptabel).

De methodiek van toerekenen is verankerd in de financiële verordening en de toerekening moet consistent zijn (er moet uitgegaan worden van één hoofdregel). Er is door de commissie BBV een aantal methodieken van toerekening uitgewerkt.

In de begroting 2024 is conform de financiële verordening de volgende methodiek toegepast:

De kosten van overhead worden naar rato van de personeelslasten en kosten van inhuur van het betreffende taakveld en de totale personeelslasten en kosten van inhuur van alle taakvelden exclusief bestuur en overhead omgeslagen.

De formule is:

$$\frac{\text{personeelslasten betreffend taakveld}}{\text{totale personeelslasten excl bestuur en overhead}} \times \text{lasten overhead} = \text{aandeel overhead}$$

Op basis van deze formule is het overheadpercentage 70%.

Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	-9.906	-15.329	-13.567	-13.289	-12.641	-12.414
Baten	762	660	647	647	647	647
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-9.145	-14.670	-12.920	-12.642	-11.994	-11.767
Onttrekkingen	2.200	1.077	609	249	96	96
Stortingen	-1.201	-4.350	0	0	0	0
Mutaties reserves	999	-3.273	609	249	96	96
Gerealiseerd resultaat	-8.146	-17.942	-12.311	-12.393	-11.898	-11.671

2.4 Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting

Met ingang van belastingjaar 2016 is de gemeente in principe vennootschapsbelasting (VPB) verschuldigd over de behaalde winst op haar bedrijfsmatige activiteiten.

Conform de BBV-voorschriften wordt de verschuldigde Vennootschapsbelasting als een afzonderlijk onderdeel in de begroting en jaarrekening opgenomen.

Voor de jaren 2024 en volgende wordt op voorhand geen vennootschapsbelasting geraamd. Een eventuele berekening kan pas na afloop van het jaar worden gemaakt en wordt dan in de jaarrekening opgenomen.

Financiën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	MJB 2025	MJB 2026	MJB 2027
Lasten	331	-251	0	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	331	-251	0	0	0	0

2.5 Paragrafen

2.5 Paragrafen

- A. Weerstandsvermogen
- B. Onderhoud kapitaalgoederen
- C. Financiering
- D. Bedrijfsvoering
- E. Verbonden partijen
- F. Grondbeleid
- G. Lokale heffingen
- H. Transitie Sociaal Domein
- I. Wet open overheid (Woo)

Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Missie

De missie van de gemeente Montferland is om over een weerstandsvermogen te beschikken van ten minste een ratio van 2,0.

2. Context en achtergronden

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen van de gemeente wordt bepaald door de mate waarin de gemeente in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

waardering	Ratio weerstandsvermogen	Kwalificatie
A	Groter dan 2,0	Uitstekend
B	1,4 tot 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 tot 1,4	Voldoende
D	0,8 tot 1,0	Matig
E	0,6 tot 0,8	Onvoldoende
F	Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Het financieel beleid van de gemeente Montferland is gebaseerd op drie kernindicatoren voor het nastreven van een gezonde financiële gemeente:

- een (materieel) sluitende meerjarenbegroting;
- uitstekend weerstandsvermogen;
- een houdbare schuldpositie.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Nota reserves en voorzieningen (2022).

4. Ontwikkelingen

Beschikbare weerstandscapaciteit

Conform de nota reserves en voorzieningen 2022 bestaat onze weerstandscapaciteit uit de volgende componenten:

1. De algemene reserve en de reserve "Verkoop aandelen Nuon";
2. De reserve grondexploitatie (voor zover boven de minimale buffer van € 2 miljoen);
3. Begrotingsruimte en de post onvoorzien.

Op grond van de begroting 2024 (en de bijbehorende meerjarenbegroting 2025-2027) wordt de weerstandscapaciteit in Montferland als volgt berekend:

Verwachte weerstandscapaciteit	2023	2024
Algemene reserve	€ 6,6 miljoen.	€ 10,8 miljoen.
Reserve verkoop aandelen Nuon	€ 15,3 miljoen.	€ 15,3 miljoen.

Reserve grondexploitatie	€ 2,0 miljoen.	€ 1,0 miljoen.
Totaal	€ 23,9 miljoen.	€ 27,1 miljoen.

Het saldo van de Algemene reserve bedraagt per ultimo 2024 € 10,8 miljoen. De toename ten opzichte van de cijfers uit de begroting 2023 wordt met name veroorzaakt door de verrekening van de voordelige saldi van de jaarrekening 2022 (inclusief tussentijdse voordelige saldi) met de Algemene Reserve.

Het saldo van de reserve verkoop aandelen Nuon bedraagt € 15,3 miljoen.

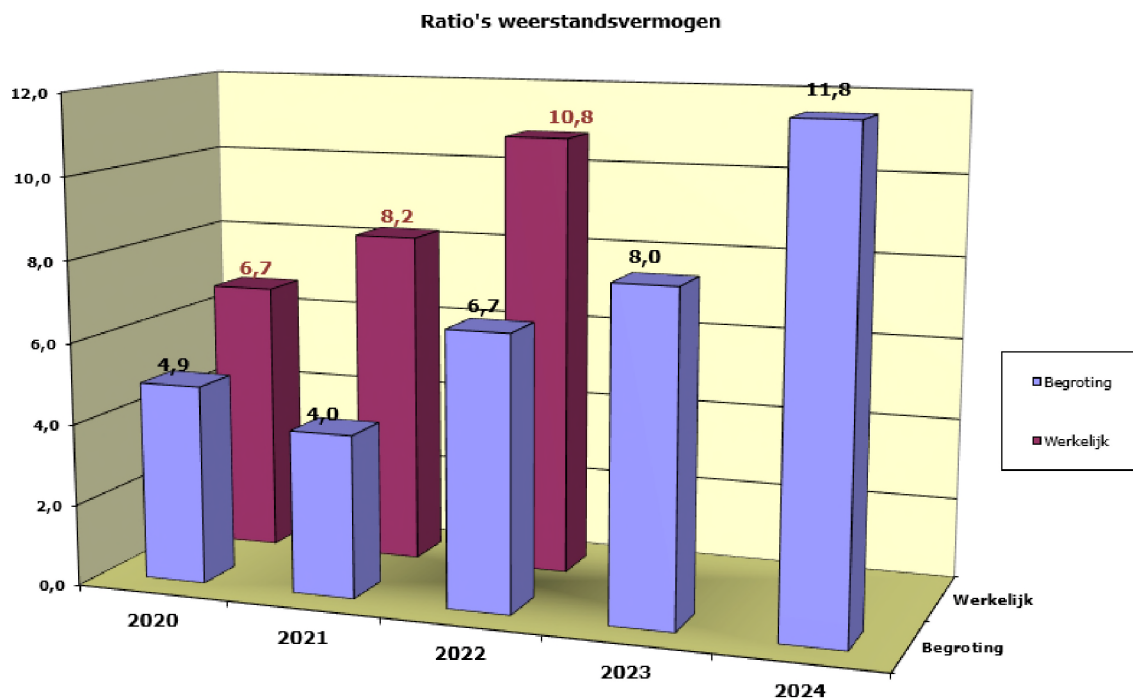
Het saldo van de Reserve Grondexploitatie bedraagt per ultimo 2024 € 3,0 miljoen. Deze reserve dient als buffer voor specifieke risico's in de grondexploitatie. In de nota reserves en voorzieningen 2022 is de minimale omvang van deze reserve bepaald op € 2,0 miljoen. Het bedrag boven deze minimale buffer wordt meegenomen in de bepaling van de weerstandscapaciteit.

Ten opzichte van de begroting 2023 is de weerstandscapaciteit toegenomen met € 3,1 miljoen. met name vanwege de stijging van de Algemene reserve.

Benodigde weerstandscapaciteit

Voor de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit heeft er een inventarisatie van individuele risico's plaatsgevonden. Omdat niet alle risico's zich in de praktijk gelijktijdig en in volle omvang zullen voordoen is een reëel risicobedrag berekend. Het reële risicobedrag is het gemiddeld verwachte risicobedrag dat nodig is op korte termijn. Op basis van de onlangs geactualiseerde risico-inventarisatie zijn 10 risico's in beeld gebracht. Uit deze risico-inventarisatie en -analyse blijkt een reëel risicobedrag van afgerond € 2,3 miljoen. Dit is de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente. Dit risicobedrag is uit te splitsen in incidentele risico's en structurele risico's. De incidentele risico's bedragen afgerond € 1,6 miljoen en de structurele risico's € 0,7 miljoen. Indien de berekende weerstandscapaciteit (€ 27,1 miljoen.) wordt afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit (€ 2,3 miljoen.) dan blijkt dat de ratio afgerond 11,8 is. Dit betekent dat de weerstandscapaciteit in Montferland per 1 januari 2024 het predicaat "uitstekend" krijgt. De omvang van het eigen vermogen en de voorzieningen zijn dus op uitstekend niveau om alle mogelijke risico's op te vangen.

Exclusief de reserve "Verkoop aandelen Nuon" bedraagt de ratio 5,1 en is dat is nog steeds uitstekend.

Risico's

In de risico-inventarisatie ten behoeve van deze begroting zijn tien risico's opgenomen. De tien grootste risico's uit deze inventarisatie zijn:

1. Gemeenschappelijke regelingen
2. Algemene uitkering gemeentefonds
3. Garantstellingen
4. Digitalisering/automatisering/applicatiebeheer
5. Sociaal domein
6. Leges omgevingsvergunningen
7. Gemeentehuis locatie Didam
8. Grote projecten
9. Invoering omgevingswet
10. Overige risico's

Onderstaand een korte toelichting op de drie grootste risico's met de bijbehorende beheersmaatregelen.

Gemeenschappelijke regelingen

De geraamde bijdrage aan de verbonden partijen bedraagt in 2024 bijna € 11,5 miljoen. Het gaat hierbij om o.a., de Groene Metropoolregio, de Reinigingsdienst De Liemers (RDL), de Omgevingsdienst Achterhoek (ODA), de Veiligheidsregio Noord Oost Gelderland (VNOG), de gemeenschappelijke regeling Voortgezet Onderwijs de Liemers, Laborijn, Regionale Samenwerking Sociaal Domein, de GGD Noord en Oost Gelderland, de Stadsbank Oost Nederland, het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers en de BVO DRAN (Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen). Het maximale risico dat de gemeente loopt dat zij wordt aangesproken voor een hogere bijdrage wordt geschat op ca. € 500.000. Als reëel risico wordt een bedrag van € 300.000 opgenomen (60%). Dit betreft een structureel risico ingaande 2024.

Beheersmaatregel:

Strak monitoren. Risico's verbonden partijen hebben een prominente plaats in begroting en jaarrekening. Een en ander conform het BBV.

Leges omgevingsvergunning

In onze (meerjaren) begroting 2024 hebben we jaarlijks een legesontvangst geraamd van € 600.000,-.

De legesinkomsten zijn sterk afhankelijk van grote projecten (woningbouwprojecten en met name grote bedrijfspanden) en kunnen jaarlijks fors fluctueren. Hierbij wordt opgemerkt dat voor alle kavels bij het bedrijventerrein Docks NLD een omgevingsvergunning is verleend voor het bouwen van een bedrijfspand.

Het maximale (totale) risico schatten wij momenteel in op € 350.000,- met een percentage van 70. Als reëel risico hebben wij derhalve € 245.000 opgenomen.

Beheersmaatregel:

Faciliteren bij versnelling woningbouw en bedrijventerreinen.

Sociaal domein

Het maatregelenpakket bezuinigingen werd enkele jaren geleden door de gemeenteraad vastgesteld. De maatregelen zijn waar mogelijk ingevoerd. Inmiddels zijn de bezuinigingen opgegaan binnen het reguliere beleid en daarmee wordt de voortgang op de monitoring beëindigd. De uitgavenkant blijft een open einde regeling. De beheersing van deze uitgaven hebben we zodoende maar ten dele zelf in de hand en is ook mede afhankelijk van maatschappelijke omstandigheden en de actuele vraag. Vanaf juli 2022 zijn Montferland en de regio Achterhoek (SDA) overgegaan naar lump sum financiering. Dit betekent een andere manier van inkopen. Het doel is meer grip op het budget en een spreiding van risico's. Een risico van lump sum inkoop is dat achteraf moet worden verrekend tussen gemeenten. Daar is een inschatting van gemaakt, in de loop van 2023 zal blijken hoe dit voor 2022 heeft uitgedaakt. De reserve Sociaal Domein is op dit moment op orde zodat de komende 1 tot 2 jaar risico's opgevangen kunnen worden. We monitoren steeds actiever de lokale ontwikkelingen en proberen via preventief beleid de uitgaven zo laag mogelijk te houden.

Het maximale risico schatten wij momenteel in op € 500.000 met een percentage van 50. Als reëel risico nemen wij derhalve € 250.000 op.

Beheersmaatregel:

Actief volgen van kengetallen/dashboards sociaal domein (lokaal en regionaal) en bij wijzigingen

hierop zo actief mogelijk handelen.

5. Financiële kengetallen

Toelichting financiële kengetallen

De vijf financiële kengetallen geven samen een beeld van de financiële ontwikkelingen in de gemeente. Eén los kengetal zegt weinig over de totale financiële positie. Of een hoge schuldquote voor een gemeente nadelig is, hangt bijvoorbeeld af van het eigen vermogen en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Onderstaande een toelichting op de verschillende kengetallen.

Weerbaarheid: kan de gemeente tegen een stootje?

Netto schuldquote (ongecorrigeerd): De niet-gecorrigeerde netto schuldquote geeft het risico voor de gemeente weer als derden niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Denk bijvoorbeeld aan een woningcorporatie, die geld heeft geleend bij de gemeente. Hoe lager, hoe beter.

Netto schuldquote (gecorrigeerd): De netto schuldquote geeft aan of de gemeente in staat is de schulden terug te betalen waarvoor zij volledig zelf aan de lat staat. Ook hier geldt: hoe lager, hoe beter.

Solvabiliteit: De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger, hoe beter.

Grondexploitatie: Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Hier geldt: hoe lager, hoe minder risicovol.

Wendbaarheid: kan de gemeente zich relatief snel aanpassen aan veranderende omstandigheden?

De volgende kengetallen van belang:

Belastingcapaciteit: De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Hoe lager hoe beter.

Structurele exploitatieruimte: Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, door de structurele baten en structurele lasten te vergelijken met de totale baten. Hoe hoger, hoe beter.

Onderstaande tabel geeft de normeringen weer zoals aangegeven door de Provincie en BBV.

Kengetal	Indeling categorieën (%)		
	A 'Voldoende'	B 'Matig'	C 'Onvoldoende'
1a Netto schuldquote	< 90%	90-130%	> 130%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90-130%	> 130%
2 Solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
3 Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
4 Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
5 Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

Bijgaand de financiële kengetallen van de gemeente Montferland.

Kengetal	Financiële kengetallen Montferland (%)					
	Rek. 2022	Begr. 2023 na w.	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026	Begr. 2027
1a Netto schuldquote	62%	74%	86%	81%	93%	92%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	53%	64%	77%	73%	83%	82%

2	Solvabiliteitsratio	37%	33%	30%	32%	27%	26%
3	Structurele exploitatieruimte	7%	0,7%	0,7%	4,4%	0,6%	0,2%
4	Grondexploitatie	0%	1%	0%	0%	0%	0%
5	Belastingcapaciteit	104%	99%	101%	101%	101%	101%

Voldoende
Matig
Onvoldoende

De financiële kengetallen dienen in samenhang te worden gezien om onze financiële positie te beoordelen.

In 2024 vallen vier kengetallen in de categorie voldoende (netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen, structurele exploitatieruimte en grondexploitatie), en twee in de categorie matig (solvabiliteit en belastingcapaciteit).

Op basis van de bovenstaande financiële kengetallen en rekening houdend met de uitstekende ratio van ons weerstandsvermogen kunnen we de financiële positie van onze gemeente als voldoende kwalificeren.

We zijn nog goed weerbaar en onze wendbaarheid is ook van een voldoende niveau op basis van deze begroting.

Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen

Missie

De gemeente Montferland heeft een grote oppervlakte aan openbare ruimte in beheer. Daarin vinden veel activiteiten plaats zoals wonen, werken en recreëren. Daarvoor zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, rioleringen, kunstwerken, openbaar groen, verlichting en gebouwen. De kwaliteit van deze kapitaalgoederen en het onderhoudsniveau ervan is in grote mate bepalend voor de beleving en waardering van die openbare ruimte en uiteraard de (jaarlijkse) lasten. We streven hierbij naar een voldoende staat van onderhoud van onze kapitaalgoederen.

Context en achtergronden

De beleidsplannen stellen we tenminste eens in de 10 jaar vast, volgens de eisen van de provincie en het bepaalde in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Dit betreft het onderhoud van de openbare ruimte en het beoogde onderhoudsniveau voor het openbaar groen, verlichting, straatmeubilair, sportfaciliteiten, water, wegen, riolering, kunstwerken en gebouwen. Eens in de vier jaar evalueren we de beheerplannen en zo nodig stellen we ze bij.

In de vastgestelde beheerplannen wordt per kapitaalgoed inzicht gegeven in het gemeentelijke beleid, de geplande onderhoudswerken en de daarvoor benodigde financiële middelen en eventuele ontwikkelingen en risico's.

Kaderstellende beleidsnota's

- Gemeentelijk Water en Rioleringsplan Montferland (2022 – 2026)
- Integraal Gemeentelijk verkeer en Vervoerplan 2020 – 2024
- Hondenbeleidsplan (2013)
- Speelbeleid (2015 – 2030)
- Beleidsplan wegen (2022 – 2025)
- Beleidsplan zand- en halfverhardingswegen (2019 – 2028)
- Beleidsplan Civiele Kunstwerken (2019 – 2023)
- Beleidsplan Openbare Verlichting (2020 – 2024)
- Bomenbeleidsplan 2020
- Groenbeleidsplan 'Waardering voor groen' (2023 – 2032)

Ontwikkelingen

Onderstaand een toelichting per onderdeel.

Wegen en bermen.

In 2022 is het wegenbeheersplan 2021 – 2025 door het college vastgesteld. Hierin is de onderhoudsplanning opgenomen die is gebaseerd op het minimale onderhoudsniveau volgens de

CROW-richtlijnen. Dit volgens het besluit van de raad in 2014, waarin het beeldkwaliteitsniveau van de wegen is vastgesteld, dat overeenkomt met het minimale onderhoudsniveau van het CROW. Hierbij wordt eventuele aansprakelijkheid voorkomen.

Areaal wegennet

Onderdeel	Lengte (km)	Oppervlakte (m2)
Verharde wegen	377	
Onverharde wegen	65	
Fietspaden	51	
Asfaltverharding		1.039.687
Elementenverharding		1.447.094
Betonverharding		27.243
Onverhard/halfverhard		189.865

Het gehele areaal aan wegen vertegenwoordigt een waarde, de vervangingswaarde. De vervangingswaarde geeft een globale indruk van de waarde van de verhardingen, ervan uitgaande dat het bestaande areaal opnieuw aangelegd zou moeten worden. De totale vervangingswaarde van alle verhardingen in beheer van de gemeente bedraagt rond de € 155 miljoen.

Wegen

Om wegbeheer op een juiste manier te kunnen uitvoeren is het van belang om te weten wat het totaal te onderhouden areaal is, wat de technische kwaliteitstoestand daarvan is en hoeveel geld er nodig is om het areaal op het vastgestelde kwaliteitsniveau te houden. In het beheersplan wegen is ook de invloed van het vastgestelde beeldkwaliteit verwerkt. Hierin worden de winkelgebieden en historisch centrum op beeldkwaliteit B onderhouden in plaats van alle overige gebieden op C-kwaliteit.

Om het aangegeven onderhoud mogelijk te maken bedraagt de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening groot onderhoud wegen € 677.089 in 2021, € 661.970 in 2022, € 646.851 in 2023, € 631.732 in 2024 en 2025. Voor klein onderhoud (niet planbaar) is jaarlijks een bedrag van € 253.219 nodig.

In 2023 is een nieuwe inspectie gedaan, waarvan de resultaten nog financieel worden vertaald. De verwachting is dat deze leiden tot een hogere storting in de voorziening. Hierover wordt later gerapporteerd.

Kwaliteit

De meeste wegen binnen de gemeente Montferland verkeren in een goede staat. Bij asfaltverharding is dit bijna 76% en bij elementenverharding ongeveer 93%, in beide gevallen boven het landelijk gemiddelde.

Verouderde verhardingen

De storting in de voorziening voorziet niet in het vervangen van verouderde verhardingen. Het wegenareaal is zodanig aan het verouderen dat het noodzakelijk is de verhardingsmaterialen (asfalt en elementen) te vervangen. Deze wens wordt ook betrokken bij het nieuwe beheersplan wegen.

Kleefsestraat in Beek, vervanging straatmateriaal in rijbaan en trottoirs

Nieuwe en oude situatie

Nieuwe situatie

Onderhoud onverharde wegen

Een groot deel van de onverharde wegen is voorzien van het product Padvast. Deze bovenlaag geeft minder stofoverlast dan een onverharde weg zonder deze laag. Op deze onverharde wegen

vindt twee keer per jaar een onderhoudsronde plaats, naast het ad hoc onderhoud op basis van meldingen.

Schaapsdrift in Beek, voorzien van Padvast

Bermen

Naast het maaien van de bermen is onderhoud van de bermen noodzakelijk. Hiermee wordt bedoeld het uitvullen van gaten, het verhogen of verlagen van de berm of andere reparaties. In het beleidsplan wegen is voorgesteld jaarlijks van circa 10 km weglengte de bermen aan te pakken. Hiermee wordt de veiligheid te verbeterd en wordt schade aan de weg en plasvorming op de weg voorkomen. Jaarlijks is € 50.000,- in de begroting opgenomen voor onderhoud aan de wegbermen.

Om tot meer kruiden - bloemrijke bermen - te komen moeten we ervoor zorgen dat bermen 'voedselarmer' worden. In 2024 gaan we dan ook daarvoor kansrijke bermen regulier systematisch maaien en voeren wij het maaisel af. Deze locaties worden twee keer per jaar gefaseerd gemaaid. Waarbij 70% per keer gemaaid wordt en 30% blijft staan.

Voorbeeld van het afroven(verlagen) van de berm

Rioleringen

Het huidige GWRP (Gemeentelijk Water en Riolerings Plan) heeft een looptijd van 2022-2026. Dit plan is de basis voor het uitvoeren van onze wettelijke zorgplichten op het gebied van afvalwater, grondwater en hemelwater.

Areaal

Onderdeel	Lengte (km)	Aantal
Gemengde riolen	138	
Vuilwaterriolen (dwa)	106	
Regenwaterriolen (rwa)	33	
Infiltratieriolen	36	
Inspectieputten		6.115
Kolken		13.531
Drukriolering	140	
Persleidingen gemalen	13	
Overstorten		36
Interne bergingen		1
Randvoorzieningen		10
Stelselgemalen		39
Pompunits drukriolering		601
Tunnelgemalen		2
Watarelementen/vijverpomp		1
Grondwatergemaal		1
IBA's		45
Wadi's		20
Retentievijvers		3
Groene bergingen		2
Helofytenfilter/veld		1

We hebben de wettelijke zorgplichten voor:

1. inzameling en transport van stedelijk afvalwater (1993 Wet Milieubeheer, artikel 10.33);
2. inzameling en verwerking van hemelwater (2009 Waterwet, artikel 3.5);
3. maatregelen tegen grondwateroverlast en het verwerken van ingezameld grondwater (2009 Waterwet, artikel 3.6).

Hiernaast hebben alle gemeenten op grond van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie de verplichting in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te zijn.

**Grondwater (drainage)
(afkoppelen)**

**Regenwater
Afvalwater (rioolgemaal)**

Civiltechnische kunstwerken

In 2018 is het beheerplan civiele kunstwerken 2019-2023 vastgesteld.

Areaal

Onderdeel	Aantal
-----------	--------

Bruggen	10
Tunnels	2
Viaducten	2
Vlonders	2
Duikers	3

Om de civiele kunstwerken veilig en beschikbaar te houden voor haar doel is het van belang om te weten wat het areaal is, wat de technische kwaliteitstoestand is en hoeveel geld er nodig is om dit te houden.

Door iedere vijf jaar een technische inspectie van de civiele kunstwerken uit te voeren wordt een actueel beeld verkregen van de conditie van de kunstwerken. Het beheerplan is gebaseerd op de inspectie uitgevoerd in 2017 en de maatregelen hieruit voortvloeiend zijn de basis voor de benodigde financiële middelen de komende jaren.

Wegbeheerders hebben op grond van de Wegenwet de zorgplicht voor de civiele kunstwerken. Dit betekent dat zij ervoor moeten zorgen dat de kunstwerken in goede staat verkeren. Volgens artikel 6.174 van het Burgerlijk Wetboek is de wegbeheerder aansprakelijk voor het veroorzaken van schade als gevolg van mankementen aan het "geleverde product" civiele kunstwerk. Door de kunstwerken te inspecteren en de daaruit voortvloeiende maatregelen uit te voeren wordt voldaan aan deze zorgplicht.

In 2023 zijn alle kunstwerken geïnspecteerd. Naar naar aanleiding daarvan wordt een nieuw beleidsplan kunstwerken opgesteld voor de komende vijf jaar en wordt de aangepaste jaarlijkse storting aan de voorziening bekend.

Groen

Het openbaar groen wordt onderhouden conform beeldkwaliteit. In praktische zin staan niet de frequenties en maatregelen van het beheer centraal maar de vooraf afgesproken beeldkwaliteit.

Areaal

Onderdeel	Oppervlak (m2)	Lengte (m)	Aantal
Bomen			18.700
Gazon	365.000		
Bermen	1.273.350		
Bodembedekkers	34.000		
Hagen/Blokhagen		47.000	
Sierheesters	133.473		
Bosplantsoen + houtwal	314.647		
Bos	80.988		
Rozen	9.934		
Vaste planten + prairiebeplanting	13.128		
Bloembakken	200		

Openbaar groen

Naast het reguliere onderhoud wordt jaarlijks afgestorven groen vervangen door een nieuwe aanplant. Dit gebeurt op basis van een vervangingsplan met een looptijd van zeven jaar. Een groenbeleidsplan met bijbehorend beheerplan is in 2023 vastgesteld.

Bomen

Gemeenten moeten in het kader van de zorgplicht voor bomen een BVC-inspectie (boomveiligheidscontrole) uitvoeren. Sinds 2018 worden de bomen in een cyclus van 3 jaar geïnspecteerd en conform de aangedragen maatregelen onderhouden. Attentiebomen worden jaarlijks gecontroleerd.

Een (financieel) risico wordt gevormd door ziektes en klimatologische veranderingen, zoals verdroging. Specifieke ziekten aan bomen (o.a. de kastanje-, iep- en watermerkziekte) zijn moeilijk te beheersen en te genezen. Essentaksterfte is een boomziekte die vooral in het buitengebied voorkomt.

Openbare verlichting

In 2020 is het beleidsplan openbare verlichting 2020 – 2024 door de raad vastgesteld. Naast een aantal beleidsmatige keuzes is in dit plan ook het beheer geregeld.

Areaal

Onderdeel	Aantal
Lichtmasten	7.677
Armaturen	7.888

Jaarlijks worden masten van minimaal 40 jaar en ouder (gemiddeld 45 st. per jaar) en armaturen van minimaal 20 jaar en ouder (gemiddeld 225 st. per jaar) vervangen. Bij de oude masten worden stabiliteitsmetingen uitgevoerd om de sterkte van de lichtmasten te bepalen om zo na te gaan of vervanging ook daadwerkelijk nodig is.

In 2024 zal het vervangen van de masten en armaturen volgens plan verder worden uitgevoerd waarbij de aandacht ligt op de armaturen waar PLL lampen in zitten. Deze worden sinds medio 2023 niet meer gefabriceerd zullen over enkele jaren niet meer verkrijgbaar zijn.

Het beleid is er op gericht om een zo duurzaam mogelijk areaal aan lampen te hebben. Dit betekent toepassing van led armaturen in het geval van nieuwe plaatsing en planmatig vervangen van armaturen. Doel is het terugbrengen van het totale energieverbruik van de openbare verlichting om zodoende een bijdrage te leveren aan de CO2 reductie. Ongeveer 33% van het areaal is voorzien van LED verlichting. In 2023 is de verwachting dat dit is opgelopen naar 40%. Om het aangegeven onderhoud en de vervanging mogelijk te maken bedraagt in de periode 2022 – 2024 de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening vervangingen lichtmasten en armaturen € 131.265,=.

LED- Verlichting

Nieuwe verlichting op het Lieve Vrouweplein in Didam.

Speelvoorzieningen

In 2015 heeft de gemeenteraad het beleidsplan 'Spelen in Montferland' vastgesteld voor de periode 2015 – 2030. Hieraan gekoppeld is een beheerplan waarin het beheer en onderhoud planmatig is vertaald met de benodigde kosten.

In het beleidsplan is er een verschuiving gaande naar avontuurlijke, toegankelijke en natuurlijke plekken (zoals Cool Nature), waarbij de speelplaatsen bewoners de mogelijkheid bieden om te spelen, te bewegen en elkaar te ontmoeten ongeacht de leeftijd (integraal spelen). Logisch gevolg hiervan is dat bestaande traditionele speellocaties voor een deel zullen verdwijnen.

Gezien de gestegen vervangingskosten en demografische ontwikkelingen wordt het beleidsplan spelen geactualiseerd in 2024.

Areaal

Kern	Aantal speellocaties
Azewijn	2
Beek	4
Braamt	3
Didam	30
Kilder	2

Loil	2
Nieuw Dijk	2
's-Heerenberg	17
Stokkum	2
Zeddam	3
Totaal	69

Sportvelden

De gemeente heeft een aantal sportvelden en accommodaties in eigendom en voert het beheer en onderhoud daarop uit.

Areaal

Kern/ ccomodatie	Aantal natuurgrasvelden	Aantal kunstgrasvelden
Azewijn (Den Dam)	1	
Lengel (VVL)	2*	
Braamt (St. Joris)	1*	
Stokkum	1*	
Kilder (SV Kilder)	3	
Zeddam	2	0,5
's-Heerenberg (FC Montferland)	1	2
Beek ('t Peeske)	3	
Didam (DVC '26)	3	2,5
Nieuw Dijk (Sprinkhanen)	2	
Loil (SV Loil)	1	1*

* Deze accommodaties zijn niet meer in gebruik door de fusie van clubs.

Naast het regulier en groot onderhoud dat jaarlijks op de natuurvelden wordt uitgevoerd, is renovatie soms nodig. Door extra aandacht aan regulier en groot onderhoud te schenken kunnen renovaties uitgesteld worden.

Het dagelijks onderhoud van de kunstgrasvelden is een verantwoording van de clubs. Wel schrijven wij de velden af in 10 jaar en daarvoor wordt jaarlijks € 50.000,= toegevoegd aan de reserve kunstgrasvelden. Op 31/12/22 bedraagt die reserve € 300.000,=.

In 2023 is de toplaag (kunstgrasveld) van het hoofdveld van DVC vervangen. In 2024 voeren wij het reguliere onderhoud uit aan de sportvelden en staan er geen grote vervangingen en daarmee investeringen gepland.

Gemeentelijke gebouwen

Areaal gemeentelijke gebouwen

Functie gebouw	Naam gebouw	Adres	Plaats
Kantoorgebouw	Gemeentehuis Infopunt	Bergvredestaat 10 Raadhuisstraat 14	Didam Didam
Bedrijfsgebouw	Gemeentewerf Afvalbrengstation	Leigraaf 9 Nijverheidstraat 10	Loerbeek 's-Heerenberg
Binnensport locaties	Sportzaal 't Raland Sporthal de Muizenberg Sportzaal Kilder Sportzaal Azewijn	Reinskamp 2a Lupinestraat 11 Hoofdstraat Leppestraat	Didam Didam Loerbeek Azewijn

Brandweer kazernes	Brandweerpost Didam Brandweerpost 's-Heerenberg	Vincwijkstraat 1 c Zeddamseweg 77b	Didam 's-Heerenberg
Woningen		Vincwijkstraat 6 Oude Elteneseweg 6	Didam Beek
Schoolgebouwen	Bredeschool Zuid Bredeschool Noord	Reinskamp 2a Lupinestraat 11	Didam Didam
Maatschappelijke gebouwen	Willem van den Berghcentrum Finally 't Nije Reathuys Bibliotheek Muziekschool	Willem van den Berghstraat 1 Willem van den Berghstraat 1a Hofstraat 1 Oudste Poortstraat 24 Plantsoensingel Zuid 36	's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg 's-Heerenberg
Gebouw in ontwikkeling	IKC 's-Heerenberg	Zeddamseweg 84	's-Heerenberg
Zwembad	Sportcomplex Montferland	Oude Doetinchemseweg 43	's-Heerenberg
Ammovatie gebouw	Zwembad de Hoevert Oude werf Didam Oude Brandweerkazerne	Kerkstraat 49 Burgemeester Kronenburglaan 6	Didam Didam Didam
Kapellen en begraafplaats gebouwen	Kapel Mariakapel Koningin van de Vrede Mariakapel Mariakapel	Deken Reuvekamplaan Tatelaarweg Holthuisstraat 6 Slagboom	Didam Didam Vethuizen 's-Heerenberg

Verduurzaming gemeentelijk Vastgoed 2024

Het verduurzamingsplan zal voor de zomer voorgelegd worden aan het college en later aan de raad. Als dit advies goedgekeurd gaat worden staan er voor 2024 een aantal maatregelen gepland.

- Gemeentehuis
 - Extra PV-panelen
- Gemeentewerf
 - Vliesgevel (shutters)
 - Extra PV-panelen
- Jongerencentrum Finally
 - PV-panelen
- Afval brengstation 's-Heerenberg
 - PV-panelen
 - LED-verlichting

Uitgaven onderhoud kapitaalgoederen

De totale uitgaven voor het onderhoud van de verschillende soorten kapitaalgoederen worden in de begroting geraamd op:

Programma/ onderdeel	Raming 2022 (na wijz.)	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Beheer leefomgeving					
Begraafplaatsen	156	142	142	142	142
Openbaar groen en natuur	2.687	2.467	2.467	2.467	2.467
Riolering	1.411	1.594	1.758	1.866	1.944
Verkeer en vervoer	270	80	80	80	80
Wegen, straten en pleinen	2.949	3.491	4.079	4.211	4.250
Totaal Beheer leefomgeving	7.473	7.774	8.526	8.766	8.883
Gezondheid en bevord. gezonde leefstijl					

Speelvoorzieningen	178	171	171	171	171
Sportaccommodaties	2.421	3.018	2.033	2.519	1.957
Totaal Gezondheid en bevord. gezonde leefstijl	2.599	3.189	2.204	2.690	2.127
Jeugd, onderwijs en cultuur					
Accommodatiebeheer	582	617	616	580	579
Bibliotheekwerk	55	56	56	56	56
Kunst en cultuur	24	24	24	24	24
Onderwijshuisvesting	2.628	2.295	2.301	3.116	3.053
Totaal Jeugd, onderwijs en cultuur	3.289	2.991	2.996	3.775	3.711
Maatsch. ondersteuning en veiligheid					
Veiligheid	112	142	142	141	141
Totaal Maatsch. ondersteuning en veiligheid	112	142	142	141	141
Overhead en ondersteuning					
Beheer ov. Gebouwen en gronden	124	122	116	116	116
Huisvesting	1.355	1.407	1.392	1.379	1.369
Tractie	613	614	626	624	625
Totaal Overhead en ondersteuning	2.092	2.143	2.134	2.119	2.110
Ruimtelijke ontwikkeling					
Grondexploitatie woningbouw	42	40	40	40	40
Wonen en bouwen	10	10	10	10	10
Totaal Ruimtelijke ontwikkeling	52	50	50	50	50
Eindtotaal	15.619	16.289	16.053	17.541	17.022

Paragraaf C. Financiering

1. Missie

Voor de uitvoering van de programma's zijn financiële middelen nodig. De treasuryfunctie omvat het sturen en beheersen van, het verantwoording afleggen over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's. Binnen de treasuryfunctie wordt gestreefd naar beperking van de financiële risico's en de daaraan verbonden lasten.

2. Context en achtergronden

De missie en doelstellingen van het financieringsbeleid zijn vastgelegd in het treasurystatuut. De wettelijke basis ligt vast in de Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO). Daarmee is de beleidsvrijheid van de gemeenten aan strenge regels gebonden. Daarnaast zijn er regels met betrekking tot de treasury vastgelegd in de financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet). Sinds 2013 is de regeling Schatkistbankieren van toepassing, die de gemeente verplicht om overtollige geldmiddelen, rekening houdend met een doelmatigheidsdrempel, te beleggen in de schatkist dan wel uit te zetten bij andere overheidsinstellingen (gemeenten, provincies, etc.). Tevens is de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF) van toepassing. De wet HOF is een nadere uitwerking van de Europese afspraken over de beperking van het EMU-saldo (3% Bruto Binnenlands Product). Het gemeentelijk aandeel, voor alle gemeenten tezamen, is 0,32% BBP. Het netto-financieringssaldo van alle gemeenten bij elkaar mag in een jaar niet boven dit plafond uitkomen. Indien decentrale overheden de afgesproken norm structureel overschrijden en het niet mogelijk blijkt met elkaar passende maatregelen af te spreken om terug te keren naar het verbeterpad, kan het kabinet maatregelen nemen. Wel is er op basis van het macroplafond voor het financieringstekort van alle gemeenten een referentiewaarde per gemeente vastgesteld. Op individuele overschrijdingen van die referentiewaarde staat geen directe sanctie.

3. Kaderstellende (beleids) nota's

- Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO)
- Wet Houdbare Overheidsfinanciën
- Wet Schatkistbankieren

- Financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet)
- Treasurystatuut 2016

4. Ontwikkelingen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op:

- Renteontwikkeling
- Financieringsbehoefte
- Kasgeldlimiet
- Renterisiconorm
- Overige risico's

a. Renteontwikkeling

In de afgelopen jaren hebben we als gevolg van de ontwikkelingen rond Oekraïne, de daarmee sterk stijgende energieprijzen, een sterk opgelopen inflatie gezien. Dat heeft de ECB er toe gebracht om de rentetarieven te verhogen. Dit heeft zowel invloed op de hoogte van de kort- als langlopende rente. Hoewel het moeilijk is om voor 2024 en later een voorspelling te doen over de renteniveaus, is het aannemelijk dat deze zich in de komende tijd op het huidige (hoge) niveau zullen blijven, of verder omhoog gaan richting 4%. Voor 2024 houden we nu rekening met rentepercentages in de orde van 3,5% - 3,75%. Dit geldt voor zowel de kort- als langlopende leningen. Daarmee ligt dit rentepercentage boven het rentetarief voor langlopende geldleningen van 1,5%, waarmee nu is gerekend bij nieuwe investeringen. Binnen onze financieringsbehoefte zullen we, bij de huidige rentestructuur, tot het bedrag van de kasgeldlimiet kiezen voor kortlopende financiering.

Wijze van financiering	Rente	Toelichting
Rente rekening-courant	1,0%	BNG rekening-courant
Rente kasgeldleningen	3,5% tot 3,75%	BNG kasgeldlening 1 tot 12 maanden
Rente op te nemen vaste geldlening	3,5 tot 3,75%	BNG lening met looptijd 20 jaar vast

b. Financieringsbehoefte

Na het aantrekken van een (langlopende) lening in 2022 is er over 2023 geen verdere financieringsbehoefte te verwachten. Op basis van de huidige liquiditeitspositie verwachten wij ook op korte termijn (2024) geen verdere toename van de financieringsbehoefte. Indien wij toch over moeten gaan tot herfinanciering en/of consolidatie dan zullen we op het daarvoor meest geschikte moment de kapitaalmarkt op gaan. De ontwikkelingen van de rente op de geld- en kapitaalmarkt volgen wij op de voet met als doel om zo economisch mogelijk in onze financieringsbehoefte te voorzien.

c. Kasgeldnorm

De Wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties. De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2024 vastgesteld op 8,5% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Montferland voor het jaar 2024 heeft een omvang van € 110,5 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit € 9,3 miljoen. Het Rijk geeft gemeenten voldoende ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2).

De gemeente Montferland stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

d. Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.

Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een aanvaardbaar niveau. Bij een goed (gelijmatig) opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.

In de Wet FIDO is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden gefinancierd of een renteherziening mag ondergaan.

Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Montferland de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. Het Renterisico van gemeente Montferland mag de renterisiconorm niet overschrijden (art. 6 van wet FIDO). Hieraan wordt voldaan (zie 'Ruimte onder renterisiconorm' in onderstaand overzicht).

Bedragen x € 1.000

	2024	2025	2026	2027
Renteherziening op vaste schuld o/g (1a)	0	0	0	0
Renteherziening op vaste schuld u/g (1b)	0	0	0	0
Netto renteherziening op vaste schuld (1) = (1a-1b)	0	0	0	0
Te betalen aflossingen (2a)	6.762	6.771	5.692	5.021
Te ontvangen aflossingen (2b)	256	265	274	105
Herfinanciering (2) = (2a-2b)	6.506	6.506	5.418	4.917
Renterisico op vaste schuld (3) = (1+2)	6.506	6.506	5.418	4.917
Begrotingstotaal	110.550	112.546	106.378	106.133
Het vastgesteld percentage	20	20	20	20
Renterisico norm (4)	22.110	22.509	21.276	21.227
Toets renterisico norm				
Renterisico norm (4)	22.110	22.509	21.276	21.227
Renterisico op vaste schuld (3)	6.506	6.506	5.418	4.917
Ruimte onder renterisiconorm	15.604	16.003	15.858	16.310
Overschrijding renterisiconorm	-	-	-	-

e. Overige risico's

Schatkistbankieren

In het najaar van 2013 is voor gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren ingevoerd. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Met ingang van juli 2021 is de drempelwaarde verhoogd naar 2% met een minimum van € 1,0 miljoen. Voor de gemeente Montferland bedraagt de drempelwaarde € 1,8 miljoen. Tegen deze drempelwaarde moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet. Binnen de treasuryfunctie wordt erop gestuurd dat de drempelwaarde per kwartaal niet wordt overschreden en dat de gemeente dus geen of heel beperkt financiële middelen hoeft te stallen bij het Rijk. Bij de controle van de jaarrekening zal de accountant de verplichting tot schatkistbankieren meenemen.

Aangezien de BNG Bank, eveneens met ingangsdatum 1 juli 2021, haar voorwaarden heeft aangepast is de hogere drempelwaarde in de praktijk niet relevant. Indien de gemeente namelijk bij de bank op dagbasis een hoger creditsaldo heeft dan € 0,5 miljoen, dient zij over het meerdere een boete te betalen, gebaseerd op het Euribor-rentepercentage. Daarom zal in de praktijk zoveel mogelijk een saldo worden aangehouden tussen de € 0,1 en 0,5 miljoen. Het meerdere wordt direct doorgestort naar onze rekening bij de schatkist.

Overig

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de

wet en het treasury statuut (alleen leningen in euro's) is er binnen de gemeente Montferland geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

Paragraaf D. Bedrijfsvoering

Inleiding

Het "Overzicht overhead, ondersteuning organisatie en bestuur" is een verplicht onderdeel van de programmabegroting. Hierin is een aanzienlijk deel van de kosten van bedrijfsvoering opgenomen. In dit kader is de paragraaf bedrijfsvoering teruggebracht tot de kern.

Formatie en budget ambtelijke organisatie

De omvang van het salarisbudget en de formatie van de gehele ambtelijke organisatie is:

Bedragen x € 1.000

	Werkelijk 2022	Begroting na wijz. 2023	Begroting 2024
Budgetten (x € 1.000):			
• salariskosten eigen personeel	20.697	25.409	28.654
• kosten inhuur tijdelijk/extern personeel	2.891	3.081	1.067
	23.588	28.490	29.721
Formatie in fulltime eenheden (fte's):			
• vaste formatie	287,00	331,4	332,4
• tijdelijke formatie	7,0	16,8	10,6

De loonkosten voor het vaste personeel nemen toe door loonindexeringen (CAO, maar ook stijging werkgeverslasten). De daling van de raming 2024 voor kosten inhuur heeft een ramingstechnische oorzaak: In de loop van het jaar vinden er verschuivingen plaats van de budgetten voor salariskosten naar de budgetten inhuur.

De raming van de loonkosten is gebaseerd op het arbeidsvoorwaardenakkoord voor de sector Gemeenten 2023. Voor het jaar 2024 is rekening gehouden met een stijging van de loonkosten met 4,7% (cf. Kadernota 2024, gebaseerd op prognoses CPB).

Apparaatskosten

De apparaatskosten zijn alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur. De kosten eigen personeel bestaan uit de salariskosten (zie vorige tabel) en overige personeelskosten zoals kosten voor opleiding, bedrijfsgezondheidszorg, dienstkleding, enzovoort.

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na wijz.	Begroting 2024
• loon- en overige personeelskosten	21.002	25.573	28.290
• kosten externe inhuur	2.891	3.081	1.067

• huisvestingskosten	1.463	1.370	1.390
• ICT-kosten	1.989	2.452	2.603
• facilitaire kosten	161	219	143
• tractiekosten	596	614	590
• overige organisatiekosten	906	1.264	1.070
	29.008	34.573	35.153

Verdieping van enkele onderwerpen

Organisatieontwikkeling

In de jaarstukken 2022 en de begroting 2023 is de Gemeenteraad geïnformeerd over de organisatieontwikkeling die in gang is gezet. Adagium: wij zijn een betrouwbare en dienstverlenende organisatie. Het bestuur kan op ons bouwen. Inwoners, bedrijven, instellingen en toeristen kunnen ons vertrouwen. Onze medewerkers gaan met plezier naar hun werk, zien kansen en gaan met elkaar en inwoners in gesprek. Wij denken vanuit de wens van de inwoner. De wens die uit deze ontwikkeling spreekt, vinden we ook terug in de ambitie van het Raadsakkoord. In 2023 is gewerkt aan een voorgenomen wijziging van de organisatiestructuur, de verwachting is dat deze zijn beslag krijgt per 1 januari 2024. Van de nieuwe structuur wordt verwacht dat deze de gewenste ontwikkeling zal ondersteunen. Daarnaast wordt blijvend en structureel ingezet op de ontwikkeling van onze medewerkers. We investeren zowel in persoonlijke als ook in inhoudelijke ontwikkeling van medewerkers individueel en ook in teamverband. We bieden doorgroeimogelijkheden. Met het oog op de krapte op de arbeidsmarkt en toenemende vergrijzing willen wij ons als werkgever positief onderscheiden, met op zijn minst concurrerende arbeidsvoorwaarden en versteviging van het "merk" Montferland.

Arbeidsmarktkrapte

Zoals ook in de begroting 2023 aangegeven, is de arbeidsmarktkrapte een structurele factor om rekening mee te houden. Wel zien we dat er van extra verloop zoals dat in 2022 zichtbaar was, op dit moment geen sprake is. Daarentegen heeft Montferland de komende jaren te maken met een gestage uitstroom van medewerkers die met pensioen gaan. Ook voor Montferland is de krapte op de arbeidsmarkt goed merkbaar. Dit vraagt extra inspanning om vacatures vervuld te krijgen. Het gros van de vacatures is vervulbaar. Daarentegen is er met name in het ruimtelijk domein een aantal zeer moeilijk of niet vervulbare vacatures.

De arbeidsmarkt vraagt dan ook een extra inspanning. Zowel naar de zittende medewerkers om aantrekkelijk werkgever te zijn en te blijven. Dit doen we o.a. door extra te investeren in arbeidsvoorwaarden en ontwikkeling van medewerkers. Ook op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie, werving en selectie worden extra inspanningen geleverd: o.a. het versterken van ons werkgeversmerk, andere media-inzet, opleiden medewerkers en de samenwerking zoeken met andere gemeenten en/of regiopartners. Vanwege deze extra inspanningen is het budget voor het vervullen van vacatures voor de komende jaren opgehoogd.

Accountantscontrole en (verbijzonderde) interne controle

De reeds jaren geleden aangekondigde wetswijziging "rechtmatigheidsverantwoording door het college van B&W" is in 2023 definitief van kracht. Voor het eerst in de jaarstukken 2023 zal het college een verklaring omtrent de rechtmatigheid van het door haar gevoerde beleid afleggen. De accountant zal de getrouwheid hiervan toetsen, naast de totale beoordeling van de jaarrekening.

In 2023 heeft de organisatie al de nodige voorbereidende maatregelen getroffen en heeft de gemeenteraad de vereiste besluiten genomen: De vaststelling van de nieuwe Financiële verordening 2023, de Controleverordening 2023 en de verordening voor doelmatigheidsonderzoeken 2023. Uiterlijk het 1e kwartaal 2024 (voor aanvang van de accountantscontrole) zal aan de gemeenteraad nog het Controleprotocol 2023 en het Normenkader 2023 ter besluitvorming worden voorgelegd.

Verder heeft het college nog de ambitie om de regeling budgethouders te herzien en zal een beleidsnotitie "Misbruik- en oneigenlijk gebruik" worden opgesteld. Beide stukken vallen onder de bevoegdheid van het college en zullen dan ook door hen worden vastgesteld.

Tot slot loopt op dit moment de Europese aanbestedingsprocedure voor de keuze van een nieuwe accountant voor de jaren 2024-2027. Hierin is/wordt de Auditcommissie actief betrokken. In het eerste kwartaal 2024 zullen wij de keuze, na advies van de Auditcommissie, aan de gemeenteraad ter besluitvorming voorleggen.

Informatiebeveiliging en privacy

Informatiebeveiliging en privacy zijn twee elkaar overlappende termen. Waar informatiebeveiliging gaat over data in het algemeen, gaat het bij privacy over een specifiek soort data, namelijk persoonsgegevens.

De Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) is inmiddels binnen alle overheidsinstanties een bekende term. Dit normenkader is het uitgangspunt voor het treffen van beveiligingsmaatregelen om de weerbaarheid van gemeenten te vergroten. Gemeentelijke processen zijn vrijwel allemaal afhankelijk van ondersteunende ICT- systemen/diensten. Daarnaast maken inwoners en ondernemers steeds meer gebruik van digitale diensten, zij verwachten een betrouwbare overheid die zorgvuldig omgaat met (kwetsbare) informatie. De waarborging van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatiesystemen is essentieel om de betrouwbaarheid, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering en dienstverleningsprocessen te garanderen. Met de komst van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) en de WPG (Wet Politiegegevens) kreeg privacy voor gemeentes eveneens meer aandacht, waarbij privacywaakhond AP (Autoriteit Persoonsgegevens) toeziet op de naleving. In 2023 is ons informatiebeveiligings- en privacy beleid geactualiseerd.

Middels ENSIA (Eenduidig Normatief Single Information Audit) wordt horizontaal en verticaal verantwoording afgelegd, over de inrichting van het BIO normenkader, richting de gemeenteraad (horizontaal) en toezichthouders (verticaal) zoals de ministeries BZK en SZW, Logius en de AP. ENSIA streeft naar een zo effectief en efficiënt mogelijk ingericht verantwoordingsstelsel voor informatieveiligheid. Verantwoording wordt jaarlijks afgelegd over Suwinet, BRP, PNIK, DigiD, BAG, BRO, BGT en WOZ.

Absolute veiligheid bestaat niet maar optimale beveiliging wel. Een belangrijke insteek is het analyseren van de grootste risico's: De meeste informatiebeveiligingsincidenten worden veroorzaakt door menselijk handelen. Bewuste medewerkers zijn de beste beveiligingsmaatregel; een doorlopende bewustwordingscampagne richt zich hierop. Een ander aandachtspunt is dataclassificatie waarbij een waarde wordt toegekend aan diverse soorten informatie om te bepalen welk niveau van bescherming er nodig is. In het verlengde daarvan bereiden we ons voor op een mogelijke ICT-crisissituatie indien die zich ondanks de voorzorgsmaatregelen toch voordoet. Het herstelvermogen van de organisatie is immers van groot belang.

Paragraafgegevens

Prestatiegegevens / indicatoren	Jaarrekening 2022	Begroting na wijz. 2023	Begroting 2024
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	8,5	9,1	9,2
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	8,0	8,7	-
Apparaatskosten per inwoner	€ 798	€ 952	€ 968
Externe inhuur (% van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	14%	11%	4%
Overhead (% van totale lasten)	11%	15%	14%

Ziekteverzuim */**	7,7% (6,5%)	8,1% (7,1%)	< 6% (4%)
Factuurbetaling binnen 2 weken *	74%	42% ***	> 75%
Uitstroom medewerkers *	38	8	-
Doorstroom medewerkers *	17	5	-
Instroom medewerkers *	49	33	-

* De kolom "Begroting na wijz. 2023" bevat de werkelijke gegevens over het eerste halfjaar 2023

** Het ziekteverzuimpercentage is inclusief het verzuim van het personeel met een WSW-dienstverband (vm Laborijn). Het percentage tussen haakjes betreft het verzuim van het ambtelijk personeel exclusief de WSW'ers

*** Ingaande 2023 wordt iedere factuur volgens het "4-ogen -principe" geaccordeerd en vindt er een koppeling plaats met inkoopordernummers. In combinatie met het gegeven dat in de organisatie een aantal nieuwe personeelsleden werkzaam zijn constateren we dat deze wijzigingen tot vertraging heeft geleid.

Paragraaf E. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn, volgens artikel 1 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), die partijen (privaat- of publiekrechtelijk) waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien aan de verbonden partij een bedrag beschikbaar is gesteld dat niet verhaalbaar is wanneer de partij failliet gaat of wanneer de gemeente aansprakelijk is voor een bepaald bedrag in de situatie dat de verbonden partij zijn verplichtingen jegens derden niet nakomt. Van een bestuurlijk belang is sprake indien een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente plaatsneemt in het bestuur van de verbonden partij of namens de gemeente stemt in bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering.

Opdrachtgever en eigenaar

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen namelijk de rol van opdrachtgever en de rol van eigenaar.

- **opdrachtgever:** de gemeente is afnemer/opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten, is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Vaak gaat dit in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk) pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken;
- **eigenaar:** in de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De rol van eigenaar richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking)organisatie.

Het is belangrijk dat de (beleids)doelstellingen van de gemeente ook via de verbonden partijen worden gerealiseerd. De gemeente zelf houdt uiteindelijk de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's in de begroting. In de programma's is al aangegeven welke bijdrage een verbonden partij hieraan levert. Telkens moet worden beoordeeld of een taak wordt uitgevoerd zoals de gemeente dat voor ogen staat en of er voldoende inhoudelijk en financieel toezicht is op het uitvoeren van deze taak.

Kaders

De Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) is met ingang van 1 juli 2022 gewijzigd. De Wgr maakt (publiekrechtelijke) samenwerking mogelijk tussen gemeenten, provincies en waterschappen. Met

deze wijziging krijgen volksvertegenwoordigers, zoals raadsleden, meer invloed op de besluitvorming van dit soort samenwerkingsverbanden en kunnen ze die beter controleren. Het deel van de Wgr dat rechten geeft aan volksvertegenwoordigers is direct ingegaan. Voor het andere deel (verplichtingen om bestaande gemeenschappelijke regelingen aan te passen, om zo scherpere afspraken te maken over bijvoorbeeld uittreding of evaluatie) geeft de wet een implementatieperiode van twee jaar. Enkele belangrijke punten zijn:

- De algemene en financiële kaders voor het volgende begrotingsjaar moeten door het samenwerkingsverband uiterlijk vóór 30 april aangeboden worden aan de raden van de deelnemers (artikel 34b Wgr). Voor de gemeente Montferland betekent dit dat deze informatie beschikbaar is tijdens de behandeling van de Kadernota;
- De jaarrekening en het verslag van de accountant moeten eveneens uiterlijk 30 april worden aangeboden aan de gemeenteraad;
- De termijn waarbinnen de gemeenteraad een zienswijze kan indienen op de ontwerpbegroting van een samenwerkingsverband is twaalf weken. De vastgestelde begroting van het samenwerkingsverband moet daarom uiterlijk 15 juli toegezonden worden aan de provincie.
- Lokale rekenkamers en rekenkamercommissies kunnen ook onderzoek doen bij samenwerkingsverbanden die op grond van de Wgr zijn ingesteld;
- Een bestuur van een samenwerkingsverband kan de overgedragen bevoegdheden niet zelf uitbreiden.

Nota Verbonden partijen

De huidige nota Verbonden Partijen stamt uit 2012 en behoeft actualisatie. Dat was reeds het voornemen van de vorige coalitie en is ook één van de conclusies uit het Rekenkamerrapport "Kiezen of delen: ...rendement op regionale samenwerking". De bevindingen uit het rapport zijn omarmd door de gemeenteraad. In 2021/2022 heeft de gemeenteraad het traject doorlopen waarin de koersbepaling voor regionale samenwerking centraal stond. Inmiddels heeft de gemeenteraad op 19 januari 2023 besloten voornemens te zijn, onder voorwaarden, aan te sluiten bij de Regio Achterhoek. Een definitief raadsbesluit wordt in september 2023 verwacht, waarna het opstellen van de nieuwe nota Verbonden Partijen wordt opgepakt.

Indexeringsmethodiek begroting gemeenschappelijke regelingen

De afgelopen jaren bepleitten de Achterhoekse gemeenten één gemeenschappelijk systeem van indexering voor de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen. In de praktijk leidde dit onvoldoende tot het gewenste resultaat omdat enerzijds iedere gemeenschappelijke regeling zijn eigen dynamiek kende waardoor een generieke indexering "te kort door de bocht" bleek.

Anderzijds bleek de stem van de Achterhoekse gemeenten een minderheidsbelang te vertegenwoordigen.

Op dit moment ontbreekt een collectief standpunt, maar loopt wel de afspraak dat indexpercentages kritisch worden beoordeeld, zo veel als mogelijk aan de voorkant.

Huidige procedure zienswijzen begrotingen gemeenschappelijke regelingen

Bij alle gemeenschappelijke regelingen stelt het algemeen bestuur de begroting vast. College en gemeenteraad hebben vooraf de mogelijkheid een zienswijze op de begroting te geven. De procedures van de diverse gemeenschappelijke regelingen lopen, ondanks de verruiming, qua tijdsperiode niet parallel aan elkaar aan die van de reguliere besluitvormingsprocedure van de gemeenteraad. De begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen worden dan ook gezamenlijk, gebundeld in een raadsnotitie, medio juni aan de gemeenteraad voorgelegd. Hieraan vooraf adviseert de Auditcommissie de gemeenteraad om al dan niet een zienswijze in te dienen. De Auditcommissie en uiteindelijk de gemeenteraad doen dit op basis van een door het college vastgestelde notitie waarin kort en bondig geïnformeerd wordt over:

- belangrijke beleidsinhoudelijke ontwikkelingen die aanleidingen geven tot aanpassing van de koers van de regeling
- de gevolgen voor de financiën en/of financiële bijdrage
- financiële kerngegevens als verdeelsleutel financiële bijdrage, het bedrag per eenheid en het totaal, de reserve- en schuldpositie en de risico's en de beheersing daarvan
- concept advies zienswijze.

Op 1 juni 2023 heeft de gemeenteraad ingestemd met de voorgelegde begrotingen 2023 (en jaarstukken 2022) met dien verstande dat voor 2 Gemeenschappelijke regelingen een zienswijze is ingediend.

Bestuurlijk belang - bezetting bestuurszetels

De benoeming van een bestuurslid kan een bevoegdheid van de raad (raadsregeling) zijn of van het college (collegeregeling).

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester	Wethouder Derksen	Wethouder Nijland	Wethouder Groote	Wethouder Wolsing	Raadslid
1. Groene Metropoolregio Arnhem - Nijmegen (C)	1	AB			plv AB		RegioAgendaCommissie 2 leden
2. Euregio Rijn-Waal (R)	1	lid euregioraad		plv lid euregioraad			euregioraad 2 leden
3. Omgevingsdienst Achterhoek (C)	3		plv AB	AB			
4. Reinigingsdienst de Liemers (R)	3		AB	plv AB			
5. Doelgroepenvervoer regio Arnhem Nijmegen (C)	3 en 7		Bestuur	plv Bestuur			
6. GGD Noord- en Oost-Nederland (C)	5 en 6				plv AB	AB	
7. Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (C)	6				AB + BC	plv AB	
8. Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (C)	6				AB	plv AB	
9. Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (C)	7	AB			plv AB		
10. Laborijn (C)	8		AB		plv AB	AB + DB	
11. Stadsbank Oost Nederland (C)	8				plv AB	AB	
Vennootschappen en coöperaties							
Alliander N.V. (C)	Alg		AA	plv AA			
Vitens N.V. (C)	Alg		AA	plv AA			

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester	Wethouder Derksen	Wethouder Nijland	Wethouder Groote	Wethouder Wolsing	Raadslid
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (C)	Alg		AA	plv AA			
Coöperatieve Achterhoekse Groene Energiecentrale AGEM U.A. (C)	3				plv AL	AL	
Agem Gemeentelijke Energie B.V.	Alg				plv AA	AA	
Leisurelands B.V.	4			AA		plv AA	
N.V. Cultuur Centrum Amphion (C)	6				AA	plv AA	
Warmtenetwerk Didam B.V.	3				plv AA	AA	

Legenda

AA Afgevaardigde algemene
aandeelhoudersvergadering

AB Algemeen bestuur

AL Afgevaardigde algemene ledenvergadering

BC Bestuurscommissie

(C) Benoemd door het college

DB Dagelijks bestuur

(R) Benoemd door de raad

plv Plaatsvervangend

Gemeenschappelijke regelingen

Bedragen x €
1

Openbaar Lichaam Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen			Programma 1
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 331.012	€ 320.957	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 331.012	€ 320.957	n.v.t.
eigen vermogen	€ 331.012	€ 320.957	n.v.t.
vreemd vermogen	€ 0	€ 0	n.v.t.
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
bijdrage per inwoner	€ 4,80	€ 5,58	€ 7,33
idem totaal	€ 145.116	€ 200.767	€ 270.484
Risico's	De financiële bijdragen van de gemeenten zijn gebaseerd op het uitgangspunt dat elke deelnemende gemeente meedoet aan de vijf opgaven (Regionale Agenda). Als één of meerdere gemeenten niet deelnemen aan alle (5) opgaven kan dat betekenen dat de hieronder genoemde inwonerbedragen hoger worden of dat de gestelde ambities naar beneden toe moeten worden bijgesteld.		

Bedragen x €
1

Euregio Rijn-Waal gevestigd te Kleve (Duitsland)			Programma 1
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2023
saldo van baten en lasten	€ -12.346	€ 11.858	€ 21.111
eigen vermogen	€ 1.750.313	€ 1.523.453	N.n.b.
vreemd vermogen *	€ 1.903.732	€ 1.145.498	N.n.b.
oordeel accountant	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
bijdrage per inwoner	€ 7.350	€ 7.350	€ 7.425
Risico's	De Euregio valt niet onder de Nederlandse wetgeving en voor hen geldt dan ook niet de verplichting tot het opnemen van een Risicoparagraaf. (Financiële) verantwoording moet worden afgelegd aan de Bezirksregierung Duesseldorf. Financiële tekorten komen voor rekening van de deelnemers.		

* De post vreemd vermogen per 31-12-2022 is exclusief de verplichtingen inz. Het Interreg-V programma ad € 29.145.457.

Tegenover deze verplichting staat namelijk aan de activa zijde een post liquide middelen van gelijke hoogte.

Bedragen x €
1

Omgevingsdienst Achterhoek gevestigd te Hengelo (Gld)		Programma 3
Financieel belang	Met ingang van 2017 is er sprake van outputfinanciering op basis van af te nemen / afgenomen diensten/producten. Per ultimo 2022 bedragen de overlopende passiva (nog te betalen bedragen) € 482.000. Van het nadelig resultaat over 2022 ad € 384.000 heeft de ODA een bedrag van € 298.000 in rekening gebracht bij de partners. Dit zorgde voor Montferland een bedrag aan kosten van € 12.240, waarmee onze bijdrage voor 2022 uitkwam op € 648.240.	

	Het resterende deel van het nadelige resultaat wordt deels (€ 36.000) onttrokken uit de algemene reserve en deels (€ 50.000) uit de bestemmingsreserve.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 104.000	€ -384.000	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 104.000	€ -384.000	€ 0
eigen vermogen	€ 354.000	€ -134.000	€ 164.000
vreemd vermogen	€ 1.718.000	€ 2.878.000	€ 1.146.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
overige bijdrage	€ 442.100	€ 636.000	€ 688.800
Risico's	Outputfinanciering is rechtvaardig maar herbergt ook het risico van grote fluctuaties jaarlijkse gemeentelijke bijdrage (grotendeels open einde regeling), mede als gevolg van verandering economische en/of onvoorziene omstandigheden (bijv. coronacrisis, milieucalamiteiten, ondermijning/ontdekking drugsclubs).		

Bedragen x €
1

Reinigingsdienst de Liemers gevestigd te Zevenaar			Programma 3
Financieel belang	De kosten van de RDL worden toegerekend op basis van nacalculatie. De kosten in de begroting vormen de basis voor de voorschotten die de gemeenten Montferland en Zevenaar betalen; de uiteindelijke afrekening volgt op grond van de jaarrekening.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
vreemd vermogen 1	€ 0	€ 0	€ 0
oordeel accountant	Voor de getrouwheid een verklaring met beperking en voor de rechtmatigheid een afkeurende verklaring ²	Voor de getrouwheid een verklaring met beperking en voor de rechtmatigheid een afkeurende verklaring ²	n.v.t.
bijdrage totaal	€ 1.408.992	€ 1.557.790	€ 1.756.325
Risico's	De RDL is een uitvoerende regeling. Een exploitatieoverschot of –tekort wordt verrekend met de deelnemende gemeenten. De regeling beschikt daarom niet over een algemene reserve.		

1 De vaste activa van de RDL is gefinancierd via de gemeente Zevenaar. De boekwaarde bedraagt ultimo 2022 € 5.788.454.

2 De verklaring met beperking is bij de jaarrekening 2021 en 2022 afgegeven omdat de volledigheid van de opbrengsten van het aanbestedingsstation niet is vast te stellen alsmede op basis van een steekproef van 218 stuks er 10 facturen niet zijn onderbouwd met onderliggende prestatieverklaringen. Voor de rechtmatigheid is een afkeurende verklaring afgegeven omdat de rechtmatigheidsfouten groter zijn dan 3%. Het gaat hier om aanbestedingsfouten.

Bedragen x €
1

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen	Programma 7
---	-------------

Financieel belang	Begrotingsbedragen m.i.v. 2021 zijn gebaseerd op de resultaten van de aanbestedingen.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
bijdrage totaal	€ 359.173	€ 361.948	€ 746.448
Risico's	De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een "open einde" systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een gemeente meer inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee.		

Bedragen x €
1

GGD Noord- en Oost-Gelderland gevestigd in Warnsveld			Programma 6
Financieel belang	Deelnemende gemeenten betalen een bijdrage per inwoner. Voor 2024 is de bijdrage per inwoner begroot op € 20,53, te weten € 9,69 vanuit publieke gezondheid en € 10,84 vanuit jeugdgezondheid. Ten opzichte van de totale bijdrage per inwoner in 2023 (€ 18,40) is dat een verhoging van € 2,13. Deze verhoging ontstaat door de invoering van de Wet open overheid (Woo), de invoering van het functiewaarderingssysteem HR21 en een verhoging van de post onvoorzien. Daarnaast zijn middelen nodig voor het borgen van de informatieveiligheid binnen de organisatie. De indexering van de inwonerbijdrage voor 2024 is vastgesteld op 5,99%. Deze indexering is conform de door het Algemeen Bestuur vastgestelde indexeringssystematiek in de vergadering van 21 november 2019. De gebruikte indexcijfers voor 2024 zijn: Loonkosten 4,2% (loonvoet sector overheid septembercirculaire 2022), materiële kosten 2,4% (prijs overheid consumptie netto materiaal septembercirculaire 2022).		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 105.000	€ -256.000	€ -84.000
gerealiseerd resultaat	€ 77.000	€ -487.000	€ 0
eigen vermogen	€ 2.912.000	€ 2.656.000	€ 2.411.000
vreemd vermogen	€ 9.902.000	€ 8.787.000	€ 2.629.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t.
bijdrage per inwoner structureel	€ 16,30	€ 16,72	€ 20,53
Totale bijdrage structureel	€ 586.772	€ 616.764	€ 774.817
Risico's	Over 2022 is er een tekort van € 487.000. Dit is met name veroorzaakt door de gevolgen van het externe onderzoek naar de onregelmatigheden. De overige extra lasten ten bedrage van € 50,1 miljoen als gevolg van COVID-19 worden door het Rijk gecompenseerd. Het Algemeen Bestuur heeft de onderstaande risico's als belangrijkste risico's voor het risicomanagement vastgesteld: - Naleving Europese aanbestedingsrichtlijnen; - Prestatieleveringen; - Informatiebeveiliging Dit betreffen risico's die bij de accountantscontrole wel hebben geleid tot enkele aanbevelingen en onzekerheden (binnen de grenzen) maar dit heeft een goedkeurende verklaring niet in de weg gestaan.		

	De accountant stelt in zijn verslag dat de interne beheersing voor een belangrijk deel voldoet aan de daaraan te stellen eisen en past bij de omvang van de organisatie en heeft een goedkeurende verklaring op getrouwheid en rechtmatigheid over de jaarrekening van 2022 gegeven.
--	--

Bedragen x €
1

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers gevestigd te Doetinchem			Overhead
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is op basis van het aantal meters overgedragen of nog over te dragen papieren archief. De bijdrage voor de jaren 2023 tot en met 2026 is bepaald op € 143,625 per meter per jaar. Het aantal meters is 1.158,735. Er ligt echter een voorstel voor 2024-2026 om dit (structureel) te verhogen naar € 162,875 per meter vanwege tekorten bij het ECAL. Hier hebben we bedenkingen over, die ingebracht zijn in de AB-vergadering van 06-04-2023 en via een zienswijze bij de GR worden aangegeven.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ -6.461	€ -86.575	€ 43.222
gerealiseerd resultaat	€ -6.461	€ -86.575	€ 43.222
eigen vermogen	€ 192.939	€ 106.364	€ 187.793
vreemd vermogen	€ 661.684	€ 599.596	€ 451.591
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
bijdrage per meter archief (= inclusief omzetbelasting)	€ 131,75	€ 131,75	€ 162,88
idem totaal (inclusief compensabele omzetbelasting)	€ 166.660	€ 166.659	€ 188.729
Risico's	Een buffer van 10% van de omzet wordt noodzakelijk geacht. De relevante risico's zijn gering voor het Erfgoedcentrum. Een vermogen van € 20.000 wordt als voldoende geacht. Het eigen vermogen dekt dit bedrag ruimschoots.		

Bedragen x €
1

Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers gevestigd te Zevenaar			Programma 5
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is afhankelijk van het aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs dat in gemeente, voor wat betreft het voortgezet onderwijs, is gehuisvest op de teldatum 1 oktober van het voorgaande kalenderjaar. Jaarlijks wordt bij de begroting het aantal leerlingen voor het begrotingsjaar vastgesteld. Daarbij wordt de weging van de soort voortgezet onderwijs in acht genomen. Onder weging wordt verstaan de factor die het Rijk hanteert bij de berekening van de vergoeding per leerling voor huisvestingslasten in de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	-	-	-
vreemd vermogen	-	-	-
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	n.v.t.
bijdrage	€ 364.503	€ 471.320	€ 399.296
Risico's	De verrekening van de werkelijke kosten met de door de afzonderlijke gemeenten Montferland, Duiven en Zevenaar verschuldigde bijdragen aan de gemeenschappelijke regeling geschiedt via de centraal aangehouden "egalisatiereserve huisvesting VO" bij de gemeente Zevenaar. Echter, deze		

reserve is vanaf 2022 leeg waardoor er op werkelijke kosten wordt afgerekend. Dat verklaart de verhoogde bijdrage 2023. Door het wegvallen van enkele kapitaallasten komt dit niet tot uitdrukking in de bijdrage voor het jaar 2024.

Bedragen x €
1

Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland gevestigd te Apeldoorn			Programma 7
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van een verdeelmodel dat éénmaal in de vier jaar wordt geactualiseerd. Per 2021 is dit verdeelmodel geactualiseerd en het aandeel van Montferland is voor de komende vier jaar vastgesteld op: 4,27%.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 978.635	€ 1.658.395	€ -1.457.985
gerealiseerd resultaat	€ 5.255.817	€ 2.360.352	€ 0
eigen vermogen	€ 15.524.488	€ 17.182.885	€ 12.691.000
vreemd vermogen	€ 28.066.542	€ 23.451.856	€ 44.909.000
oordeel accountant	Goedkeurend	Goedkeurend	N.v.t
bijdrage	€ 2.030.000	€ 2.061.000	€ 2.305.000
Risico's	De afgelopen jaren hebben grote uitdagingen met zich meegebracht. Na de coronajaren volgden nieuwe crises, denk aan de oorlog in Oekraïne en de asielcrises. De veiligheidsregio's hebben hierbij een steeds grotere rol gekregen en zijn op allerlei fronten ingezet, in samenwerking met de partners zoals de gemeenten. De onrust in de wereld houdt aan. Er zijn vele onzekerheden, snelle ontwikkelingen en uitdagingen op allerlei vlakken, zoals klimaat, energie, prijzen, polarisatie en (wereldwijde) instabiliteit. Niemand kan overzien of voorspellen waar deze ontwikkelingen toe zullen leiden en wat de effecten hiervan zijn op de realisatie van de komende begroting(en). Verwacht wordt dat in de jaren 2026-2027 de kapitaallasten zodanig zullen stijgen dat deze niet meer gedekt kunnen worden door een onttrekking aan de beschikbare egalisatiereserve. De VNOG krijgt te maken met wereldwijd stijgende prijzen en een stijgende rente. Het effect hiervan werkt door in hogere kapitaallasten en een snellere uitputting van de egalisatiereserve. De VNOG verwacht in de jaren 2026-2027 een reële stijging van de gemeentelijke bijdrage met 3 respectievelijk 2 miljoen (cumulatief 5 miljoen structureel).		

Bedragen x €
1

Laborijn gevestigd te Doetinchem			Programma 8
Financieel belang	De gemeente Montferland is een 'smalle' deelnemer in de GR en heeft alleen de uitvoering van de Wsw aan Laborijn overgedragen, dit in tegenstelling tot de andere deelnemende gemeenten. Voor de verdeling van de uitvoeringskosten zijn er daarom 2 verdeelsleutels: 1. Sociale werkvoorziening (WSW): op basis van het aantal WSW'ers in fte per gemeente, 2. Niet-Wsw activiteiten voor Aalten en Doetinchem: • 50% op basis van aantal personen dat een uitkering ontvangt uit de gemeente en • 50% op basis van het aantal inwoners uit de gemeente. De budgetten voor Wsw worden via het gemeentefonds aan de gemeenten toegekend. De deelnemende gemeenten stellen deze budgetten één op één ter beschikking aan Laborijn die voor de uitvoering van het betreffende programma en verantwoording van deze gelden zorgt. De budgetten in de begroting zijn gebaseerd op de laatst bekende circulaires.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ 578.000	€ -1.117	€ -1.791.554
gerealiseerd resultaat	€ 375.000	€ 288.492	€ 0
eigen vermogen	€ 10.557.000	€ 10.555.000	€ 7.236.000

vreemd vermogen	€ 11.616.000	€ 9.917.000	€ 9.303.000
oordeel accountant	Voor de getrouwheid een goedkeurende verklaring en voor de rechtmatigheid een oordeel met beperking ¹	Goedkeurend	N.v.t.
doorbetaling rijkssubsidie	€ 4.647.283	€ 4.169.111	€ 3.848.000
bijdrage in dekkingstekort uitvoeringslasten	€ 258.072	€ 230.261	€ 209.000
Risico's	De WSW-populatie krimpt sterk in de komende jaren met als verwachting een afname van minimaal 20% tot eind 2027. De afname van het aantal WSW'ers betekent een vermindering van de omzet in het programma WSW. De omzetvermindering leidt tot het bedrijfseconomisch uithollen van het bedrijf, omdat er minder grondslag is voor financiering van algemene kosten. Bovendien vergrijst de SW-populatie in dit proces, met als gevolg dat de gemiddelde productiviteit daalt en het ziekteverzuim waarschijnlijk stijgt.		

1 Laborijn heeft een aantal inkoopopdrachten niet in overeenstemming met de Europese aanbestedingsregels aanbesteed. De met deze opdracht samenhangende uitgaven bedroegen totaal € 1,6 miljoen en zijn hiermee hoger dan de grens van 1%.

Bedragen x €
1

Stadsbank Oost Nederland gevestigd te Enschede			Programma 8
Financieel belang	De gemeente betaalt vanaf 1 januari 2016 aan de Stadsbank a. Voor het programma Algemeen bestuur (de bestaanskosten) naar rato van de afgenomen dienstverlening (75%) en het aantal huishoudens (25%); b. Voor de afgenomen diensten tegen het vastgestelde tarief dus P x Q.		
	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
saldo van baten en lasten	€ -40.000	€ 378.100	€ 0
gerealiseerd resultaat	€ -117.200	€ 365.900	€ 0
eigen vermogen	€ 971.100	€ 1.349.200	€ 1.289.900
vreemd vermogen	€ 14.781.400	€ 15.214.500	€ 15.214.500
oordeel accountant	Voor de getrouwheid een goedkeurende verklaring en voor de rechtmatigheid een oordeel met beperking ¹	Voor de getrouwheid een goedkeurende verklaring en voor de rechtmatigheid een oordeel met beperking ¹	N.v.t.
bijdrage / kosten:			
standaard dienstverlening	€ 84.424	€ 84.741	€ 148.567
bestaanskosten	€ 166.911	€ 164.411	€ 196.777
additionale dienstverlening	€ 17.332	€ 14.595	€ 15.565
demping herijking 40%	N.v.t.	€ 31.349	€ 3.674
totaal	€ 300.167	€ 295.096	€ 364.593
Risico's	Na toevoeging van het saldo van de jaarrekening 2022 ad € 365.900 komt de weerstandratio uit op 1.2. De ratio wordt hiermee gekwalificeerd als voldoende (tussen 1,0 en 1,4).		

1 In 2021 is de Europese aanbestedingsgrens met betrekking tot inhuur overschreden. De accountant heeft hiervoor in 2021 een oordeel met beperking afgegeven. Deze situatie is inmiddels structureel opgelost, maar liep noodzakelijkerwijs nog enigszins door in 2022, zoals in de vorige jaarrekening ook aangegeven. Als uitloop zal dit ook in 2022 ten aanzien van rechtmatigheid tot een beperking in de controleverklaring leiden. In 2023 is dat niet meer het geval.

Overig

**Vennootschappen
en coöperaties**

Bedragen x € 1

Alliander gevestigd te Arnhem			
Financiën	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
aandelen			
aantal	491.120 st. = 0,36%	491.120 st. = 0,36%	491.120 st. = 0,36%
waarde	€ 5,00	€ 5,00	€ 5,00
jaarresultaat	€ 224.000.000	€ 242.000.000	€ 205.000.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 0,69	€ 0,75	€ 0,59
totaal	€ 336.760	€ 363.000	€ 292.000
eigen vermogen	€ 4.328.000.000	€ 4.470.000.000	€ 4.570.000.000
vreemd vermogen	€ 4.575.000.000	€ 4.694.000.000	€ 5.098.000.000
solvabiliteit	53%	54%	49%

Bedragen x € 1

Vitens gevestigd te Zwolle			
Financiën	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
aandelen			
aantal	34.716 st. = 0,601%	34.716 st. = 0,601%	34.716 st. = 0,601%
waarde	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
jaarresultaat	€ 23.900.000	€ 19.400.000	€ 8.700.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 0	€ 0	€ 0
totaal	€ 0	€ 0	€ 0
eigen vermogen	€ 559.000.000	€ 600.000.000	€ 650.000.000
vreemd vermogen	€ 1.067.100.000	€ 1.128.600.000	€ 1.144.000
solvabiliteit	29,4%	30,2%	31,0%

Bedragen x € 1

Bank Nederlandse Gemeenten gevestigd te Den Haag			
Financiën	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
aandelen			
aantal	19.756 st. = 0,035%	19.756 st. = 0,035%	19.756 st. = 0,035%
waarde	€ 2,50	€ 2,50	€ 2,50
jaarresultaat	€ 221.000.000	€ 236.000.000	€ 300.000.000
dividenduitkering			
per aandeel	€ 1,81	€ 2,28	€ 2,50
totaal	€ 35.758	€ 45.044	€ 49.390
eigen vermogen (exclusief hybride kapitaal)	€ 5.097.000.000	€ 5.062.000.000	€ 4.600.000.000
vreemd vermogen	€ 155.262.000.000	€ 149.057.000.000	€ 112.074.000.000
solvabiliteit (Trier 1-ratio conform de Basel II regelgeving)	38%	38%	38%

Bedragen x € 1

Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (coöperatie u.a.)	
Financieel belang	De gemeente heeft een startkapitaal ingebracht van € 105.000 in een periode van vijf jaren (2012 tot en met 2016). In 2020 hebben we als aandeelhouder in de Agem Gemeentelijke

	Energie BV 38 aandelen met een nominale waarde van € 0,01/aandeel ontvangen. Dit is een afzonderlijke verbonden partij.		
	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
jaarresultaat	€ -105.420	€ -48.734	€ 85.863
eigen vermogen	€ 137.293	€ 88.559	€ 174.422
vreemd vermogen	-	-	-
oordeel accountant	vrijgesteld	vrijgesteld	vrijgesteld

Bedragen x € 1

Agem Gemeentelijke Energie BV			
Financieel belang	In 2020 hebben we als aandeelhouder in de Agem Gemeentelijke Energie BV (beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water) 38 aandelen met een nominale waarde van € 0,01/aandeel ontvangen. Dit is een zelfstandige besloten vennootschap, met 8 gemeenten rechtstreeks als aandeelhouder.		
	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
jaarresultaat	€ 26.931	€ -23.639	€ 17.777
eigen vermogen	€ 14.413	€ -9.226	€ 8.551
vreemd vermogen	€ 666.645	€ 666.586	€ 668.150
oordeel accountant	vrijgesteld	vrijgesteld	vrijgesteld

Bedragen x € 1

Leisurelands BV			
Financieel belang	Gemeente Montferland was deelnemer in de GR Recreatieschap Achterhoek-Liemers (RAL). In 2013 is besloten de activiteiten van RAL deels over te dragen aan de Vennootschap en de RAL te ontmantelen en te liquideren. In 2020 heeft de voorgenomen akte van levering van aandelen plaatsgevonden. Aan de vm. RAL gemeenten zijn 15.107 aandelen overgedragen met een nominale waarde van € 1,00/aandeel. Voor Montferland gaat het om 1.225 aandelen.		
	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
jaarresultaat	Nvt	Nvt	Nvt
eigen vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
vreemd vermogen	Nvt	Nvt	Nvt
oordeel accountant	Nvt	Nvt	Nvt

Bedragen x € 1

N.V. Cultureel Centrum Amphion te Doetinchem			
Financiën	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
aandelen			
aantal	22 st.	22 st.	22 st.
waarde	€ 450	€ 450	€ 450
jaarresultaat	€ 793.526	€ -110	€ -16.032
eigen vermogen	€ 2.366.860	€ 2.366.860	€ 2.366.860
vreemd vermogen	€ 44.853	€ 264.863	€ 290.038

Bedragen x € 1

Warmtenetwerk Didam B.V. (per 15 februari 2021)			
Financiën	Jaarverslag 2020	Jaarverslag 2021	Jaarverslag 2022
aandelen			
aantal	Nvt	€ 5.000	€ 5.000
waarde	Nvt	€ 50.000	€ 50.000
jaarresultaat	Nvt	€ -4.000	€ -3.000
eigen vermogen	Nvt	€ 996.000	€ 993.000
vreemd vermogen	Nvt	€ 259.000	€ 265.000

Paragraaf F. Grondbeleid

1. Missie

We willen een efficiënt en rechtvaardig verloop van activiteiten op de grondmarkt bereiken, met het oog op het realiseren van publieke doelstellingen als bevordering van het maatschappelijk gewenst ruimtegebruik, het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten bij gebiedsontwikkeling en het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt.

2. Context en achtergronden

Gemeentelijk grondbeleid

De hoofdlijnen van het gemeentelijk grondbeleid zijn vastgesteld in de Nota Grondbeleid 2011. In deze nota wordt nader ingegaan op:

1. Een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
2. een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
3. een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
4. een onderbouwing van de winstnemings;
5. de beleidsuitgangspunten betreffende de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's voor de grondzaken.

Het grondbeleid heeft met name grote invloed op programma 2 Ruimtelijke ontwikkeling, programma 3 Beheer leefomgeving en programma 4 Economie en toerisme. De geformuleerde ambities vertalen zich vaak in een vraag naar ruimte en daarmee dus ook naar een vraag over de verdeling van gronden.

Daarnaast heeft het grondbeleid een grote financiële impact. Het spelen grote belangen en grote hoeveelheden geld. De eventuele baten en vooral de financiële risico's zijn van belang voor de algemene financiële positie van de gemeente. Een belangrijk uitgangspunt is dat de gemeente afhankelijk van de financiële risico's en eigendomsverhoudingen voor een actief of een faciliterend grondinstrument kiest. Zo zal op uitbreidingslocaties bij voorkeur een actief beleid worden gevoerd. Voor herstructurerings- en inbreidingslocaties zal meer gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden die de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de daarin opgenomen afdeling grondexploitatie te bieden heeft. De gemeente zal in die gevallen over het algemeen een (actieve) faciliterende insteek kiezen en de kaders stellen. Bij een faciliterend grondbeleid moeten de gemaakte kosten worden verhaald op de grondontwikkelaar.

De besluitvorming over ontwikkelingslocaties vindt daarom plaats op basis van de volgende overwegingen:

- Wat wil de gemeente bereiken?
- Kunnen de beoogde doelen gehaald worden?
- Wat kan de gemeente financieel en organisatorisch aan?
- Hoeveel risico kan en mag de gemeente lopen in relatie tot het weerstandsvermogen?
- Over welke grondposities beschikt de gemeente en over welke posities kan de gemeente beschikken?

Planning & control grondexploitatie

Gebiedsontwikkeling en het voeren van een grondexploitatie gaat in fasen en heeft een (door)looptijd van meerdere jaren. Het past daardoor niet goed in de jaarlijkse budgetcyclus. Gelet op de grote financiële impact is planning & control binnen de grondexploitatie essentieel. In verband hiermee zijn in zowel de nota Grondbeleid 2011 als het Budgetkader College de volgende afspraken gemaakt:

- a. De gemeenteraad stelt voor aanvang van de realisatiefase van een plan de opzet van de grondexploitatie vast en stelt dan tevens de benodigde kredieten / budgetten voor de uitvoering van het plan beschikbaar.
- b. De vastgestelde grondexploitaties worden jaarlijks geactualiseerd en verwerkt in de jaarrekening. Door het vaststellen van de jaarrekening, stelt de gemeenteraad ook de (herziende)

exploitatieopzetten vast evenals de eventuele bijstelling van de kredieten / budgetten grondexploitatie.

c. Voor het in ontwikkeling nemen van gronden is in de begroting een budget ten aanzien van voorbereidingskosten opgenomen.

d. Het college kan strategische grondaankopen doen. Hiertoe is in de begroting een jaarbudget opgenomen van € 500.000.

e. Met in achtneming van de budgethouders regeling wijst het college op basis van de (herziene) grondexploitaties de jaarbudgetten toe aan de budgethouders binnen de door de gemeenteraad gestelde budgettaire kaders.

f. binnen de grondexploitatie wordt actief risicomanagement gevoerd door:

- de uitgangspunten van de planexploitatie continu te monitoren en zo nodig voorstellen tot bijstelling te doen;
- risicobeheersing standaard onderwerp van gesprek te maken bij projectgroep overleg;
- de onderdelen van de planontwikkeling realistisch in te schatten;
- activiteiten in het planontwikkelingsproces te toetsen aan vastgestelde financiële kaders en het planresultaat te toetsen aan de mogelijkheden en onmogelijkheden met betrekking tot het weerstandsvermogen van de gemeente.

Grondprijsbeleid

Een gemeente dient de marktconforme uitgifteprijsen toe te passen. In de programmabegroting wordt conform ons huidige grondbeleid jaarlijks een voorstel gedaan voor de hoogte van de uitgifteprijsen. Op dit moment wordt gewerkt aan een actualisatie van het grondbeleid. Bij de beoogde vaststelling van dit geactualiseerde grondbeleid in het najaar van 2023 zal ook nader worden ingegaan op het grondprijsbeleid. In dit grondprijsbeleid zal onder meer worden ingegaan op de te hanteren systematiek van het bepalen van marktconforme grondprijzen. Gegeven deze systematiek zal ook een voorstel volgen voor de te hanteren grondprijzen voor 2024. Zeker met het oog op een groot aantal nieuwbouwplannen en de huidige marktsituatie is het van belang dat gewerkt wordt met juiste uitgifteprijsen.

Winst- en verliesneming

Bij de jaarrekening wordt de grondexploitatie per complex geactualiseerd en - indien van toepassing - worden de ramingen van de nog te verwachten lasten en baten bijgesteld. De geraamde verliezen worden verantwoord op het moment dat deze voorzienbaar en onafwendbaar zijn. Er wordt dan per balansdatum een voorziening 'verlies' gevormd.

Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Voor winstneming geldt de percentage of completion methode (POC): voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst op basis van de eindwaarde worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Dit is mogelijk wanneer het waarschijnlijk is dat de economische voordelen die aan het project zijn verbonden naar de gemeente zullen toevloeien. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie genomen).

Weerstandsvermogen

Ten behoeve van de grondexploitaties is één reserve gevormd, zijnde:

de reserve grondexploitatie

De toevoeging van de reserve vindt plaats door tussentijdse winstneming volgens de methode "Percentage of Completion". Daarnaast zal gerealiseerde winst bij afsluiting van een complex ook worden toegevoegd aan de reserve. Daar in tegen vindt een onttrekking van de reserve plaats als gevolg van een dotatie aan een verliesgevend complex. De reserve kent een ondergrens van € 2 miljoen. en een bovengrens van € 4 miljoen.

Binnen de algemene reserve zijn middelen geormerkt, die kunnen dienen als buffer voor het opvangen van risico's. De risico's in de grondexploitatie moeten, indien het saldo van de reserve grondexploitatie onvoldoende is, mede hieruit gedekt worden.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Coalitieprogramma Montferland 2022 - 2026
- Nota Grondbeleid 2011
- Budgetkader College
- Nota reserves en voorzieningen
- De structuurvisie Montferland
- De structuurvisie Didam
- Het Masterplan Centrum 's-Heerenberg
- Het Centrumplan Didam
- De vigerende bestemmingsplannen

4. Doelstellingen

Het grondbeleid is geen doel op zich. Het is een instrument om andere gemeentelijke beleidsvelden (programma's) te ondersteunen. Binnen de kaders van het gemeentelijk grondbeleid moeten op economisch verantwoorde wijze onroerende zaken worden beheerd en (nieuwe) bouwlocaties worden (her)ontwikkeld. En wel op een zodanige manier dat ruimtelijk beleid en sectoraal beleid op het gebied van wonen, werken en recreëren kunnen worden gerealiseerd.

5. Ontwikkelingen

Economische situatie en meerjarenperspectief

Economische groei beweegt naar een lager groeitempo. Om de inflatie verder te laten dalen is het belangrijk dat de economie verder afkoelt. Er wordt een economische groei verwacht van 0,8 % in 2023 en 1,3% in 2024. De werkloosheid blijft laag met een 3,6% dit jaar en 3,7% in 2024. De prijsstijgingen en de tekorten aan personeel in verschillende sectoren leiden tot een stijging van de lonen met 5,7% in 2023. Voor 2024 verwachten we ook nog forse loonstijgingen van 5,4%, die daarna afneemt naar 3,7% in 2025.

Jarenlang zijn de huizenprijzen sterk gestegen. Daar is halverwege 2022 een einde aan gekomen. In 2023 dalen de huizenprijzen met 5,1% en we verwachten dat de huizenprijzen in 2024 met 3,8% dalen. Door de gestegen hypotheekrente is het voor huizenkopers moeilijker om een woning te financieren. In 2025 zullen de prijzen volgens onze berekeningen met 0,2% stijgen, onder andere als gevolg van de hogere lonen (bron: DNB).

Per 1-1-2023 waren nog 14 gemeentelijke woningbouw kavels beschikbaar. Als gevolg van het Didam-arrest dient bij nieuwe woningbouwplannen mededingingsruimte te worden geboden. Bij het woningbouwplan Roncallischol in Zeddam waarbij een perceel voor 6 patiowoningen in de markt is gezet is hier voor het eerst mee gewerkt. Het is aannemelijk dat binnen twee jaar, gegeven de schaarste aan woningbouw kavels, ook de resterende woningbouw kavels zijn uitgegeven. In de afgelopen jaren is de kaveluitgifte op de bedrijventerreinen vlot verlopen. Inmiddels zijn op één kavel na alle bedrijfskavels uitgegeven. Voor de grondexploitaties kan op hoofdlijnen worden gesteld dat vanwege de beperkte voorraad aan woningbouw- en bedrijfskavels de risico's klein zijn geworden. De grondexploitaties bevinden zich in een stadium waarbij nagenoeg alle grond is verkocht en de uit te voeren werkzaamheden overzichtelijk zijn.

Voorbereidingen zijn inmiddels getroffen om te komen tot een groot aantal nieuwe woningbouwplannen in lijn met de opgave uit de regionale woondeal. Dit houdt in dat naar aard en schaal van de kern wordt gekeken naar inbreidings- en uitbreidingsmogelijkheden in alle kernen. Dit heeft geresulteerd in verschillende grondaankopen in de afgelopen jaren. Daarnaast liggen er mogelijkheden op vrijkomende sportvelden. Op het vlak van de bedrijventerreinen lopen de voorbereidingen om in 's-Heerenberg, ten noorden van de Meilandsedijk, te komen tot een uitbreiding van het bedrijventerrein.

In het verleden was het aannemelijk, gegeven onder meer de lagere bouwkosten en de aanwezige koopkracht, dat potentiële ontwikkellocaties resulteerden in een positief resultaat op de grondexploitatie. Inmiddels is door tal van omstandigheden hier geen sprake meer van. De dynamiek in de markt is hoog. Grondexploitaties met een negatieve uitkomst zullen hierdoor als gevolg geen uitzondering meer zijn.

Prognose totaal resultaat grondexploitatie

Het totale exploitatieresultaat wordt in de begroting 2024 geprognosticeerd op een positief resultaat van € 0.790 miljoen, zie onderstaande tabel.

Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

Winstneming in 2023	€ 0.836 miljoen.
Totale verliesvoorziening	€ 0.046 miljoen.
Totaal exploitatieresultaat	€ 0.790 miljoen.

Tabel 1: prognose resultaten lopende exploitaties

Complex nummer	Omschrijving complex	Resultaat 2024				Balanswaardering 2024			Prognose grondexploitatie 2025 - 2026			Te verkopen 2025 - 2026		
		Boekwaarde * per 01-01-2024	Lasten	Baten	Winst neming POC	Boekwaarde per 31-12-2024	Voorziening per 31-12-2024	Balans-waarde 31-12-2024	Geraamde lasten	Geraamde baten	Verwacht resultaat	Looptijd t/m	m2	kavels
P.370	Woningbouw													
P.450	Kerkwijk Didam	-310.986	270.253		40.733	0						2024		
P.450	Mr. Vermeulenstraat - Loerbeek	118.626	7.070	79.380		46.316	46.316					2024		
P.500	Roncallischool Zeddam	-437.255	51.331		385.924	0						2024		
Subtotaal woningbouw		-629.615	328.654	79.380	426.657	46.316	46.316							
Bedrijventerreinen														
P.810	Euregionaal Bedrijventerrein	1.504.263	89.327	2.002.600	409.010	0		0			0	2024		
Subtotaal bedrijventerreinen		1.504.263	89.327	2.002.600	409.010	0	0	0			0			
Totaal wonen en bedrijven		874.647	417.981	2.081.980	835.667	46.315	46.316	0			0			
* boekwaarde 1-1-2024 is zonder bijstelling winstneming 2023														

* boekwaarde 1-1-2024 is zonder bijstelling winstneming 2023

Bouwgrond in exploitatie (BIE)

Hieronder wordt ingegaan op de in exploitatie genomen gronden gesplitst in woningbouw en bedrijventerreinen.

Woningbouw

In 2024 zijn 3 complexen voor woningbouw actief. In totaal wordt een batig saldo geraamd van € 0,381 miljoen. Het exploitatieresultaat is opgebouwd door de "verlies voorziening" in mindering te brengen op de "Winstneming in 2024", zie tabel 1.

Bedrijventerreinen

In 2024 is nog 1 complex voor bedrijventerreinen actief. Het betreft het complex Euregionaal Bedrijventerreinen te 's-Heerenberg. Er resteert nog één uit te geven perceel van circa 1,6 ha. In totaal wordt een batig saldo geraamd van € 0,409 miljoen.

Naast dit complex werken de gemeenten Bronckhorst, Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek samen op het vlak van de bedrijventerrein ontwikkeling. Er is in 2010 een Samenwerkingsovereenkomst Bedrijventerrein West-Achterhoek gesloten voor het ontwikkelen van het A18 Bedrijvenpark en DocksNLD. De resultaten van beide terreinen worden onderling verevend. De gemeente Montferland heeft een aandeel van 25% in deze samenwerking. Het complex DocksNLD is in zijn geheel uitgegeven en laatste werkzaamheden worden uitgevoerd. Het A18 Bedrijvenpark heeft een doorloop tot en met 2028.

A18 Bedrijvenpark

Het noordelijk deelgebied van het A18 Bedrijvenpark is in zijn geheel, vanwege de grote interesse, aan de grondexploitatie toegevoegd. Voor alle grond zijn gesprekken gaande om te komen tot verkoop. De prognose is dat in 2028 alle grond is verkocht.

Aanwezige risico's zijn het op enig moment niet meer kunnen aansluiten van bedrijven op het elektriciteitsnet. Tevens kunnen kosten oplopen in het kader van de verwerving van agrarische vastgoed. Dit vastgoed kan worden ingezet als stikstofcompenserende maatregel. Door de toegenomen interesse is het positieve resultaat van circa 0,03 miljoen. opgelopen naar 3,5 miljoen.

Paragraaf G. Lokale heffingen

Beleid

Het beleid is beschreven in het raadsprogramma 2022-2025.

Tarieven

De berekeningen van de belastingopbrengsten zijn gebaseerd op de tariefvoorstellen uit deze belastingverordeningen 2024.

In de Kadernota 2024 zijn de uitgangspunten vastgelegd. Eén van de uitgangspunten is een 100% kostendekkend tarief voor de riool- en afvalstoffenheffing.

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing
- Marktgelden
- Begraafrechten
- Leges

Onroerende zaakbelastingen

De tarieven voor 2024 worden berekend aan de hand van de nieuwe vastgestelde waarde naar peildatum 1 januari 2023. Deze nieuwe waarde zal in februari 2024 vermeld worden op het gecombineerde aanslagbiljet.

Naar huidige inzichten zal de gemiddelde vastgestelde waarde bij de woningen 8% hoger zijn dan op de vorige peildatum, bij de niet-woningen is de gemiddelde stijging 2%.

Tarieven 2024		
Eigendom woningen	0,1190% van de WOZ-waarde	(was 0,1230% van de WOZ-waarde)
Eigendom niet-woningen	0,2548% van de WOZ-waarde	(was 0,2492% van de WOZ-waarde)
Gebruik niet-woningen	0,2054% van de WOZ-waarde	(was 0,2008% van de WOZ-waarde)

De mutatie in de tarieven zal dus dienen ter compensatie van de gemiddelde waardeverhoging en bevat een inflatiecorrectie van 7,5% conform het uitgangspunt bij de Kadernota 2024.

De totale opbrengst onroerendezaakbelastingen is geraamd op € 8.822.000 (was € 8.172.000 in de primaire begroting 2023). Dit is inclusief nieuwbouw van woningen en niet-woningen (areaal ontwikkelingen).

Afvalstoffenheffing

Vanaf 1 januari 2019 kunnen inwoners gratis hun groente-, fruit- en tuinafval (gft) tweewekelijks aanbieden in een aparte container (180 liter). Dit heeft geleid tot minder restafval en een verhoging van de hoeveelheid gft-afval. De container kunnen inwoners dan gebruiken voor alleen restafval. Naast het gratis maken van aanbieden van het gft-afval, gaat ook de aanbiedingsfrequentie van het restafval omlaag. Voor hoogbouwbezoekers verandert er voorlopig niets.

Het restafval dat wordt ingezameld wordt doorberekend volgens het "Diftar-principe". Dat betekent dat naast een vast bedrag tevens een bedrag per lediging in rekening wordt gebracht. De tarieven voor hoogbouw worden voornamelijk gebaseerd op de gezinsgrootte.

Onderstaande tabel schets de situatie per 1 januari 2024:

	GFT-afval	Restafval	PMD	Oud papier
Ledigingsfrequentie	1 x per 2 weken	1x per 4 weken	1 x per 2 weken	maandelijks
Containervolume	Container van 180 liter	container	geen container maar zakken	papiercontainer 240 liter
Tarief per lediging	gratis	container 180 liter € 7,00 per lediging container 280 liter € 9,00 per lediging	gratis	gratis

In de berekening van de tarieven voor 2024 is rekening gehouden met:

- (Gedeeltelijke) leegstand van 822 objecten;
- Een gemiddeld aantal ledigingen van 6 per jaar;
- Areaaluitbreiding cf. prognose toename aantal woningen;
- nieuw afval brengstation;
- De inkomstenderving wegens kwijtschelding € 125.000.

Tarieven 2024		
Vast bedrag 280 liter container	€ 219,00	(was € 193,00)
Bedrag per lediging per 280 liter container (restafval)	€ 9,00	(was € 9,00)

Vast bedrag per 180 liter container	€ 219,00	(was € 193,00)
Bedrag per lediging per 180 liter container (restafval)	€ 7,00	(was € 7,00)
Hoogbouw meerpersoonshuishouden	€ 297,00	(was € 261,00)
Hoogbouw éénpersoonshuishouden	€ 273,00	(was € 240,00)

De opbrengst afvalstoffenheffing wordt geraamd op € 4.292.000 (was € 3.831.000 in de primaire begroting 2023).

Bedragen x € 1.000

Afvalstoffenheffing		
Directe kosten taakveld		
Kosten	-3.563	
Inkomsten	330	
Netto directe kosten		-3.233
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-345	
BTW	-712	
Toe te rekenen kosten		-1.057
Totale netto kosten		-4.292
Opbrengst belastingen	4.292	
Totale opbrengsten		4.292
Dekking		100%

Rioolheffing

Voor de vaststelling van het tarief rioolheffing zijn de volgende elementen van belang:

- stijging tarief met 4%;
- de verwachte hoeveelheid waterverbruik;
- een areaaluitbreiding;
- de inkomstenderving van kwijschelding (€ 125.000).

Het tariefvoorstel rioolheffing 2024 wordt als volgt:

Tarief 2024		
Bedrag per kubieke meter waterverbruik	€ 2,68 per m3	(was € 2,58)

De totale opbrengst rioolheffing wordt voor 2024 geraamd op € 4.840.000 (was € 4.659.000).

Bedragen x € 1.000

Rioolheffing		
Directe kosten taakveld		
Kosten	-4.282	
Onttrekking voorziening riolering (artikel 44 lid 2 BBV)	112	
Inkomsten	15	
Netto directe kosten		-4.155
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-193	
BTW	-492	
Toe te rekenen kosten		-685
Totale netto kosten		-4.840
Opbrengst belastingen	4.840	
Totale opbrengsten		4.840
Dekking		100%

Hondenbelasting

De hondenbelasting wordt conform motie 6 bij de programmabegroting 2023 in 3 jaar afgebouwd. Het tariefvoorstel hondenbelasting voor 2024 wordt als volgt:

Tarief 2024		
Eerste hond	€ 46,58	(was € 69,88)
Tweede en volgende hond	€ 66,90	(was € 100,35)
Kennel	€ 151,02	(was € 226,64)

De totale opbrengst hondenbelasting wordt voor het jaar 2024 geraamd op € 180.000 (was € 272.000).

Toeristenbelasting

In de gemeente Montferland wordt toeristenbelasting geheven voor het houden van verblijf met overnachten in o.a. recreatiebungalows in bungalowparken / op campings, tegen een vergoeding in welke vorm dan ook, door personen die niet in het persoonsregister van de gemeente zijn opgenomen.

Het tariefvoorstel toeristenbelasting 2024 wordt als volgt:

Tarief 2024		
Bedrag per overnachting	€ 1,25	€ 1,25 (2023)

De totale opbrengst wordt geraamd op € 375.000 (was € 342.500).

Reclamebelasting

Voor het centrum Didam is vanaf 2014 een reclamebelasting ingesteld. Alle ondernemers die een reclame uiting hebben worden in de heffing betrokken. Dit zijn ongeveer 110 belastingplichtigen. Per ondernemer wordt een bedrag van € 460,00 (was € 443,00) in rekening gebracht. Het bedrag gaat minus de kosten naar Stichting Ondernemersfonds Gastvrij Didam.

Rechten en leges

Titel	Hfdst.	Hfdst. Omsch.	Kosten	Opbrengsten	Saldo	Kosten-dekkendheid
-------	--------	---------------	--------	-------------	-------	--------------------

1 Algemene dienstverlening						
	1	Burgerlijke stand	55	-55	0	
	2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	984	-614	370	
	3	Rijbewijzen	244	-140	104	
	4	Verstrekingen in het kader van de uit basisregistratie persoonsgegevens	14	-13	1	
	7	Overige publiekszaken	24	-11	13	
	8	Gemeentearchief	4	-1	3	
	9	Bijzondere wetten	76	-39	37	
	10	Diversen	0	0	0	
Totaal 1 Algemene dienstverlening			1.401	-873	528	62%
2 Dienstverlening vallend onder Wabo						
	3	Omgevingsvergunning	987	-1.181	-194	
	11	Overige tarieven	195	-93	103	
		In deze titel niet benoemde beschikking	2	-1	1	
Totaal 2 Dienstverlening vallend onder Wabo			1.184	-1.275	-90	108%
3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn						
	1	Horeca	5	-1	3	
	3	Winkeltijdenwet	2	0	2	
	4	Organiseren evenement of markt	286	-7	279	
Totaal 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			293	-8	284	3%
Eindtotaal			2.878	-2.156	721	75%

Marktgelden

In het gebiedsdeel Bergh kennen we een wekelijkse markt. In Didam heeft de gemeente geen bemoeienis met de wekelijkse markt. In Didam worden uitsluitend leges geheven voor de jaarmarkt. De opbrengst marktgelden wordt voor 2024 geraamd op € 29.000 (was € 29.000). De stijging van de lasten ten opzichte van 2023 betreft een hogere toerekening van interne uren.

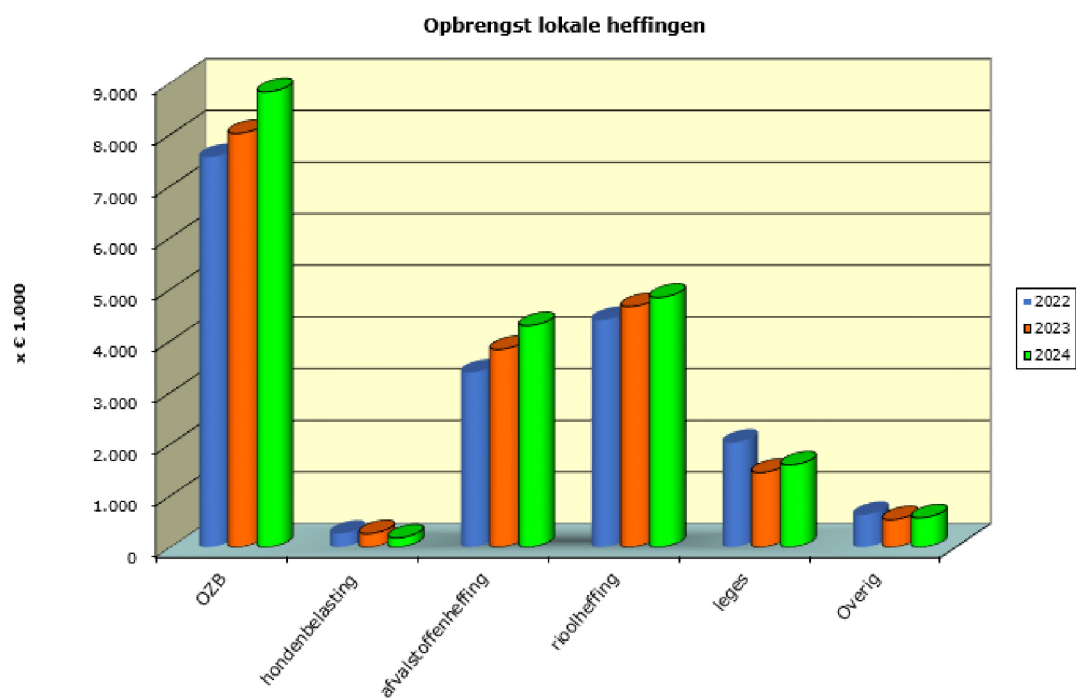
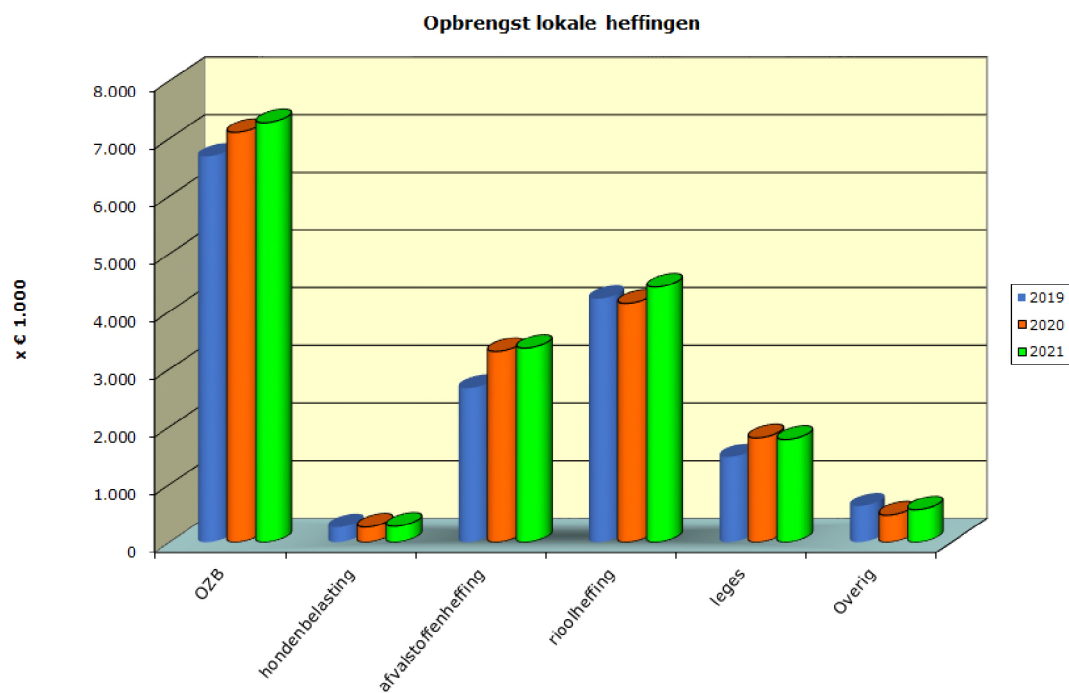
		Bedragen x € 1.000
Kosten taakveld		
Kosten	-40	
Inkomsten	N.v.t.	
Totale kosten		- 40
Opbrengst marktgelden	29	
Overige opbrengsten	N.v.t.	
Totale opbrengsten		29
Dekking		72%

Rechten begraafplaats

De kostendekking rechten begraafplaats bedraagt 71%. De afnemende kostendekkendheid (in 2023: 87%) is een gevolg van het vast zetten van de tarieven.

		Bedragen x € 1.000
Kosten taakveld		
Kosten	- 170	
Inkomsten	N.v.t.	
Totale kosten		- 170
Opbrengst begraafrechten	121	
Totale opbrengsten		121
Dekking		71%

Opbrengst lokale heffingen

Belastingen, rechten en leges

	Rekening 2022	Raming 2023 (na wijz.)	Raming 2024
a. Belastingen			
onroerende zaakbelastingen	7.556	8.017	8.822
hondenbelasting	263	272	180
overige gemeentelijke belasting	462	385	417
totaal belastingen	8.281	8.674	9.419
b. rechten en leges			

afvalstoffenheffing	3.385	3.831	4.292
rioolheffing	4.402	4.659	4.840
rechten begraafplaats	137	124	124
marktgeden	27	29	29
leges	2.023	1.898	2.157
totaal rechten en leges	9.974	10.541	11.442

Kwijtscheldingsbeleid

Voor het jaar 2024 wordt wederom voorgesteld om uit te gaan van het Rijksbeleid, inclusief een kwijtscheldingsnorm van 100% van het sociaal minimum. Kwijtschelding van hondenbelasting is eveneens uitgesloten omdat het een keuzevrijheid van de bewoner(s) is om een hond aan te schaffen. Ook de Diftar (ledigingen) is voor kwijtschelding uitgesloten.

De inwoners van de gemeente Montferland met een periodieke uitkering op grond van de participatiewet krijgen tegelijk met de aanslag 2024 een brief waarin vermeld staat dat zij de aanslag niet hoeven te betalen maar dat zij kwijtschelding krijgen. Daarnaast krijgen de inwoners met een A.O.W., W.I.A. of A.N.W.- uitkering, die voorheen al in aanmerking kwamen voor kwijtschelding, eveneens automatisch kwijtschelding.

Paragraaf H. Transitie Sociaal Domein

Inleiding

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de participatiewet. Dit betrof destijds in 2015 een taakuitbreiding en de verantwoordelijkheid voor de begeleiding en ondersteuning van nieuwe doelgroepen en de daarbij horende financiële verplichtingen. Deze taken zijn gepaard gegaan met in de tijd oplopende hervormingsopgaven. Uit het budget Sociaal Domein moet de gemeente de volgende uitgaven bekostigen:

- Re-integratie/participatie (onder andere burgers met een uitkering, en werknemers met een Wsw-verband);
- Wmo 2015 (onder andere integrale begeleiding);
- Jeugdwet (lokaal, boven-regionaal en landelijke ondersteuning).

Sociaal Domein 2020-2024

Wettelijk gezien liggen de taken, verantwoordelijkheden en het rijksbudget voor gemeenten veelal vast. De verwachtingen ten aanzien van de mogelijkheden binnen het Sociaal Domein zijn vaak hooggespannen, terwijl de beleidsvrijheid van de gemeente beperkt is. De dienstverlening aan onze inwoners in de vorm van maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugd is bijvoorbeeld wettelijk gegarandeerd (opendeinde regelingen). De kwaliteit van de uitvoering is belangrijk, evenals de monitoring van de uitgaven. In 2023 zijn hierin nieuwe stappen gezet via continue metingen bij de cliënten jeugdhulp en Wmo. De doelgroep van het Sociaal Domein betreft een deels kwetsbare groep inwoners die qua aantal groeiende is. Dit is deels logisch als gevolg van de stevige vergrijzing die in Montferland de komende jaren gaande is. Aanvullend is ook te merken dat de Coronaperiode, de onzekerheid rondom financiën (energiearmoede) en maatschappelijke onrust (oorlog Oekraïne en disbalans woningmarkt) invloed heeft op de hulpvraag van onze (jonge) inwoners.

De gemeente Montferland heeft de koers voor de komende jaren vastgelegd in het Verbindend Kader Sociaal Domein 2020-2024. We houden rekening met een aantal randvoorwaarden waarvan de wettelijke verplichtingen de belangrijkste zijn. In het najaar 2023 wordt de eerste aanzet gegeven voor de nieuwe nota Sociaal Domein, waaraan naast de jeugdwet en de Wmo ook de thema's preventie, Beschermd Wonen/ Maatschappelijke Opvang en de Participatiewet worden toegevoegd om één integraal stuk te verkrijgen.

De missie is een sociale inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen. In de visie op het Sociaal Domein zijn samenwerking en preventie belangrijke thema's.

De samenwerking is zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie met de vele verenigingen en ketenpartners. Er wordt zo op een krachtige en samenhangende manier uitvoering

gegeven aan de gemeentelijke visie;

Preventie en voorliggend veld zijn speerpunten in het beleid. Met de kanttekening dat de doelgroep van de Wmo en de Jeugdwet niet eenduidig is, maar zeer divers, en dat van generieke preventie dus geen sprake kan zijn. We willen de sociale basis op orde hebben en waar mogelijk versterken. Een positieve houding is hierbij van belang: kijken naar wat iemand wel kan. We vertrouwen op het vermogen van iemand om zich aan te passen en de eigen regie te voeren. Waar dit niet meer gaat, moet gemeentelijk aanbod zijn om in de hulpvraag te voorzien.

Voor de monitoring van het Verbindend Kader Sociaal Domein gaan we uit van tellen en vertellen. Hierbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande rapportages. Daarbij zijn we per 2023 overgestapt naar continu meting (3 metingen, in plaats van jaarlijks eenmalig achteraf) voor de uitvraag aan de inwoners die Jeugdhulp ontvangen en Wmo. Hierdoor zal een accurater beeld ontstaan over de ervaringen van onze inwoners.

Paragraaf I. Wet open overheid (Woo)

Inleiding

De Woo is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) en is in werking getreden per 1 mei 2022. De Woo stelt het actief openbaar maken van informatie aan de burger centraal. De Woo bevat nieuwe verplichtingen die twee hoofdonderwerpen betreffen: het actief openbaar maken van documenten in 11 informatiecategorieën en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Als informatie niet (goed) wordt bewaard en gearhiveerd, kan deze informatie niet openbaar worden gemaakt. De overheid kan dan minder goed worden gecontroleerd door burgers en journalisten.

Passieve openbaarmaking

Burgers, bedrijven en instellingen kunnen via onze website een Woo-verzoek indienen. Er is een proces in ons zaakstelsel ingericht, om zo grip te houden op de wettelijke behandeltermijn van vier weken.

Actieve openbaarmaking

Informatie uit de 11 informatiecategorieën wordt deels al openbaar gemaakt, bijvoorbeeld de raadsstukken. Als voorbereiding op het openbaar maken van andere categorieën zijn voorbereidingen getroffen in de gemeentelijke infrastructuur. De twee voornaamste componenten zijn: de aansluiting op PLOOI en de invoering van DataMask. PLOOI is het Platform Open Overheidsinformatie, waarop alle documenten gepubliceerd moeten worden. DataMask is de applicatie waarmee documenten geautomatiseerd geanonimiseerd kunnen worden. DataMask is inmiddels geïntegreerd in het centrale document beheersysteem. De koppeling tussen het document beheersysteem en PLOOI is stop gezet, omdat de minister heeft besloten om de ontwikkeling van het huidige platform stop te zetten en eerst te investeren in een eenvoudiger variant.

Informatiehuishouding op orde

Op basis van een uitgevoerde 0-meting op de informatiehuishouding, is een planning gemaakt voor verbeterstappen. Dat is o.a. tijdig vernietigen van informatie, conform archiefwet en AVG. De achterstand in de archivering van bouwvergunningen wordt projectmatig weggewerkt.

3. Samenvatting voorstellen en vaststellingsbesluit

3. Samenvatting voorstellen en vaststellingsbesluit

De gemeenteraad van de gemeente Montferland;

Besluit:

1. De Programmabegroting 2024 – 2027 overeenkomstig het u aangeboden ontwerp vast te stellen voor wat betreft de jaarschijf 2024 en hiermee het college te autoriseren voor de baten en lasten 2024 conform het overzicht in bijlage 4.6.

Met het vaststellen hiervan wordt tevens ingestemd met:

2. De financiële vertaling van het Nieuw beleid 2024 – 2027 zoals opgenomen in hoofdstuk 1.2 Financiële uitkomsten, 1.2.2 Nieuw beleid, en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde budget voor de jaarschijf 2024 voor een bedrag van € 143.000 ;
3. De financiële vertaling van het Raadsakkoord zoals opgenomen in het overzicht in bijlage 4.7 en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde budget voor de jaarschijf 2024 voor een bedrag van € 1.519.000;
4. Het overzicht investeringsplan 2024 – 2027 zoals opgenomen in het overzicht genoemd in bijlage 4.1 en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde krediet voor de jaarschijf 2024 voor een bedrag van € 2.570.000;
5. Het overzicht vervangingsinvesteringen 2024 – 2027 zoals opgenomen in het overzicht genoemd in bijlage 4.2 en het beschikbaar stellen van het daarvoor benodigde krediet voor de jaarschijf 2024 voor een bedrag van € 4.304.000;
6. De Programmabegroting 2024 - 2027 voor de jaren 2025 t/m 2027 voor kennisgeving aan te nemen en te gebruiken als basis voor het toekomstige beleid;
7. Incidentele en structurele meevallers die zich eventueel voordoen in 2024 rechtstreeks toe te voegen aan de Algemene reserve.

's-Heerenberg, 2 november 2023

De gemeenteraad van de gemeente Montferland

de griffier

de voorzitter

A.A. Meijer MA

H.H. de Vries

4. Bijlagen

4.1 Investeringsplan

Overzicht investeringen

In onderstaande tabel worden de uitbreidingsinvesteringen in meerjarenperspectief weergegeven. De kapitaallasten van de investeringen zijn in het begrotingssaldo verwerkt.

(bedrag x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027
Herinrichting openbare ruimte dorpskern Azewijn	2.500			
Herinrichting openbare ruimte dorpskernen Loil, Stokkum en Nieuw-Dijk		1.200		
Herinrichting Zeddamseweg incl. wegen direct grenzend aan IKC		2.000		
Aanschaf ANWB bewegwijzeringsborden	70			
Totaal	2.570	3.200		

4.2 (Vervangings)investeringen

Omschrijving	2024	2025	2026	2027	Techn. levensduur
Gemeentelijk Riolerings Plan					
<i>Verbeteringen</i>					
Wateroverlast, klimaatadaptatie	120	50	50	50	30
Afkoppelen, ombouwen vgs	50	20			60
Afkoppelen, blauwe aders en meeliften	1.000	1.400	1.000	1.000	60
Aanpassen retentie Matjeskolk	25				15
<i>Vervangingen</i>					
Renovatie (mini)gemalen en IBA's	279	279	279	279	15
Rioolvervanging en -relining	1.200	850	850	850	60
Totaal investeringen GRP 2024-2027	2.674	2.599	2.179	2.179	
Overige investeringen					
Aanschaf computerapparatuur raad/college			35		4
vervangingen straatmateriaal	600	600	600	600	20
John Deere trekker 6230 2012	100				12
John Deere trekker 5080 GF 2012	80				12
Iveco Daily V-643-JG 2017		78			8
Iveco Daily V-833-JF 2017		74			8
Heatweed onkruidmachine		15			8
Peugeot Partner				50	10
Mc Connel Maaiarm			25		8
Plotter/scanner Openbare Werken		25			5
Vervanging I-Phones 2023	145			145	3
Vervanging I-pads 2023	48			48	3

Back up server		45			5
Aanschaf 300 laptops 2022				234	5
Dockingstations				33	5
Netwerkserver				200	4
Switches 2023	60				10
Programmatuur Geo informatiesysteem		80			5
Programmatuur financieel systeem		220			5
Programmatuur website/intranet		75			5
Document-en recordmanagementsysteem			75		4
Programmatuur midoffice	100				5
Aanschaf landmeetkundige GPS	25				5
Totaal overige (vervangings)investeringen	1.158	1.212	735	1.310	
Totaal	3.832	3.811	2.914	3.489	

Openbare ruimte Centrumplan Didam	2024	2025	2026	2027	Techn. levensduur
1. Pittelderstraat					20
2. Oranje-erf					20
3. Spoorstraat					20
4. Parkeerplaats kerk					20
5. Centrale plein (Lieve Vrouweplein)					20
6. Wilhelminastraat					20
7. Hoofdstraat/Schoolstraat					20
8. Raadhuisstraat	234				20
9. Stationslocatie					20
10. Supermarktlocatie	97	586			20
Subtotaal	331	586			
Riolering Centrumplan Didam					
2. Oranje-erf					60
3. Spoorstraat					60
4. Parkeerplaats kerk					60
5. Centrale plein (Lieve Vrouweplein)					60
6. Wilhelminastraat					60
7. Hoofdstraat/Schoolstraat					60
8. Raadhuisstraat	138				60
10. Supermarktlocatie	3	18			60
11. Groene parkeerplaats supermarktlocatie		346			60
Subtotaal	141	364			
Totaal Centrumplan	472	950			

4.3 Reserves en voorzieningen

4.3.1 Reserves

Bedragen x € 1.000

Reserve	Saldo per 01-01-2024	Rente toevoeging	overige vermeer- deringen	vermin- deringen	Saldo per 31-12-2024	Saldo per 31-12-2025	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027
Algemene reserves								
Algemene Reserve*	11.147			-320	10.827	10.777	10.777	10.777
Verkoop aandelen NUON	15.337				15.337	15.337	15.337	15.337
Grondexploitatie	3.392			-357	3.035	2.678	2.620	2.563
Totaal Algemene reserves	29.876			-677	29.199	28.791	28.734	28.677
Bestemmingsreserves								
<i>Bestedingsfunctie</i>								
Klimaatmiddelen	414			-153	261	108	108	108
Reserve Corona	203			-45	158	158	158	158
<i>Dekkingsreserve kapitaallasten</i>								
Onderwijshuisvesting	2.971	104	2.851	-1.629	4.297	5.923	5.862	5.821
Kap.lasten Sportcompl. Montferland (SCM)	512	9		-127	394	273	150	25
Centrumplan Didam	940	24		-50	913	886	859	830
Zwemsportvoorziening Didam	1.530	38			1.568	1.607	1.645	1.683
<i>Egalisatiefunctie</i>								
Kwaliteitsimpuls gem.organisatie	800				800	800	800	800
Decentralisaties Sociaal Domein	6.282		3.170	-2.897	6.555	5.399	2.581	854
Onderhoud riolering en rioolrenovaties	738				738	738	347	347
Kunstgrasvelden	350		50		400	0	0	0
Speellocaties	200				200	200	200	200
Openbaar groen	287				287	287	287	287
Reserve Oekraïne	3.154			-96	3.057	3.057	3.057	3.057
Totaal bestemmingsreserves	18.381	174	6.071	-4.998	19.628	19.436	16.054	14.172
Eindtotaal	48.256	174	6.071	-5.675	48.827	48.227	44.788	42.848

4.3.2 Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Programma	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2. Wonen				
<i>Lasten</i>				
• Toevoeging rente Centrumplan Didam	-24	-23	-22	-22
<i>Baten</i>				
• Onttrekking reserve grondexploitatie (advieskosten voorbereiding bouwgrondexploitatie)	23	23	23	23
• Onttrekking reserve grondexploitatie (rente ruilgronden)	35	35	35	35
• Onttrekking aan de reserve centrumplan Didam (deel kapitaallasten centrumplan)	50	50	50	50
5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl				
<i>Lasten</i>				
• Toevoeging rente Sportcomplex Montferland	-9	-7	-5	-3
• Toevoeging rente Zwemsportvoorziening Didam	-38	-38	-38	-38
<i>Baten</i>				
• Onttrekking reserve kapitaallasten Sport Complex Montferland (dekking kapitaallasten SCM)	127	127	127	127
6. Jeugd, onderwijs en cultuur				
<i>Lasten</i>				
• Toevoeging aan reserve onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting)	-1.326	-741	61	41
• Onttrekking reserve onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting).				
Totaal (saldo toevoegingen en onttrekkingen)	-1.162	-575	230	213

4.3.3 Voorzieningen

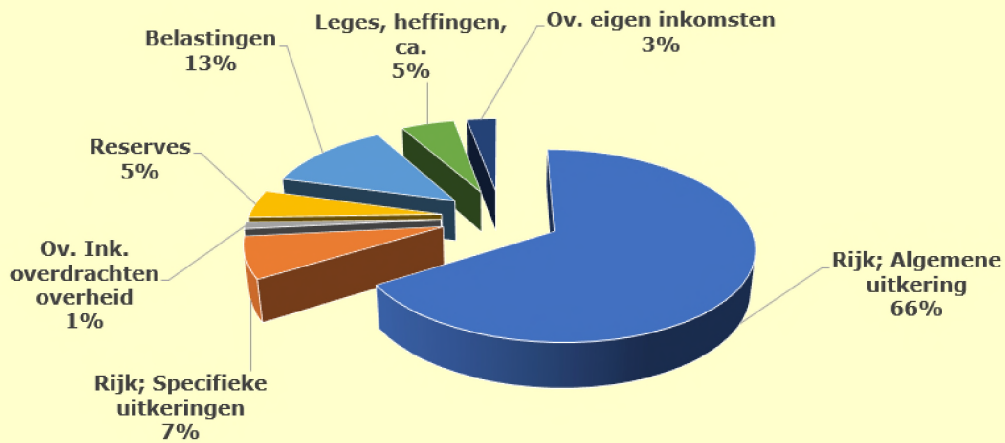
7.364 Bedragen x € 1.000

Naam voorziening	Saldo per 01-01-2024	Vermeer- deringen	Verminderen	Saldo per 31-12-2024	Saldo per 31-12-2025	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027
<i>Risicovoorziening</i>							
Verplichtingen personeel	422	41		463	504	545	586
Verplichtingen wethouders	3.031	115	-153	2.993	2.955	2.918	2.880
Voorziening verlofsparen	25			25	25	25	25
Totaal Risicovoorzieningen	3.478	156	-153	3.481	3.484	3.488	3.491
<i>Egalisatievoorzieningen</i>							
Groot onderhoud sportcomplex	444	85		529	613	698	783
Openbare ruimte	877	918	-823	972	1.075	1.155	1.236
Onderhoud gebouwen en accommodaties	1.857	349	-628	1.578	1.689	2.023	2.356
Riolering (art. 44 lid 2)	310	0	-112	198	0	0	0
Totaal Egalisatievoorzieningen	3.489	1.352	-1.563	3.277	3.377	3.876	4.376
<i>Bijdrage aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven</i>							
Riolering (vervangingsinvesteringen) (art.44 lid 1)	0	1.296	-1.296	0	0	0	0
Totaal riolering (art 44 lid 1)	0	1.296	-1.296	0	0	0	0
Eindtotaal	6.966	2.804	-3.013	6.758	6.861	7.364	7.867

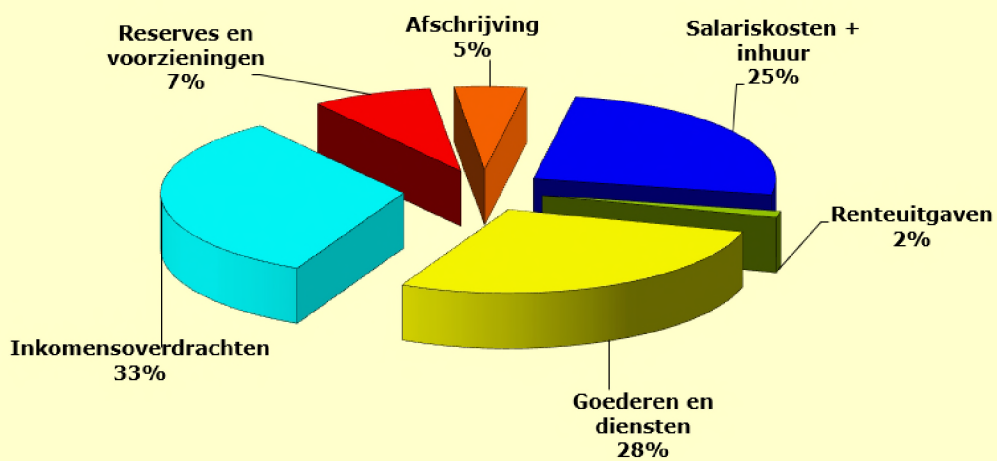
4.4 Financiële gegevens

Begrote inkomsten en uitgaven

Verdeling inkomsten 2024

Verdeling uitgaven 2024

(Geprognosticeerde) balans 2022-2027

Prognose meerjaren balans	Realisatie			Begroting		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
ACTIVA						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa						
a. Kosten verbonden aan sluiten geldlening en saldo agio/disagio						
b. Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief						
c. bijdr. aan activa in eigendom van derden	248	1998	149	999	90	82
Materiële vaste activa						
a. gronden en terreinen	19.863	19.863	19.863	19.863	19.863	19.863
b. investeringen met economisch nut	82.678	84.274	99.238	97.854	95.326	93.126
c. Investerings met maatschappelijk nut	13.305	16.447	21.208	24.303	24.411	23.750
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekking aan:	0	0	0	0	0	0
a. deelnemingen	147	147	147	447	447	447
b. gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0	0	0
Leningen aan:	0	0	0	0	0	0
a. woningbouwcorporaties	1.703	1.455	1.194	933	659	557
b. Leningen aan deelnemingen	2.154	2.154	2.154	2.154	2.154	2.154
Overige langlopende leningen u/g	6.198	7.197	7.395	7.594	8.693	8.692

Totaal vaste activa	126.295	131.735	151.351	153.247	151.642	148.669
Vlottende activa						
Voorraden						
a. gronden in exploitatie	-603	593	482	0	0	0
b. overige voorraden	6	5	5	5	5	5
Uitzettingen korter dan 1 jaar	9.519	9.519	9.519	9.519	9.519	9.519
Liquide middelen	392	217	217	217	217	217
Overlopende activa	3.830	3.830	3.830	3.830	3.830	3.830
Totaal vlottende activa	12.859	14.054	13.942	13.460	13.460	13.460
Totaal activa	139.154	145.788	165.293	166.707	165.102	162.129
Prognose meerjaren balans	Realisatie	-		Begroting		
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
PASSIVA						
Vaste passiva						
Reserves						
a. algemene reserve	28.027	29.876	29.199	28.791	28.734	28.677
b. bestemmingsreserves	12.899	18.381	19.628	19.436	16.054	14.172
c. gerealiseerd resultaat	10.826	-308	1.477	5.383	442	-50

Voorzieningen						
a. Verplichtingen, verliezen en risico's	3.552	3.478	3.481	3.484	3.488	3.491
b. onderhoudsegalisatievoorziening	2.940	3.179	3.079	3.377	3.876	4.376
c. toekomstige vervangingen	0	0	0	0	0	0
d. van derden verkregen middelen met specifieke besteding	911	310	198	0	0	0
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer						
a. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen						
b. binnenlandse banken en overige financiële instellingen (bestaand)	63.472	56.718	49.956	43.185	37.093	31.072
binnenlandse banken en overige financiële instellingen (nw. leningen)	0	10.000	35.000	43.000	55.000	58.500
c. door derden bekleemde middelen	9	9	9	9	9	9
Totaal vaste passiva	122.637	121.643	142.026	146.665	144.696	140.246
Vlottende passiva						
Nettoschulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	5.384	11.145	10.267	7.042	7.407	8.882
Overlopende passiva	11.133	13.000	13.000	13.000	13.000	13.000
Totaal vlottende passiva	16.517	24.145	23.267	20.042	20.407	21.882
Totaal passiva	139.154	145.788	165.293	166.707	165.102	162.129

EMU-overzicht

Aansluitend is het ook verplicht om met ingang van 2017 een overzicht in de begroting op te nemen over de verwachte ontwikkelingen in het EMU-saldo van de gemeente. Hiervoor is een model beschikbaar vanuit het CBS. Dit model is hier gevolgd.

bedragen x € 1.000

		2023	2024	2025	2026	2027
	Omschrijving	Volgens gewijzigde begroting 2023	Volgens begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-680	4.596	6.860	-1716	-386
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.850	5.403	5.898	6.685	6.463
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	-721	-1.486	60	503	-611
4	Bruto investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	10.289	25.019	7.793	5.081	3.489
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie					
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:					
7	Aankoop van grond en uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., alleen transacties met derden niet op de exploitatie verantwoord	950	418	0	0	0
8	Baten bouwgrondexploitatie:	2.526	2.082	0	0	0
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties	2.986	3.013	3.158	2.977	2.818
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht					
11	Verkoop van effecten:					
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)					
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?					
Berekend EMU-saldo		-8.251	-17.854	1.867	-2.586	-841

Renteschema Begroting

(Bedragen x € 1.000)

Renteschema		2023	2024	2025	2026	2027
-------------	--	------	------	------	------	------

a. De externe rentelasten over korte en lange financiering	+/+		1.436		1.377		1.319		1.355		1.355
b. De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-/-		10		10		10		10		10
Saldo externe rentelasten en rentebaten			1.426		1.367		1.309		1.345		1.345
c1. Doorberekende rente aan de grondexploitatie	-/-	-128		-128		-128		-128		-128	
c2. Doorberekende rente van projectfinanciering taakvelden	-/-	0		0		0		0		0	
c3. Rentebaat van doorverstrekte specifieke leningen	-/-	120		120		120		120		120	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			248		248		248		248		248
d1. Rente over eigen vermogen	+/+	0		0		0		0		0	
d2. Rente over voorzieningen	+/+	0		0		0		0		0	
Aan taakvelden toe te rekenen interne rente			0		0		0		0		0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			1.178		1.119		1.060		1.097		1.097
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	-/-		1.784		1.804		2.352		2.085		1.869
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury			606		685		1.292		988		772

4.5 Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft een specificatie van de incidentele baten en lasten . Dit overzicht is voorgeschreven in de BBV en geeft inzicht in hoeverre ons begrotingsbeeld wordt beïnvloed door incidentele ontwikkelingen. Na invulling van het overzicht kan het structurele begrotingssaldo worden bepaald. Dit saldo treft u in de volgende tabel aan.

(Bedragen x €1.000)

Programma	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1. Relatie inwoners en bestuur				
Motie 5.3.2 Kadernota 2024 Ondersteunen Dorpshuizen Montferland	-50			
2. Wonen				
<i>Baten</i>				
Opbrengst koop-/samenwerkingsovereenkomst voormalige gemeentehuis-locatie Didam eo		1.385		
3. Beheer Leefomgeving				
<i>Lasten</i>				
Energie besparen door te ontzorgen (uitvoering motie M13 begroting 2022)	-50	-50		
Dekkingstekort riolering			-391	
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de Algemene Reserve (uitvoering motie Energie besparen door te ontzorgen)	50	50		
Onttrekking aan de reserve Onderhoud riolering en rioolrenovaties (dekkingstekort riolering)			391	
Verkoop groenstroken	15	15	15	15
4. Economie en toerisme				
<i>Lasten</i>				
Kwaliteitsimpuls woningbouw en bedrijfsterreinen (Motie M6 bij Kadernota 2022)	-300	-300		
Amendement Kadernota 2024 5.2.1 R&T economisch speerpunt in Montferland	-190			
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve grondexploitatie kwaliteitsimpuls woningbouw en bedrijfsterreinen	300	300		
5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl				
<i>Lasten</i>				
Bijdragen aan DVC en Loil, ter vervanging van 3 niet gemeentelijke sportvelden		-400		
Toevoeging aan de reserve kunstgrasvelden	-50			
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve kunstgrasvelden voor de bijdragen aan DVC en Loil		400		
6. Jeugd, Onderwijs & Cultuur				

Programma	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
<i>Lasten</i>				
Aanvullende lasten sociaal domein	-1.572	-1.156	-2.818	-1.727
Toevoeging aan reserve onderwijshuisvesting		-884		
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve Sociaal domein	2.242	1.156	2.818	1.727
7. Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid				
<i>Lasten</i>				
Aanvullende lasten sociaal domein	-425			
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve Sociaal domein	655			
40. Algemene dekkingsmiddelen				
<i>Lasten</i>				
Diverse uitgaven in het kader van het Corona herstelplan	-45			
<i>Baten</i>				
Onttrekking aan de reserve Corona	45			
50. Overhead en ondersteuning				
<i>Lasten</i>				
Maatschappelijke ondersteuning Oekraïners	-96			
Restant uitgaven voor ICT beveiligingsplan	-30			
Aanvullende capaciteit voor klimaat en duurzaamheid	-153	-153		
<i>Baten</i>				
Onttrekking reserve Oekraïne voor maatschappelijke ondersteuning	96			
Onttrekking Algemene Reserve voor restant uitgaven ICT beveiligingsplan	30			
Onttrekking reserve Klimaatmiddelen i.v.m. aanvullende capaciteit	153	153		
Onttrekking aan de Algemene Reserve i.v.m. extra capaciteit handhaving	240			
Totaal	865	516	15	15

Het saldo van incidentele lasten en baten fluctueert jaarlijks sterk. Incidentele lasten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo negatief.

Het positieve saldo in 2024 wordt vooral bepaald door de eenmalige bijdrage van € 900.000 uit de reserve Sociale Domein voor de tariefverhoging Lump sum . Het positieve saldo in 2025 bestaat uit de verwachte opbrengst uit de koop-/samenwerkingsovereenkomst van de voormalige gemeentehuislocatie Didam en omgeving minus de eenmalige toevoeging aan de reserve onderwijshuisvesting (vrijval kapitaallasten).

(Bedragen x €1.000)

Presentatie van het structurele begrotingssaldo	2024	2025	2026	2027
Saldo baten en lasten	2.506	5.146	-2.634	-1.541
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	--825	442	3.281	1.796
Begrotingssaldo na bestemming	1.682	5.588	647	255
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	-865	-516	-15	-15
Structureel begrotingssaldo	817	5.072	632	240

Geconcludeerd kan worden dat het structurele begrotingssaldo alle jaren positief is. Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de inleiding van deze begroting.

Toelichting

De BBV stelt dat reservemutaties in principe incidenteel van aard zijn. Als uitzondering worden bestemmingsreserves ter dekking van kapitaallasten genoemd die structureel van aard kunnen zijn. Daarom zijn alle incidentele reservemutaties opgenomen in het overzicht van incidentele baten en lasten, ook wanneer reservemutaties per saldo geen invloed hebben op het begrotingssaldo.

Programma 1 Relatie inwoners en bestuur

Bij de vaststelling van de Kadernota 2024 is besloten om een bedrag van € 50.000 beschikbaar te stellen voor de ondersteuning van dorpshuizen met als dekking een onttrekking aan de Algemene Reserve.

Programma 2 Wonen

De advieskosten voorbereiding bouwgrondexploitatie en de ruilkosten ruilgronden: deze bedragen respectievelijk € 22.000 en € 35.000 en worden onttrokken aan de reserve grondexploitatie.

Opbrengst koop-/samenwerkingsovereenkomst voormalige gemeentehuislocatie e.o.: verwacht wordt een eenmalige opbrengst in 2025. Na de gerechtelijke uitspraak van februari 2023 gaan wordt er voorshands vanuit gegaan dat de incidentele baat in 2025 worden gerealiseerd.

Programma 3 Beheer leefomgeving

Bij de behandeling van de begroting 2022 is de motie Energie besparen door te ontzorgen aangenomen. De lasten van € 50.000 per jaar tot en met 2025 worden onttrokken aan de Algemene Reserve.

In 2021 is het GWRP vastgesteld. De hieruit voortvloeiende tekort worden verrekend met de voorziening riolering (artikel 44 lid 2 BBV) en deels ook met de reserve onderhoud riolering en rioolrenovaties. De te verrekenen bedragen met deze reserve bedragen € 164.000 in 2025 en € 662.000 in 2026.

Verkoop groenstroken: een bezit kun je maar één keer verkopen, daarom valt deze post onder de incidentele baten. De jaarlijkse raming bedraagt € 15.000.

Programma 4 Economie en toerisme

Bij de vaststelling van de Kadernota 2024 is besloten om een bedrag van € 190.000 beschikbaar te stellen voor het speerpunt Recreatie en toerisme met als dekking een onttrekking aan de Algemene Reserve.

Bij de vaststelling van de begroting 2022 is besloten voor de periode 2022 tot en met 2025 jaarlijks € 300.000 beschikbaar te stellen voor een kwaliteitsimpuls Woningbouw en bedrijfsterreinen. Deze bedragen worden gedekt door een onttrekking aan de reserve grondexploitatie.

5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl

Bijdragen voor vervanging van 3 niet-gemeentelijke sportvelden (2 DVC en 1 SV Loil). Eenmalig een bijdrage van € 200.000 voor DVC en € 200.000 voor SV Loil in 2025. Daarna is vervanging sportvelden voor rekening van de sportverenigingen zelf. De bijdrage wordt gedekt via een onttrekking aan de reserve kunstgrasvelden. Tot en met 2024 wordt jaarlijks € 50.000 aan deze reserve toegevoegd zodat in 2025 de stand van € 400.000 is bereikt.

Programma 6 Jeugd, onderwijs & cultuur

De aanvullende lasten voor het sociaaldomein ten opzichte van de begroting 2023 (jaarschijven 2024 en volgende) worden gedekt middels een onttrekking aan de reserve sociaal domein. De aanvullende compensaties vanuit de algemene uitkering uit het gemeentefonds worden toegevoegd aan deze reserve. Voor de tariefverhoging Lump sum is in 2024 eenmalig € 670.000 uit de reserve onttrokken.

Bij de vaststelling van de Kadernota 2024 is besloten om de vrijval van de kapitaallasten van het IKC (Integraal Kind Centrum) in 2025 incidenteel toe te voegen aan de reserve onderwijshuisvesting. Dit betreft een bedrag van € 884.000.

Programma 7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

De aanvullende lasten voor het sociaaldomein ten opzichte van de begroting 2023 (jaarschijven 2024 en volgende) worden gedekt middels een onttrekking aan de reserve sociaal domein. De aanvullende compensaties vanuit de algemene uitkering uit het gemeentefonds worden toegevoegd aan deze reserve. Voor de tariefverhoging Lump sum is in 2024 eenmalig € 230.000 uit de reserve onttrokken.

Programma 40 Algemene dekkingsmiddelen

Het vastgestelde Corona herstelplan (inclusief de update) loopt tot en met 2024. De uitgaven worden onttrokken aan de reserve Corona.

Programma 50 Overhead en ondersteuning

De dekking van de lasten voor maatschappelijke ondersteuning voor Oekraïners van € 96.000 vindt plaats middels een onttrekking aan de bestemmingsreserve.

In 2020 is het ICT beveiligingsplan vastgesteld. De incidentele lasten worden gedekt middels een onttrekking aan de Algemene Reserve. In 2024 resteren de laatste uitgaven voor Clearpass voor een bedrag van € 30.000.

Aanvullende lasten in verband met tijdelijke formatie-uitbreiding voor het taakveld klimaat en duurzaamheid worden onttrokken aan de bestemmingsreserve voor klimaatmiddelen.

De aanvullende lasten in verband met extra capaciteit handhaving van € 240.000 in 2024 worden onttrokken aan de Algemene Reserve.

4.6 Taakvelden IV3

Begrote inkomsten en uitgaven per taakveld

Bedragen x € 1.000

Baten / lasten	Jaarrekening 2022			Raming 2023			Raming 2024			2025	2026	2027
Hoofdtak - taakveld	Baten	Lasten	Saldo totaal	Baten	Lasten	Saldo totaal	Baten	Lasten	Saldo totaal	Saldo totaal	Saldo totaal	Saldo totaal
0 Bestuur en ondersteuning												
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-70.294		-70.294	-69.461	500	-68.961	-75.757		-75.757	-76.354	-69.899	-69.656
Beheer overige gebouwen en gronden	-94	154	60	-32	161	130	-32	161	129	129	129	129
Belastingen overig	-338	122	-216	-345	118	-227	-263	115	-147	-50	33	33
Bestuur	-629	3.357	2.728		2.389	2.389		2.873	2.873	2.588	2.599	2.608
Burgerzaken	-686	1.435	749	-609	1.386	778	-871	1.630	758	742	763	796
Mutaties reserves	-11.601	11.204	-397	-10.490	17.843	7.352	-5.750	6.245	495	-771	-3.610	-2.125
Overhead	-735	10.615	9.880	-633	15.645	15.012	-624	14.305	13.681	13.339	12.718	12.476
Overige baten en lasten	-29	633	604		511	511		10	10	10	10	10
OZB niet-woningen	-2.388	126	-2.262	-2.736	108	-2.628	-2.959	109	-2.850	-2.850	-2.850	-2.850
OZB woningen	-5.168	267	-4.901	-5.281	324	-4.957	-5.863	304	-5.559	-5.559	-5.542	-5.542
Treasury	-2.274	1.450	-824	-2.127	1.566	-560	-2.156	1.714	-441	-1.044	-735	-694
Totaal 0 Bestuur en ondersteuning	-94.236	29.363	64.873	-91.713	40.551	51.162	-94.274	27.468	66.807	69.820	66.384	64.815
1 Veiligheid												
Crisisbeheersing en brandweer		2.188	2.188		2.375	2.375		2.490	2.490	2.492	2.615	2.699
Openbare orde en veiligheid	-16	768	752	-16	852	836	-11	1.110	1.098	1.087	1.087	1.087
Totaal 1 Veiligheid	-16	2.956	2.940	-16	3.227	3.211	-11	3.600	3.589	3.579	3.702	3.786
2 Vervoer												
Openbaar vervoer												
Verkeer en vervoer	-294	3.993	3.699	-150	4.359	4.208	-71	5.055	4.984	5.360	5.620	5.684

Totaal 2 Vervoer	-294	3.993	3.699	-150	4.359	4.208	-71	5.055	4.984	5.360	5.620	5.684
3 Economie												
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-27	29	2	-29	32	3	-29	40	11	11	11	11
Economische ontwikkeling	-81	223	142	-112	223	111		170	170	170	170	170
Economische promotie	-422	243	-179	-343	665	322	-375	512	137	-74	-74	-74
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-1.443	1.160	-283		30	30						
Totaal 3 Economie	-1.973	1.655	-318	-484	950	466	-404	722	318	108	108	108
4 Onderwijs												
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.225	2.282	1.057	-998	2.213	1.215	-1.119	2.129	1.010	1.016	1.024	1.095
Onderwijshuisvesting	-984	2.523	1.539	-748	2.235	1.487	-707	2.244	1.536	1.761	2.320	2.238
Totaal 4 Onderwijs	-2.209	4.805	2.596	-1.746	4.448	2.702	-1.826	4.373	2.547	2.777	3.344	3.333
5 Sport, cultuur en recreatie												
Cultureel erfgoed	-25	182	157		141	141		157	157	157	157	157
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-15	572	557	-16	561	545	-16	508	492	482	482	482
Media	-89	874	785	-85	911	826	-85	797	712	712	712	712
Musea		165	165		211	211		211	211	211	211	211
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-123	2.866	2.743	-100	3.257	3.157	-58	4.464	4.406	4.406	4.406	3.572
Sportaccommodaties	-973	2.906	1.933	-1.083	3.459	2.375	-999	3.156	2.156	2.645	2.084	2.071
Sportbeleid en activering	-69	710	641	-211	1.144	933	-198	937	738	718	718	718
Totaal 5 Sport, cultuur en recreatie	-1.294	8.275	6.981	-1.495	9.683	8.188	-1.357	10.229	8.873	9.331	8.769	7.922
6 Sociaal domein												
Arbeidsparticipatie	-34	1.747	1.713		2.135	2.135		2.580	2.580	2.580	2.573	2.574
Begeleide participatie		4.424	4.424		4.084	4.084		4.276	4.276	4.133	3.965	3.690
Geëscaleerde zorg 18-		797	797		889	889		904	904	904	904	904
Geëscaleerde zorg 18+		46	46		159	159		109	109	109	109	109

Inkomensregelingen	-6.653	11.544	4.891	-6.852	11.239	4.387	-6.860	10.523	3.664	3.669	3.683	3.698
Maatwerkdienstverlening 18-		9.113	9.113		9.298	9.298		10.126	10.126	10.129	10.128	10.128
Maatwerkdienstverlening 18+	-331	8.719	8.388	-300	9.329	9.029	-300	10.044	9.744	9.482	9.022	9.031
Maatwerkvoorziening (WMO)	-44	1.476	1.432	-73	1.748	1.675	-74	1.876	1.802	1.886	1.998	2.129
Samenkracht en burgerparticipatie	-6.565	6.002	-563	-814	3.871	3.057	-811	3.594	2.784	2.718	2.724	2.723
Wijkteams	-686	4.100	3.414		3.183	3.183		4.088	4.088	4.088	4.088	4.088
Totaal 6 Sociaal domein	-14.313	47.968	33.655	-8.039	45.935	37.896	-8.045	48.121	40.076	39.696	39.194	39.074
7 Volksgezondheid en milieu												
Afval	-3.926	3.131	-795	-4.304	3.110	-1.194	-4.622	3.333	-1.289	-1.289	-1.289	-1.290
Begraafplaatsen en crematoria	-137	124	-13	-118	142	25	-121	170	49	49	62	56
Milieubeheer	-250	1.992	1.742	-2	1.829	1.827	-2	1.849	1.848	1.851	1.804	1.820
Riolering	-4.616	3.816	-800	-5.285	4.163	-1.122	-4.968	4.185	-783	-798	-422	-805
Volksgezondheid	-3	1.863	1.860	-3	1.995	1.992	-3	2.152	2.150	2.132	2.158	2.184
Totaal 7 Volksgezondheid en milieu	-8.932	10.926	1.994	-9.711	11.239	1.528	-9.715	11.689	1.974	1.944	2.312	1.966
8 Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing												
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-2.315	2.898	583		381	381		253	253	253	63	63
Ruimtelijke ordening	-182	943	761	-105	1.326	1.221	-94	1.079	985	985	985	985
Wonen en bouwen	-1.712	3.201	1.489	-2.088	3.116	1.028	-616	2.018	1.402	75	1.517	1.517
Totaal 8 Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing	-4.209	7.042	2.833	-2.193	4.823	2.630	-710	3.350	2.640	1.313	2.565	2.564
Saldo totaal	-127.476	116.983	10.493	-115.548	125.216	9.668	-116.413	114.607	-1.806	-5.712	-771	-379

4.7 Raadsakkoord

Overzicht Raadsakkoord

Programma	2024	2025	2026	2027	Str / Inc	Toelichting
1 Relatie inwoners en bestuur	€ 167.000	€ 167.000	€ 167.000	€ 167.000	Structureel	Aanvullende formatie tbv verder ontwikkeling (burger)participatie en WKW. Nieuwe vormen van participatie, zoals uitdaagrecht, digitale participatie, burgerberaad en innovatieve werkvormen zullen ontwikkeld worden.
	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Structureel	Structureel flexibel budget ter ondersteuning van overkoepelende initiatieven binnen dit programma. Thema's waaraan budget gespendeerd zal gaan worden zijn communicatie, participatie en dienstverlening.
2 Ruimtelijke Ontwikkeling	€ 75.000	€ 75.000	€ 50.000	€ 50.000	Incidenteel	Om starters meer mogelijkheden te bieden op de woningmarkt is het van belang dat ouderen doorstromen. Dit kan via levensloopbestendig maken van woningen, verhuiscoach, etc.
	€ 80.000				Incidenteel	Voor een prettige leefomgeving is goede mobiliteit van wezenlijk belang. Het opstellen van een hernieuwd, actueel en integraal verkeers- en vervoersplan c.q. mobiliteitsvisie, inclusief uitvoeringsagenda, is hiervoor onontbeerlijk.
	€ 50.000	€ 100.000			Incidenteel	Klimaatadaptatie en biodiversiteit nemen een steeds belangrijker rol in bij de (her)inrichting van de openbare ruimte / leefomgeving. De kosten verdienen zich niet direct terug in financiële zin, wel is bewezen dat een gezonde groene leefomgeving (op termijn) bijdraagt aan het welzijn van inwoners en het terugdringen van zorgkosten. Vooral in de bestaande woonomgeving/wijken is hier nog een slag te maken.
	€ 82.000	€ 82.000	€ 82.000	€ 82.000	Structureel	Om woningbouw voortvarend te kunnen faciliteren is structureel behoud van de tijdelijke extra formatieplaats vergunningverlening noodzakelijk.
3 Beheer leefomgeving						
4 Economie en Toerisme	€ 20.000				Incidenteel	Uitwerking toekomstplan 's-Heerenberg.
	€ 50.000				Incidenteel	De Economische Visie uit 2018 moet geactualiseerd worden en kijken waar nieuwe accenten op het gebied van economisch beleid komen te liggen.
	€ 25.000				Incidenteel	Budget voor het schrijven en uitvoeren van een plan van aanpak tbv het revitaliseren van bedrijventerreinen in de gemeente.
5 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl		€ 50.000	€ 75.000		Incidenteel	Versterken preventief aanbod (vanaf 2027 1% van het maatwerkbudget van € 12.5 miljoen). Beweging naar preventief

						organiseren (in samenwerking met sociale teams jeugd/wmo).
				€ 125.000	Structureel	Versterken preventief aanbod (vanaf 2027 1% van het maatwerkbudget van € 12.5 miljoen). Beweging naar preventief organiseren (in samenwerking met sociale teams jeugd/wmo).
		€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	Structureel	Formatieuitbereiding ten behoeve van ouderenwerk/ dementievriendelijk Montferland werk/poh ouderen.
	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	Structureel	Stimuleren en versterken aanbod mentale gezondheid.
	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	Structureel	Voortzetten en doorontwikkelen bestaande projecten.
6 Jeugd, onderwijs en cultuur	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	Structureel	Formatieuitbereiding aangaande functie Straathoekwerker.
		€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	Structureel	Procesregisseur complexe problematiek ten behoeve van inkoopondersteuning.
	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	Structureel	Onafhankelijk maatschappelijk werk: budget wordt ingezet ter ondersteuning van diverse activiteiten.
	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	Structureel	Beleid diversiteit en inclusie: budget uitvoering.
	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	Structureel	Beleid diversiteit en inclusie: formatieuitbereiding.
		€ 25.000			Incidenteel	Communicatiecampagne i.s.m. externe partij gericht op ouderen, jongeren en inwoners met beperking.
	€ 70.000	€ 70.000	€ 70.000	€ 70.000	Structureel	Inzet schoolmaatschappelijk werker verbreden naar de niet VVE scholen: structureel € 70.000 per jaar voor 7 scholen
	€ 150.000	€ 150.000			Incidenteel	Incidentele middelen voor maximaal 60 kinderen die toegang krijgen tot een vorm van BSO. Betreft een pilot waarbij we het effect na 2 jaar willen meten.
	€ 25.000	€ 25.000			Incidenteel	€ 25.000 incidenteel in de vorm van een pilot (m.b.t. alternatief BSO) van 2 jaar.
	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	Structureel	Uitbreiding voorliggende voorzieningen zoals Meidengroep, jongerenwerk op scholen en uitbreiding Buro Halt.
7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	€ 30.000				Incidenteel	Incidentele middelen aangaande tijdelijke inhuur ten behoeve van veiligheid en handhaving.
	€ 25.000				Incidenteel	Budget aangaande inhuur capaciteit formatie vergunning en handhaving/boa's/ juridisch medewerkers etc. tbv uitvoering Wet goed verhuurderschap.
		€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	Structureel	Activering / meedoen zodat de doelgroep wat geactiveerd wordt. Tegengaan verveling en overlast door middel van sport/Welcom.
	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000		Incidenteel	In het kader van het project Beleid huisvesting arbeidsmigranten komt

						er een voorstel voor de wijze waarop de huisvesting van arbeidsmigranten in Montferland wordt aangepakt en ook wordt gehandhaafd op overlastgevend situaties. Vooralsnog wordt uitgegaan van een pilot van 3 jaar, waar jaarlijks een budget van € 300.000 voor benodigd is.
	€ 50.000				Incidenteel	Herziening visie sociaal domein: Betreft een interactief proces met als doel een nieuwe visie in afstemming met inwoners en ketenpartners.
		€ 100.000	€ 200.000	€ 200.000	Structureel	Herziening visie sociaal domein. Uitwerking van de visie welke naar verwachting een structureel effect heeft van € 200.000 vanaf 2025.
		€ 10.000		€ 10.000	Incidenteel	Aangaande huiselijk geweld: € 10.000 voor scholing, preventiebijeenkomsten en campagnes als Orange the World
8 Werk en inkomen	€ 75.000	€ 75.000			Incidenteel	€ 150.000 groei formatie Sociale Zaken (toename uitkeringsbestand/ aantal inburgeraars). Vanaf 2026 evaluatie en mogelijk vervolg uitstippelen.

Totaal per jaar	€	€	€	€
	1.519.000	1.594.000	1.309.000	1.069.000

Totaal per jaar (STR)	€	€	€	€
	564.000	784.000	884.000	1.009.000
Totaal per jaar (INC)	€	€	€	€
	955.000	810.000	425.000	60.000

4.8 Subsidieregister

Overzicht subsidieregister

Programma	Subsidiebedragen
1 - Relatie inwoners en bestuur	9.000
wijk en dorpsraden	9.000
2 - Ruimtelijke ontwikkeling	40.000
instandhouding monumenten	40.000
3 - Beheer leefomgeving	377.571
aanpassen particuliere buitenruimte	57.500
onderhoud en educatie in het landschap	70.071

oprichting energiecorporaties / tijdelijke regeling isolatiemaatregelen	250.000
4 - Economie en toerisme	165.590
evenementen en vieringen	10.500
verbetering positieve naamsbekendheid gemeente	155.090
5 - Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	982.662
EHBO	5.500
jeugd en jongeren	773.233
kwetsbare volwassen inwoners	24.724
sportactiviteiten in verenigingsverband	154.205
sportevenementen	25.000
6 - Jeugd, onderwijs en cultuur	1.913.142
Bibliotheekwerk	765.551
dansante activiteiten	6.800
evenementen en vieringen	11.500
historisch besef	5.200
jeugd en jongeren	43.493
Jeugd en jongerenwerk	574.751
kwetsbare volwassen inwoners	20.926
lokale media	45.778
muziekbeoefening	74.050
Muziekonderwijs	325.094
ondersteuning	1.000
toneel	13.400
Vrijwillig jeugdwerk	12.100
zangkunst	13.500
7 - Maatsch. Ondersteuning en veiligheid	2.309.975
huisvestingskosten Welcom	450.747

jeugd en jongeren	6.855
jeugd en jongeren / kwetsbare volwassen inwoners / mantelzorgers / senioren	643.640
Jeugd en jongerenwerk	350.331
kwetsbare volwassen inwoners	185.400
lokale media	1.700
ondersteuning	29.790
Ontmoeting en ontplooiing voor vrouwen en senioren	58.140
Statushouders	22.000
stimuleren en ondersteunen van lokale initiatieven	541.972
Vrijwillig jeugdwerk	19.400
Diverse (programma 1, 5 en 6)	50.000
subsidie voor nieuwe activiteiten	50.000
Eindtotaal	5.847.940

Toelichting subsidieregister

De in deze tabel gepresenteerde bedragen zijn een indicatie van de subsidiebedragen per programma. Het betreft geen exacte weergave. De oorzaken hiervan zijn:

- Voor 2024 wordt een nieuw subsidiebeleid vastgesteld. Dit nieuwe beleid gaat ook voor veranderingen zorgen in de hoogte van de bedragen.
- Voor hogere budgetsubsidies is er sprake van een jaarlijkse indexering welke de komende periode bepaald wordt
- Het energieloket verzorgt de gemeentelijke subsidies op het gebied van energietransitie.
- T.a.v. individuele subsidies (instandhouding monumenten, natuur en landschap en klimaatadaptatie) is niet aan te geven hoeveel subsidie er verstrekt gaat worden. Er is hierbij gekozen om de maximale subsidiehoogte aan te geven.

4.9 Verplichte Beleidsindicatoren

Overzicht verplichte beleidsindicatoren

In deze bijlage zijn de verplichte indicatoren opgenomen zoals voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording. De beleidsindicatoren hebben in de meeste gevallen geen (directe) relatie met onze doelstellingen en activiteiten. De gegevens worden voor het grootste gedeelte via de website 'waar staat je gemeente' verzameld. Daar worden de nieuwste beschikbare cijfers gepubliceerd, net zo als de vergelijking met Nederland. De cijfers in deze bijlage zijn van september 2023. De eerste vijf indicatoren komen uit de eigen begroting.

TAAKVELD	Naam indicator	Eenheid	Montferland	Montferland	Montferland	Nederland
			2020	2021	2022	2022
0. Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	8,4	8,2	8,5	geen data

0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	7,9	7,9	8	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	714	738	783	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	5%	8%	14%	geen data
0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	68%	68%	57%	geen data
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	8	5	8	8
1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	5,55	3,89	5,78	22,82
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,6	2,4	2,3	4,6
1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	9,72	7,77	12,38	13,88
1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3,6	2,7	2,7	4,0
3. Economie	Funcziemenging	%	50,1	49,8	50,9	53,8
3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	131,2	135,5	143,9	174,1
4. Onderwijs	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	geen data	geen data	1,4	4,2
4. Onderwijs	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	6	13	12	24
4. Onderwijs	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1%	1,50%	geen data	geen data
5. Sport, cultuur en recreatie	Niet-sporters	%	50,50%	geen data	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	580,8	578,7	606,9	704
6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	0	1	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	geen data	4%	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	68,2	70,4	71,3	72,2
6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1%	1%	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	254	198	geen data	geen data
6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	132,1	150,5	220,7	197,7

6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	geen data	14,60%	13,70%	13,20%
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	geen data	1,40%	1,20%	1,20%
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	geen data	geen data	0,20%	0,30%
6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	.460 ²	.035 ³	geen data	geen data
7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	110	107	geen data	geen data
7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	8,5	9,4	geen data	geen data
8. Vhrosv	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	221	234	253	geen data
8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	6,5	6,7	9,9	9,3
8. Vhrosv	Demografische druk	%	76,2	76,6	77,1	70,3
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	625	633	703	823
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	868	875	953	905